

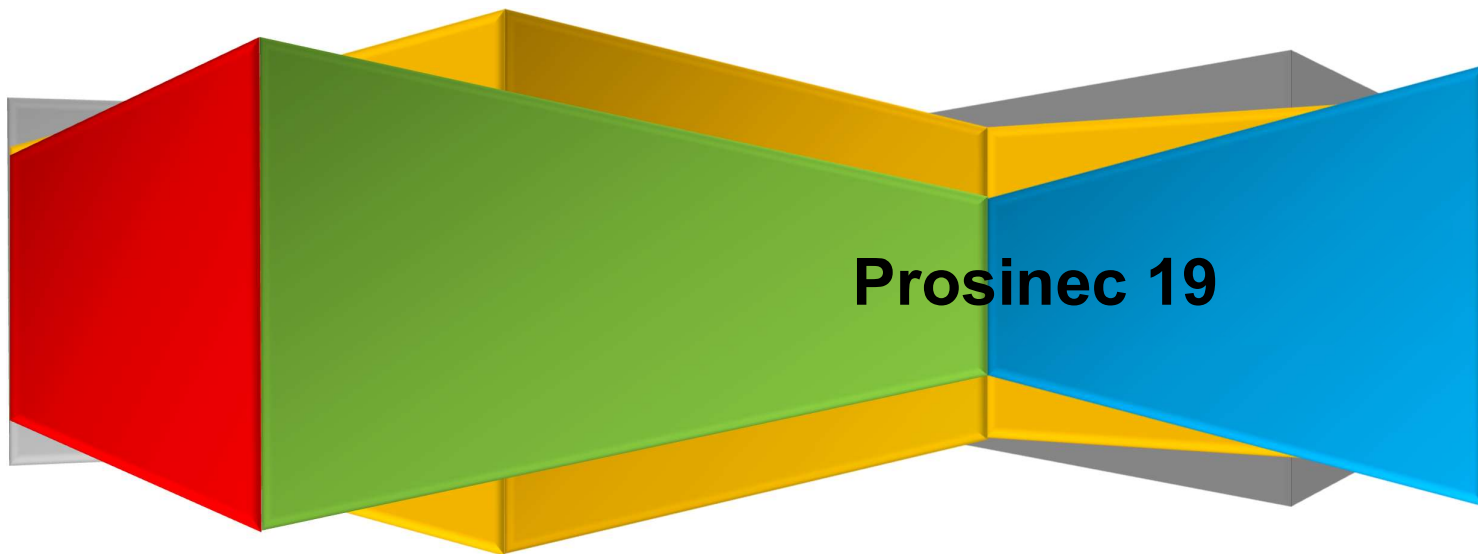
EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Agentura
pro sociální začleňování

Vstupní analýza v oblasti vzdělávání města Varnsdorf

Zpracovala: Jana Mair

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Obsah:

Seznam tabulek.....	2
Seznam grafů.....	2
Seznam použitých zkratk.....	3
1. Úvod a cíle	4
2. Metodologie.....	5
2.1 Seznam respondentů.....	5
2.2 Standardy výzkumné práce Agentury pro sociální začleňování.....	6
3. Základní pojmy.....	8
3.1 Sociální vyloučení.....	8
3.2 Školská legislativa.....	8
4. Analytická část	10
4.1 Popis obce a základní sociodemografické údaje.....	10
4.2 Popis sociálního vyloučení.....	14
4.3 Předškolní vzdělávání.....	14
4.3.1 Přehled a struktura sítě mateřských škol ve Varnsdorfu	15
4.3.2 Kapacita a obsazenost varnsdorfských mateřských škol	22
4.3.3 Vzdělávání dětí se SVP a dětí s potřebou podpory z důvodu sociálního znevýhodnění.....	25
4.4 Základní vzdělávání	30
4.4.1 Přehled a struktura sítě základních škol ve Varnsdorfu.....	31
4.4.2 Kapacita a obsazenost varnsdorfských základních škol	38
4.4.3 Vzdělávání žáků se SVP a žáků s potřebou podpory z důvodu sociálního znevýhodnění.....	40
4.4.5 Vzdělávání žáků ze SVL pohledem škol.....	43
4.4.6 Přejít do středního vzdělávání a předčasné odchody.....	44
4.5 Střední vzdělávání	45
4.5.1 Přehled a struktura sítě středních škol ve Varnsdorfu.....	45
4.5.2 Naplněnost a počty žáků se SVP na středních školách ve Varnsdorfu	49
4.5.3 Předčasné odchody ze vzdělávání	50
4.6 Nástroje podpory žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí a škol.....	54
4.7 Volný čas	60
4.7.1 Přehled poskytovatelů zájmového a neformálního vzdělávání.....	60
4.7.2 Sociální služby	63
5. Shrnutí.....	64
6. Zdroje a literatura	68

Seznam tabulek

Tabulka 1 Seznam respondentů.....	5
Tabulka 2 Sociálně vyloučené lokality	14
Tabulka 3 Kapacita a obsazenost mateřských škol ve Varnsdorfu	23
Tabulka 4 Zastoupení žáků ze SVL v jednotlivých školách.....	26
Tabulka 5 Přehled základních škol, jejich kapacita a obsazenost.....	39
Tabulka 6 Přehled převažujících podpůrných opatření u jednotlivých žáků na varnsdorfských ZŠ	41
Tabulka 7 Zastoupení žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí na jednotlivých školách.....	42
Tabulka 8 Počet žáků, kteří opustili školu ve školním roce 2017/2018.....	45
Tabulka 9 Uchazeči o zaměstnání ve věku 15 - 24 let ve Varnsdorfu	51
Tabulka 10 Počty asistentů pedagoga a školních asistentů v mateřských a základních školách.....	55

Seznam grafů

Graf 1 Vývoj počtu obyvatel Varnsdorfu v letech 1990 - 2018.....	11
Graf 2 Věková struktura obyvatel Varnsdorfu v letech 2008 - 2018	11
Graf 3 Počet dětí s trvalým pobytem ve Varnsdorfu v jednotlivých ročnících	12
Graf 4 Srovnání vzdělanostní struktury Varnsdorfu, okresu Děčín, Ústeckého kraje a ČR ...	13
Graf 5 Podíl předškoláků a dětí mladších tří let v jednotlivých MŠ	24
Graf 6 Počty dětí předškolního věku v jednotlivých MŠ	24
Graf 7 Počet žáků se SVP na jednotlivých mateřských školách.....	25
Graf 8 Obsazenost varnsdorfských základních škol	39
Graf 9 Počet žáků se SVP na jednotlivých ZŠ	40
Graf 10 Kapacita a naplněnost středních škol ve Varnsdorfu.....	50
Graf 12 Žáci se SVP na SŠ ve Varnsdorfu	50

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Rozmístění mateřských škol ve Varnsdorfu	15
Obrázek 2 - Rozmístění základních škol ve Varnsdorfu.....	31

Seznam použitých zkratk

ASZ - Agentura pro sociální začleňování
AP - asistent pedagoga
ČSÚ - Český statistický úřad
ČŠI - Česká školní inspekce
DD – dětský domov
DM – Domov mládeže
DVPP – další vzdělávání pedagogických pracovníků
IKV - inkluzivní a kvalitní vzdělávání
IVP - individuální vzdělávací plán
LMP - lehké mentální postižení
MPI - Místní plán inkluze
MŠ - mateřská škola
MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MÚ – Městský úřad
NNO – nevládní nezisková organizace
NZDM - nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
OSPOD – Oddělení sociálně-právní ochrany dětí
OPZ - Operační program Zaměstnanost
ORP - Obec s rozšířenou působností
PO – podpůrné opatření
PPP - Pedagogicko-psychologická poradna
PŠD – povinná školní docházka
RVP PV a RVP ZV - Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a pro základní vzdělávání
SČMSD – Svaz českých a moravských spotřebních družstev
SLDB - Sčítání lidu, domů a bytů
SPC - Speciálně pedagogické centrum
SPSZ - Strategický plán sociálního začleňování
SŠ – střední škola
SV - sociální vyloučení
SVČ – středisko volného času
SVL - sociálně vyloučená lokalita/lokality
SVP - speciální vzdělávací potřeby
SZ - sociální znevýhodnění
ŠA - školní asistent
Šablony - Šablony pro MŠ a ZŠ - podpora škol formou projektů zjednodušeného vykazování
ŠPZ - školské poradenské zařízení
ŠVP - školní vzdělávací program
ŠZ – školský zákon
ÚP - Úřad práce
VA – vstupní analýza Agentury pro sociální začleňování
VOŠ, SPŠ a SOŠS a CR Varnsdorf – Vyšší odborná škola, střední průmyslová škola a střední odborná škola služeb a cestovního ruchu Varnsdorf
VZ - výroční zpráva
ZDVOP – zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
ZŠ – základní škola

1. Úvod a cíle

Tato vstupní analýza vznikla v rámci Individuálního projektu systémového Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami (IKV). Jejím hlavním cílem je popsat stav, strukturu a kapacity místní vzdělávací sítě, dále pak postoje ke vzdělávání a domnělé či faktické bariéry v přístupu ke vzdělávání na straně cílových skupin projektu. Hlavními cílovými skupinami jsou:

- zaměstnanci veřejné správy a zřizovatelů škol působící ve vzdělávací politice,
- vedoucí pracovníci škol a školských zařízení, pedagogičtí pracovníci,
- pracovníci a dobrovolníci v organizacích působících v oblasti vzdělávání nebo asistenčních služeb a v oblasti zájmového a neformálního vzdělávání dětí a mládeže,
- rodiče dětí a žáků,
- děti a žáci.

Analýza představuje prvotní dokument mapující situaci ve vzdělávání ve městě Varnsdorf. Na základě dat v ní obsažených pak mohou svoji činnost rozvíjet lokální konzultanti, metodici a konzultanti inkluzivního vzdělávání pro danou obec, kterým slouží také jako podklad k vytvoření Místního plánu inkluze ve vzdělávání (MPI).

2. Metodologie

Vstupní analýza byla realizována v souladu se standardními výzkumnými metodami, jež byly vzájemně kombinovány. Využito bylo i několik technik sběru dat:

- Desk research – analýza sekundárních dat – byla nezbytným přípravným krokem, jehož účelem bylo sumarizovat dosavadní a aktuální poznatky relevantní k cílům analýzy a na tomto základě připravit podklady pro sběr dat primárních.
- Polostukturované rozhovory – v návaznosti na desk research byly sestaveny scénáře rozhovorů. Ty byly realizovány s hlavními institucionálními aktéry a s obyvateli sociálně vyloučených lokalit (SVL).
- (Ne)zúčastněné pozorování – bylo dalším nezbytným nástrojem pro realizaci analýzy, které pobíhalo v podstatě po celou dobu realizace sběru dat.

Veškerá data byla zpracována v souladu se standardy sociálně-vědních výzkumů. Většina rozhovorů byla se souhlasem respondentů nahrávána na diktafon a následně přepsána do počítače v takové formě, aby mohla být podrobena kvalitativní analýze. Získaná statistická data jsou zpracována do grafů a tabulek a následně interpretována.

2.1 Seznam respondentů

V rámci terénního šetření, které probíhalo od července do října 2019, bylo uskutečněno celkem 27 rozhovorů s 36 respondenty v délce 30–60 minut. V případě institucí bylo osloveno vedení, vysvětlen cíl a účel rozhovoru a bylo necháno na jejich rozhodnutí, kdo se rozhovoru za danou instituci zúčastní. V případě škol ve většině případů rozhovor poskytli ředitelé škol, v případě rozhovoru na Biskupském gymnáziu se účastnily i výchovné poradkyně a metodička prevence. Většina rozhovorů byla nahrávána na diktafon. Kromě toho bylo uskutečněno několik kratších 10-20 minutových neformálních rozhovorů odehrávajících se na ulici, v rámci terénního pozorování, z nichž nahrávky pořizovány nebyly. Přehled veškerých uskutečněných rozhovorů poskytuje následující tabulka 1.

Tabulka 1 - Seznam respondentů

Cílová skupina	Organizace/oblast	Počet respondentů
Školy a poradenská zařízení (zástupci škol ¹)	MŠ Varnsdorf, T. G. Masaryka 20180, p. o.	1
	MŠ Varnsdorf, Národní 1617, p. o.	1
	MŠ Varnsdorf, Seifertova 2471, p. o.	1
	MŠ Varnsdorf, Nezvalova 2024, p. o.	1
	MŠ Varnsdorf, Pražská 2814, p. o.	1
	MŠ Varnsdorf, Poštovní 1428, p. o.	1
	MŠ Varnsdorf, Křižíkova 2757, p. o.	1
	IZŠ Varnsdorf, Karlova 1700, okres Děčín, p. o.	1
	ZŠ a MŠ Varnsdorf, Bratislavská 994, okres Děčín, p. o.	1
	ZŠ Varnsdorf, Edisonova 2821, okres Děčín, p. o.	1
	ZŠ Varnsdorf, Východní 1602, okres Děčín, p. o.	1
	Speciální ZŠ a MŠ, Varnsdorf, T. G. Masaryka 1804, p. o.	1
	Biskupské gymnázium Varnsdorf, Střelecká 1800	3
	VOŠ, SPŠ a SOŠS a CR Varnsdorf, Bratislavská 2166, p.o. ²	2

¹ Z důvodu zachování anonymity jednotlivých respondentů uvádíme v dalším textu a zejména v případě přímých citací pouze obecná označení, která jsou zde uvedena v závorce.

	SPC Rumburk	1
	PPP Rumburk	1
Volný čas (zástupci volnočasových organizací)	Dům dětí a mládeže Varnsdorf	1
	Základní umělecká škola Varnsdorf	1
	Schrödingerův institut – Středisko volného času pro Šluknovský výběžek	1
	Apoštolská církev Hosana	1
Město/Městský úřad/Úřad práce (zástupci úřadů)	Městský úřad Varnsdorf, oddělení školství, kultury a tělovýchovy	1
	Městský úřad Varnsdorf, Odbor sociálních věcí a zdravotnictví, sociální služby	4
	Městský úřad Varnsdorf, zastupitelstvo	1
	Úřad práce České republiky, Kontaktní pracoviště Varnsdorf	1
Nevládní neziskové organizace (zástupci NNO)	Poradna pro závislosti Varnsdorf, Drug out klub	2
	Vzdělávací institut – středisko volného času	1
Obyvatelé Varnsdorfu	NZDM Modrý kámen – děti a mládež	5
	Krátké neformální rozhovory v SVL Pražská, SVL Kovářská, na hřišti Národní (rodiče, děti, mládež)	15

2.2 Standardy výzkumné práce Agentury pro sociální začleňování

Výzkumníci Agentury pro sociální začleňování (dále jen ASZ) ctí obecně uznávané standardy kvality a etiky výzkumné práce. Mezi tyto standardy kvality patří především dodržování **zásady validity a reliability dat**. Validity (platnosti) dat je v ASZ dosahováno longitudinálním šetřením na místě, pečlivým výběrem (rekrutací) respondentů, užitím vhodných nástrojů výzkumu (scénáře rozhovoru, karty checklistů a indikátorů sociálního vyloučení, příp. výzkumnického deníku) i za pomoci přímých citací.

Pro zajištění validity dat výzkumníci v ASZ při své práci využívají tzv. **metodu triangulace zdrojů**, kdy závěry z terénního šetření vycházejí z kombinace min. 3 zdrojů zjištění informací. Práce výzkumníků ASZ je dále založena i na triangulaci výzkumných metod. Mezi standardní použité metody v ASZ tak patří zúčastněné/nezúčastněné pozorování, polostrukturované rozhovory, sekundární analýza získaných dat včetně statistických dat (desk research), skupinové rozhovory, příp. dotazníková šetření. Výzkumníci využívají i tzv. triangulaci zjištění v časové ose, tj. ověřují získaná data v rozličných etapách výzkumu.

Reliability (spolehlivosti) dat dosahují výzkumníci v ASZ standardizovaným postupem analýzy dat od jasně stanovených oblastí dotazování (scénáře rozhovorů), vyhotovením přepisů rozhovorů až po kódování sebraných dat (tzv. clustering). Při kódování výzkumníci ASZ redukuje velké množství získaných dat do menších počtů analytických jednotek (clusterů) na základě souvislostí (podobnosti či odlišnosti).

Se sběrem a s analýzou dat končí výzkumníci v ASZ v momentě tzv. **nasycení** (saturace) dat. Nasycením se chápe jev, kdy již nepřicházejí nové informace či poznatky z terénu, naopak se objevují stále stejné vzorce a kategorie.

² Rozhovor byl realizován v rámci další výzkumné činnosti ASZ v červnu 2019.

Při své práci se výzkumníci ASZ řídí i **Etickým kodexem výzkumníků Agentury pro sociální začleňování**, který ukotvuje mimo jiné práci s citlivými daty či nestrannost vůči subjektům v terénu. Ve zprávách o výsledcích výzkumníci v ASZ jasně rozlišují mezi poznatky zjištěnými od respondentů, svou interpretací těchto poznatků a jakýmkoliv doporučeními na nich založenými. Použití tohoto kodexu mj. znamená, že v šetření není narušeno soukromí a důstojnost respondentů, respondenti byli vždy informováni o smyslu výzkumu a v případě nahrávání požádáni o jeho svolení. Samozřejmostí je i zaručená anonymita dotazovaných respondentů.

3. Základní pojmy

3.1 Sociální vyloučení

Analýza vychází z definice **sociálního vyloučení**, jak je uvedena v *Příručce pro sociální integraci*: „Zjednodušeně řečeno, sociálně vyloučení jsou ti občané, kteří mají ztížený přístup k institucím a službám (tedy k institucionální pomoci), jsou vyloučeni ze společenských sítí a nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo sociálně vyloučenou lokalitu. Sociální vyloučení se vyznačuje četnými indikátory či charakteristikami, které se v různých lokalitách vyskytují s různou intenzitou. Mezi obvyklé ukazatele řadíme dlouhodobou nezaměstnanost, závislost na dávkách v hmotné nouzi, nízkou kvalitu a nejistotu v bydlení, ztížený nebo nemotivovaný přístup ke vzdělávání, vysokou míru zadlužení, výskyt rizikového chování a kriminality a zvýšenou míru migrace. Jednotlivé ukazatele sami o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje ze společnosti“ (Švec, 2009, s. 7)³.

Pro potřeby této analýzy je však nutné ještě definovat i další kategorii, kterou je kategorie **žáků s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sociálního znevýhodnění**. Dle *Katalogu podpůrných opatření* (Felcmanová, Habrová, et al. 2015) tento termín „vymezuje skupinu žáků, kteří potenciálně či skutečně selhávají ve vzdělávání, nejsou zdravotně postiženi, dlouhodobě nemocní, případně jim není jasně diagnostikována některá ze specifických poruch učení či chování. Sociální znevýhodnění je tak kategorií označující širokou škálu příčin školní neúspěšnosti žáků z nezdravotních důvodů, které mají příčinu mimo školu v přirozeném sociálním zázemí dítěte nebo pramení z jiných životních okolností v životě dětí mimo půdu školy. Tyto skutečnosti dítě nemůže ovlivnit a stávají se pro ně přítěží v jiné sociální realitě, v našem případě v prostředí školy“⁴.

3.2 Školská legislativa

V této analýze hovoříme o vzdělávání ve školách, které se odehrává dle školního kurikula, je považováno za povinné a je legislativně ukotveno ve sbírce zákonů. Hlavní zákony a vyhlášky, které se týkají školního vzdělávání a souvisí se společným (inkluzivním) vzděláváním uvádíme níže:

- Zákon č. 178/2016 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb. („školský zákon“),
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnicích a o změně některých zákonů, znění platné od 12. 1. 2016,
- Vyhláška č. 270/2017 Sb., kterou se mění Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných,
- Vyhláška č. 197/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (novelizující Vyhlášku č. 72/2005 Sb.).

V kontextu projektu IKV je pro nás relevantní průběh vzdělávání v mateřských školách, základních školách a středních školách, souhrnně budeme používat termín „škola“. Dle legislativy je v ČR školní docházka povinná 9 let a od školního roku 2017/2018 je navíc povinný jeden rok předškolní přípravy od září následujícího po dosažení věku pěti let.

³ Více viz <http://www.socialni-zaclenovani.cz/co-je-socialni-vyloucení>.

⁴ Více viz <http://katalogpo.upol.cz/socialni-znevychodneni/uvod-6/>.

V případě opakování ročníku může žák v ZŠ strávit 10 let, případně může požádat ještě o další rok prodloužení školní docházky. Naopak při opakovaných neúspěších může žák školu opustit předčasně v nižší než deváté třídě⁵.

---

⁵ Podrobněji o školské legislativě vztahující se ke společnému (inkluzivnímu) vzdělávání lze nalézt na portálu MŠMT: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/spolecne-vzdelavani-1>,
<http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlasaky-ke-skolskemu-zakonu>.

4. Analytická část

4.1 Popis obce a základní sociodemografické údaje

Město Varnsdorf se nachází ve Šluknovském výběžku, v Ústeckém kraji, v okrese Děčín. Městem protéká řeka Mandava a ze tří stran je obklopeno hranicí s Německem. Území města se skládá ze tří částí (Studánka, Světliny, Varnsdorf) a je členěno na 24 urbanistických obvodů. Od r. 2003 je obcí s pověřeným úřadem a obcí s rozšířenou působností.

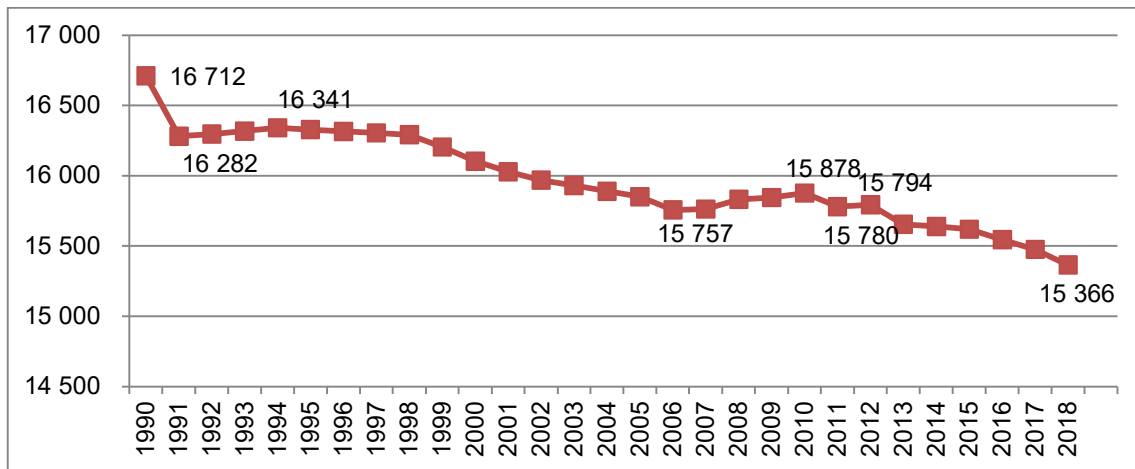
V urbanistické struktuře města je patrný jak jeho vesnický půdorys, tak průmyslový charakter. V roce 1849 vznikla sloučením řady malých osad největší vesnice Rakouska-Uherska, která byla o 19 let později prohlášena městem. Díky železničnímu spojení pak nastal po roce 1868 rozvoj strojírenského a textilního průmyslu, Varnsdorf proslul zejména výrobou manšestru a sametu (z toho v této době odvozená přezdívka „Malý Manchester“). Textilní a strojírenský průmysl je ve městě zastoupen dodnes. Největší a známé jsou zejména textilní podniky Velveta, a.s. a Elite a strojírenské Továrny obráběcích strojů (TOS).

Počet obyvatel

Po 2. světové válce došlo k velkému poklesu počtu obyvatel města v důsledku odsunu většiny původního německého obyvatelstva a navzdory osídlování města českým obyvatelstvem počet obyvatel nikdy nedosáhl předválečného stavu. Ve 30. letech 20. století počet obyvatel překračoval dokonce i 23 tisíc (23 719 v roce 1937), naproti tomu v roce 1951 čítal pouhých 14 772. Od roku 1951 počet obyvatel pomalu rostl, a kromě poklesu v roce 1961 (z 15 671 v roce 1960 na 13 509 v roce 1961) setrvale rostl až do roku 1990, kdy počet obyvatel činil 16 712. Navíc v období od 60. let 20. století do počátku 90. let bylo ve městě přítomno mnoho dalších mladých lidí (nacházela se zde vojenská posádka, studenti středních škol a učilišť), v tomto období se Varnsdorfu přezdívalo „město mládí, zahrad a továren“ (Hlas severu 2019, č. 8, s. 5).

Od roku 1990 počet obyvatel Varnsdorfu začíná znovu klesat, až na mírný vzestup v letech 1991-1994 a 2007-2010 a 2012 (viz graf 1). Celkově tedy počet obyvatel klesl z uvedených 16 712 v roce 1990 na 15 297 v roce 2018. Úbytek obyvatel je dán především migračním přírůstkem, který dosahoval ve většině let záporných hodnot.

Graf 1 - Vývoj počtu obyvatel Varnsdorfu v letech 1990 - 2018

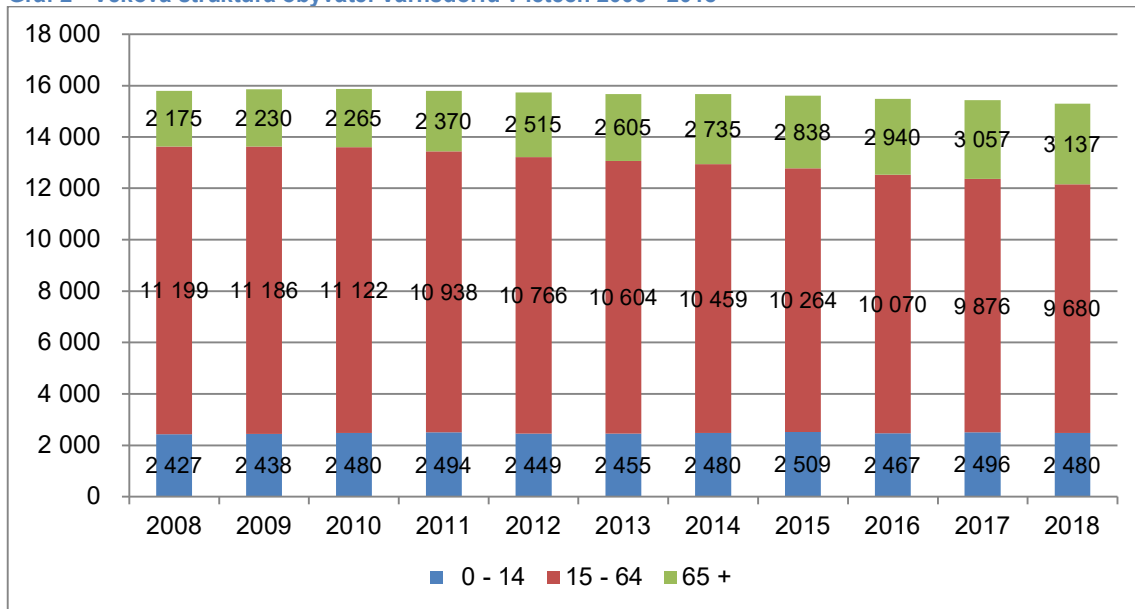

Zdroj: ČSÚ, k 1. 7. příslušného roku

Věková struktura

Z pohledu věkové struktury mezi lety 2008 a 2018 (viz graf 2) počet dětí ve věku 0–14 let celkově mírně vzrostl. Mezi lety 2008 a 2015 se jejich počet zvýšil z 2 427 v roce 2008 na 2 509 v roce 2015. Od té doby lehce kolísal a v roce 2018 činil 2 480. Vzhledem ke klesajícímu počtu obyvatel však mírně rostl i jejich podíl na celkovém počtu obyvatel, který v roce 2008 činil 15,4 %, v roce 2015 16,1 % a v roce 2018 16,2 % (i když jen o necelý procentní bod). Na druhou stranu ale setrvale roste počet seniorů, obyvatel nad 65 let věku, z 2 175 v roce 2008 na 3 137 v roce 2018 a setrvale roste i jejich podíl, z 14 % v roce 2008 na 20 % v roce 2018 (což jsou celé 4 procentní body). Zatímco počet i podíl obyvatel v produktivním věku setrvale klesá, z 11 199 v roce 2008 na 9 680 v roce 2018.

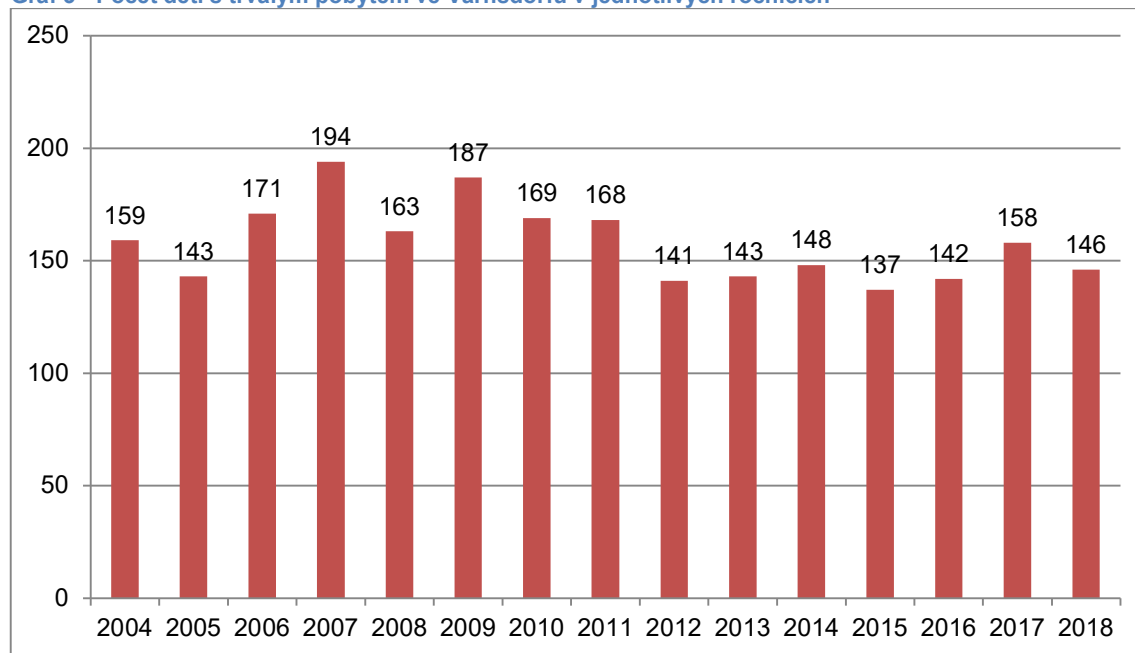
Graf 2 - Věková struktura obyvatel Varnsdorfu v letech 2008 - 2018

Zdroj: ČSÚ, k 31. 12.

K 4. 10. 2019 mělo trvalé bydliště ve Varnsdorfu celkem 2 474 dětí do 15 let (ročník 2004 až září 2019). Nejpočetnější ročníky 2007 a 2009 studují na druhém stupni nebo na něj vstupují, přičemž se ukázalo, že tento počet už může být pro kapacitu škol problematický (více viz kapitola 4.4.2 Kapacita a obsazenost varnsdorfských základních škol). Mladší ročníky už aktuálně nedosahují takové početnosti.

Graf 3 - Počet dětí s trvalým pobytem ve Varnsdorfu v jednotlivých ročnících

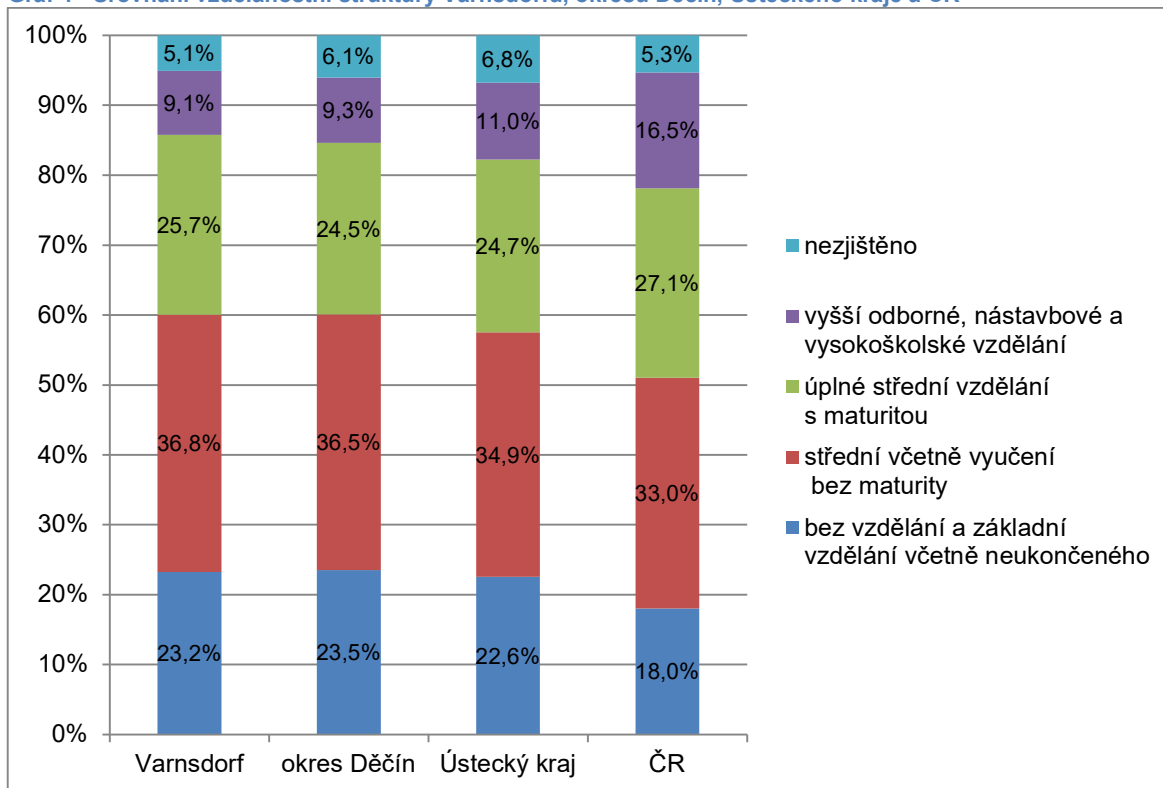

Zdroj: Evidence obyvatel, k 4. 10. 2019

Vzdělanostní struktura

Úroveň vzdělanosti ve Varnsdorfu je méně příznivá jak ve srovnání s celorepublikovým průměrem, tak s Ústeckým krajem, vykazuje srovnatelné hodnoty s okresem Děčín (viz graf 3). Podíl obyvatel v nižších vzdělanostních kategoriích dosahuje vyšších hodnot: 23,2 % obyvatel bez vzdělání nebo se základním vzděláním ve Varnsdorfu, oproti 22,6 % v Ústeckém kraji či 18 % v ČR. Naopak podíl obyvatel ve vyšších vzdělanostních kategoriích je nižší (obyvatel s VOŠ, nástavbovým nebo VŠ vzděláním bylo ve Varnsdorfu 9,1 %, v okrese Děčín 9,3 %, v Ústeckém kraji 11 % a v ČR 16,5 %).

Graf 4 - Srovnání vzdělanostní struktury Varnsdorfu, okresu Děčín, Ústeckého kraje a ČR

Zdroj: ČSÚ, k 26. 3. 2011

Oddělení školství, kultury a tělovýchovy

Oddělení školství, kultury a tělovýchovy spadá pod Odbor vedení úřadu (veden tajemníkem Městského úřadu) a zahrnuje dvě pracovnice, do jejichž kompetence patří dle informace zástupce MÚ spolupráce se školami za pověřenou obec, financování a výkaznictví apod. Město Varnsdorf organizuje pravidelná setkání (jednou až dvakrát do roka) všech příspěvkových organizací (kromě škol se jedná např. o divadlo a knihovnu) dle potřeby za účasti zástupců dalších odborů např. ekonomického, a příležitostně také setkání ředitelů škol za celou pověřenou obec. Setkání a porady s řediteli škol zřizovaných městem pak navíc probíhají operativně dle potřeby.

Školy mohou využít také dotační program města, z něhož mohou žádat na různé projekty, např. na různé akce s rodiči, akce zaměřené na bezpečnost. Pro podporu personálního zajištění mohou také využít městské byty, dle zástupce města této možnosti již pro nově přistěhovavšího se učitele bylo využito.

4.2 Popis sociálního vyloučení

Při popisu sociálního vyloučení ve městě Varnsdorf vycházíme ze Vstupní analýzy města Varnsdorf⁶ (Vepřková 2016). Dle provedeného výzkumu ve Varnsdorfu žilo v červnu 2016 odhadem 1 000 obyvatel sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených v pěti sociálně vyloučených lokalitách (viz tabulka 2):

Tabulka 2 - Sociálně vyloučené lokality

Název lokality	Charakteristika	Přibližný odhad obyvatel	Děti
Kovářská	SVL, 4 panelové domy	700	240 (34 %)
U Červeného kostela (ubytovna TGM)	ubytovna (kapacita 50 pokojů)	44	ne ⁷
Pražská (U Peršinků)	lokalita se zvýšenou koncentrací osob ohrožených SV, 1 panelový dům	100	21
Hrnčířská	lokalita ohrožená SV, 2 panelové domy	140	
Mladoboleslavská	2 domy ⁸	50	

Zdroj: Vepřková 2016: 16

Nejvyšší míru sociálního vyloučení dle VA vykazuje SVL Kovářská. Dle zástupců úřadů ale od roku 2016, kdy byla realizována vstupní analýza ve Varnsdorfu, došlo k úbytku počtu obyvatel právě v této lokalitě, část obyvatel se přestěhovala do jiných oblastí ve městě, část do jiných obcí ve Šluknovském výběžku (Rumburk, Šluknov atd.).

4.3 Předškolní vzdělávání

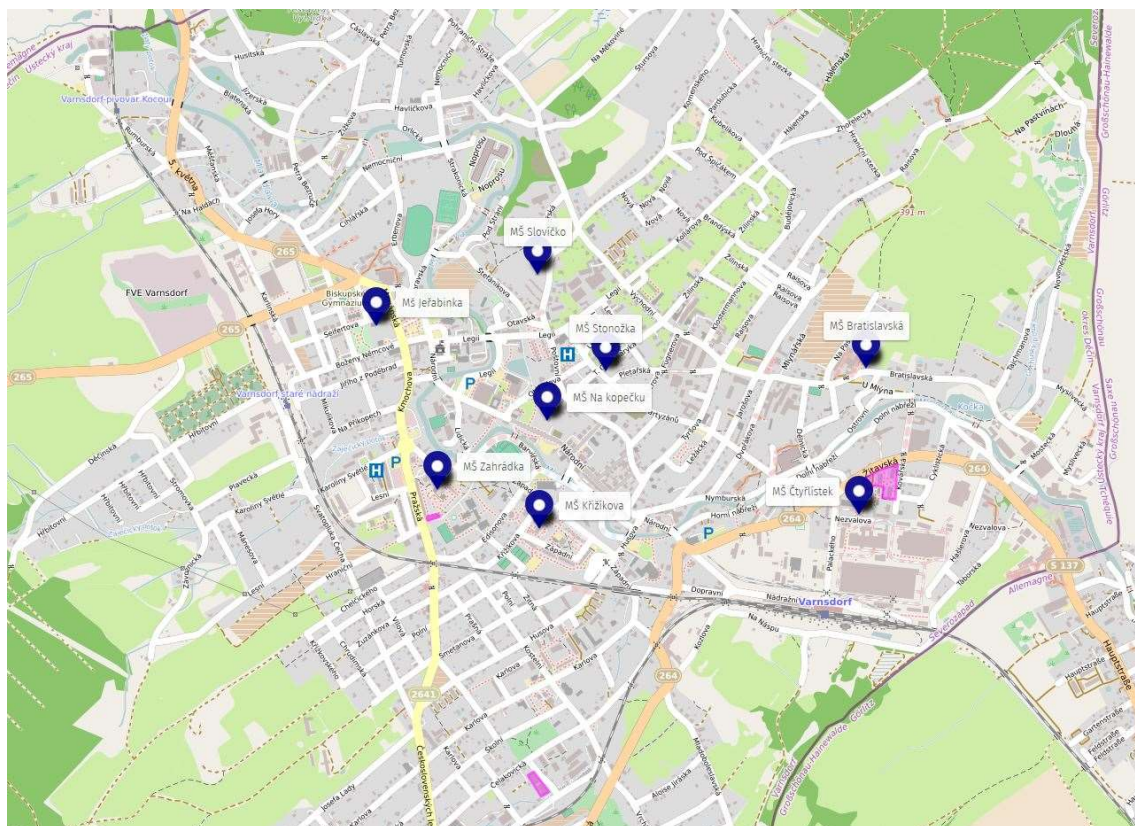
Ve Varnsdorfu se nachází osm mateřských škol, z toho sedm mateřských škol má samostatnou právní subjektivitu. Jedna mateřská škola spadá pod ZŠ a MŠ Varnsdorf, Bratislavská. Zřizovatelem všech mateřských škol je město Varnsdorf. Ve Varnsdorfu působí ještě jedna dětská skupina, kterou zřizuje Institut vzdělávání – středisko volného času, z. s. V rámci terénního šetření byly osloveny všechny MŠ i dětská skupina. Rozhovory byly realizovány v srpnu a září. Údaje o počtech žáků, pokud není uvedeno jinak, jsou za školní rok 2018/2019. Jako příprava na mateřskou školu funguje Mateřské centrum Jonáš.

⁶ Hlavním cílem této vstupní analýzy (OPZ) bylo zmapování situace obyvatel sociálně vyloučených lokalit nebo lokalit sociálním vyloučením ohrožených ve Varnsdorfu. Zaměřovala se na identifikaci a popis sociálně vyloučených lokalit a jejich obyvatel, na typ sociálního vyloučení, původ a mechanismy jeho vzniku ve městě. Dále se analýza věnovala přesnějšímu definování cílových skupin intervence ASZ, identifikaci problémů a potřeb cílových skupin v oblasti bydlení, bezpečnosti, zaměstnanosti, sociálních služeb, či zdraví. Oblast vzdělávání je detailněji řešena až v rámci této Vstupní analýzy v oblasti vzdělávání města Varnsdorf (OP VVV).

⁷ Dle zástupců úřadů je ubytovna v současnosti určena jen pro jednotlivce, nikoliv pro rodiny s dětmi. Nachází se zde pouze jeden byt určený pro krizové bydlení na nezbytně nutnou dobu, takže na ubytovně může dočasně pobývat jedna rodina s dětmi.

⁸ 23. 7. 2019 jeden z těchto domů, rodinný dům v Mladoboleslavské ulici, vyhořel a je tudíž neobydlený a neobyvatelný.

Obrázek 1 - Rozmístění mateřských škol ve Varnsdorfu

Zdroj: uMap - OpenStreetMap

4.3.1 Přehled a struktura sítě mateřských škol ve Varnsdorfu

Mateřská škola Varnsdorf, Seifertova 2471, příspěvková organizace (dále MŠ Jeřabinka)

Mateřská škola Jeřabinka se nachází v přízemní budově nedaleko centra města, v sousedství gymnázia, střední školy a bývalé budovy školy základní. Škola je jazykově zaměřena na anglický jazyk (lektor dochází v odpoledních hodinách). Děti dochází do dvou věkově smíšených tříd. Kapacita je 50 dětí. Ve školním roce 2018/2019 školu navštěvovalo 48 dětí a byla tedy obsazena z 96 %, vyhověli všem žádostem o přijetí.

Škola k 30. 9. 2018 vykazovala (Výkaz o MŠ S1-01) dvě děti se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP), obě zdravotně postižené, obě v převažujícím 3. stupni podpůrných opatření (MŠMT, k 30. 9. 2018). Počet dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí je dle zástupců školy obtížné odhadnout, nedokáží určit, o které děti se jedná (ve školce jsou ale děti, jejichž rodiny mají problémy s placením, berou příspěvky v hmotné nouzi, rodiče jsou nezaměstnaní). Ze SVL Kovářská ve školním roce 2018/2019 navštěvovaly školu asi 4 děti. V loňském roce školu navštěvovalo asi sedm romských dětí, v letošním školním roce 2019/2020 jedno dítě.

Ve škole působí čtyři učitelé. Škola spolupracuje se SPC Rumburk a PPP Rumburk (ve spolupráci s PPP Rumburk probíhá například screening poruch učení a chování), se základními školami (v rámci ukázkových hodin před zápisem), mateřskými školami (i ze

zahraničí, např. návštěva a společné dopoledne s MŠ z Německa), ZUŠ (např. zápis dětí do ZUŠ, účast na koncertech ZUŠ a tanečním programu v MŠ Na Kopečku).

Mateřská škola Varnsdorf, Křížikova 2757, příspěvková organizace (dále MŠ Sluníčko)

Mateřská škola Sluníčko se nachází v panelové zástavbě jižně od centra města. Skládá se ze tří propojených pavilonů. V současné době jsou v provozu tři třídy s celkovou kapacitou 75 dětí: dvě věkově smíšené a jedna třída homogenní s nejmladšími dětmi ve věku 2-3 let, která je režimově přizpůsobená jejich věku (např. dřívější svačina, oběd, spánek). Ve škole působí kromě 6 učitelek asistent pedagoga a chůva.

Ve školním roce 2018/2019 nenavštěvovaly školu žádné děti se SVP (MŠMT, k 30. 9. 2018). Ve školním roce 2018/2019 navštěvovalo školu asi 31 dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, jednalo se o děti samoživitelek, z neúplných nebo vícečetných rodin (se 3 a více dětmi) a také děti ze SVL. Přímo ze SVL jich bylo 6, v letošním školním roce 2019/2020 jich bude dle odhadu zástupce školy také kolem 6. Jsou mezi nimi převážně děti ze SVL Kovářská.

Od loňského roku školu také navštěvuje jedno dítě z cizojazyčného prostředí, dle vedení školy se jej díky úsilí učitelek a asistentky podařilo plně začlenit do života třídy – pro jeho postavení v kolektivu velmi pomohla např. návštěva rodiny ve třídě, kdy jim vyprávěli o životě a zvycích v zemi původu, přinesli ochutnat jejich tradiční jídlo.

Spokojenost rodičů si vedení školy zjišťuje také formou anonymního dotazníku pravidelně dvakrát do roka. V každé šatně je také umístěna schránka důvěry.

V rámci Šablon škola realizuje projekt, jehož cílem je posílení týmu o chůvu, rozvoj kompetencí pedagogů a dětí prostřednictvím projektového dne ve škole a mimo školu a prohloubení spolupráce s rodiči prostřednictvím odborně zaměřených tematických setkávání.

Škola se věnuje environmentální výchově, od roku 2008 je zařazena v programu MRKVIČKA⁹. Mezi další doplňkové aktivity, které organizuje, patří například hudební kroužek Sboreček Zvoneček, keramika, angličtina, plavání, bruslení, logopedie. Spolupracuje také se základními školami (zejména se ZŠ Edisonova, která je nejbližší, ale také s IZŠ Karlova nebo ZŠ Náměstí). Pedagogové ze ZŠ Východní i ZŠ Edisonova se účastní třídních schůzek a informují rodiče. Spolupráci navazují i se SŠ, např. výpomoc studentů při pořádání akcí pro děti.

Mateřská škola Varnsdorf, Národní 1617, příspěvková organizace (dále MŠ Na Kopečku)

Mateřská škola Na Kopečku se nachází v historické vile v centru města v sousedství městského parku v Národní ulici. Škola se zaměřuje na výtvarnou výchovu. Ve školce jsou dvě věkově smíšené třídy s celkovou kapacitou 50 dětí. Ve škole jsou čtyři učitelky a jedna školní asistentka (Šablony, více viz níže).

⁹ MRKVIČKA (Metodika a realizace komplexní ekologické výchovy pro mateřské školy) je dlouhodobý celostátní program, který realizuje Pavučina od roku 2007 a do kterého je zapojeno cca 860 mateřských škol ze všech krajů ČR. Více informací: <http://www.pavucina-sev.cz/rubrika/71-PROGRAMY-MRKVICKA/index.htm>

Školu navštěvovaly ve školním roce 2018/2019 čtyři děti se SVP, všechny z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek (K 2, Z 2) a to v převažujícím 1. stupni podpůrných opatření (MŠMT, k 30. 9. 2018). Ve dvou případech to byly děti s odkladem.

Děti ze sociálně znevýhodněného prostředí školy docházejí, jedná se o děti z ekonomicky slabšího prostředí (např. na hranici životního minima), zástupci školy jejich podíl odhadují asi na 0,5 %. Děti ze SVL do školy v letošním ani předchozích letech nechodily. V loňském roce měly nastoupit 4 děti, ale nedostavily se k zápisu, škola je dohledávala, dvě děti se odstěhovaly a dvě, ačkoli zapsané zde, nakonec nastoupily do jiné školy.

V rámci Šablon škola realizuje projekt (1. 10. 2018 30. 9. 2020), jehož cílem je personální posílení týmu o školního asistenta (který by měl poskytnout větší podporu zejména dětem ohroženým školním neúspěchem), podpora vzdělávání pedagogů v kurzech zaměřených na osobnostně sociální rozvoj, matematickou pregramotnost, specifika práce pedagoga s dvouletými dětmi a prohloubení spolupráce s rodiči dětí prostřednictvím odborně zaměřených tematických setkávání.

V roce 2018/2019 škola realizovala i další projekty, např.:

- Mezigenerační setkávání dětí a seniorů – projekt financovaný formou městského grantu, škola pořídila pomůcky a jednou měsíčně v domě s pečovatelskou službou organizovala společné tvořivé dílničky se seniory. Dle zástupců školy projekt měl velký úspěch, jak u dětí, tak u seniorů.
- Hymna Barevný svět na kopečku – společně s dětmi škola vytvořila píseň reprezentující školu.
- Časopis Barvička – časopis, občasník, na jehož vzniku se podílí děti, jeho obsahem jsou díla, fotografie, o činnostech školy v daném období.
- Projekt České obce Sokolské – Svět nekončí za vratky – cvičíme se zvířátky. Cílem projektu je vzbudit v dětech zájem o aktivní sportování.
- Zdravá pětka – projekt zaměřený na zdravou výživu.

Škola dále organizuje např. předplavecký výcvik. Škola spolupracuje hodně i díky výtvarnému zaměření se ZUŠ, dále s PPP v Rumburku (realizuje hodnocení školní zralosti), se základními školami, zejména ZŠ Náměstí E. Beneše, ZŠ Východní (se ZŠ Východní dle zástupců školy funguje zpětná vazba o úspěšnosti dětí v 1. třídě). Dále škola spolupracuje s logopedkou a organizuje logopedická cvičení. Nabízí i besedy s rodiči dětí, např. na téma školní zralosti. Dle zkušenosti školy je o besedy mezi rodiči malý zájem, naopak s úspěchem se setkala společné tvoření rodičů a dětí.

Mateřská škola Varnsdorf, Poštovní 1428, příspěvková organizace (dále MŠ Slovičko)

Škola se nachází v historické vile nedaleko centra města. Škola se zaměřuje na prevenci vad výslovnosti, rozvoj slovní zásoby, péči o správnou a kultivovanou řeč, viz také název školy MŠ Slovičko. Ve škole jsou dvě třídy, jedna běžná a jedna speciální. Speciální třída zřízená podle § 16 odstavce 9 ŠZ je určena pro děti s vadami řeči (pro děti s narušenou komunikační schopností). Kapacita mateřské školy je 37 dětí (běžná třída 25 dětí a speciální třída 12 dětí). Obě třídy jsou věkově smíšené. Škola má od loňského školního roku nové vedení a došlo i k částečné obměně pedagogického personálu. Ve škole působí ředitelka a tři učitelky, školní

asistentka (Šablony) a asistent pedagoga v rámci podpůrných opatření v logopedické třídě. Momentálně také hledají dalšího AP do běžné třídy.

Malé děti s potřebou logopedické podpory nastupují do běžné třídy, do logopedické třídy přecházejí, pokud i po dozrání dítěte logopedická vada přetrvává. Ve školním roce 2018/2019 navštěvovalo školu 13 dětí se SVP, všech 13 se zdravotním postižením. V běžné třídě se vzdělávalo jedno dítě v převažujícím 3. stupni podpůrných opatření, ve speciálních třídách bylo s převažujícím 2. stupněm podpůrných opatření šest dětí a v převažujícím 3. stupni podpůrných opatření také šest dětí (MŠMT, k 30. 9. 2018).

Dle zástupců školy navštěvuje MŠ v letošním roce jedno dítě ze sociálně znevýhodněného prostředí. V předchozím roce jich bylo více, ale byla mezi nimi velká fluktuace (např. dítě nastoupilo na jeden den a pak odešlo, nebo na dva měsíce). Jedná se o děti z ekonomicky slabšího prostředí. V loňském roce mezi nimi byly i děti ze SVL, které přišly pravděpodobně v rámci dodatečného zápisu, protože škola měla volnou kapacitu.

Škola úzce spolupracuje se SPC Rumburk, pracovnice SPC se školou pravidelně komunikuje a pravidelně ji navštěvuje, dále spolupracuje i s PPP Rumburk. Dříve škola organizovala odborné besedy PPP Rumburk pro rodiče, ale mezi rodiči byl o tento typ akce malý zájem. Ředitelka v loňském roce udělala mezi rodiči malou anketu, kde se mimo jiné ptala na druhy akcí, které by je zajímaly (rodiče volili tvoření s dětmi, na zahradě, výlety). Letos se škola přihlásila do programu podpory zdravého životního stylu, v rámci něhož má proběhnout i beseda pro rodiče, učitele, kuchařky. Dále spolupracuje se SŠ a ZŠ (např. ZŠ Východní, a návštěvy v 1. třídě ZŠ dle nabídky škol). V rámci odpoledních aktivit organizuje též předplavecký výcvik a ve spolupráci s DDM keramiku.

V rámci šablon škola realizovala projekt¹⁰ (1. 1. 2017 – 31. 12. 2018), jehož cílem je personální posílení týmu o školního asistenta, podpora vzdělávání pedagogů v kurzech zaměřených na osobnostně sociální rozvoj, specifika práce pedagoga s dvouletými dětmi a prohloubení spolupráce s rodiči dětí prostřednictvím odborně zaměřených tematických setkávání.

Mateřská škola Varnsdorf, Pražská 2812, příspěvková organizace (dále MŠ Zahrádka)

Mateřská škola Zahrádka se nachází ve dvoupatrové budově pavilonového typu na sídlišti. Škola se zaměřuje na zdravý životní styl: od září 2015 je zapojena do občanské iniciativy *Skutečně zdravá škola* a 12. 11. 2016 převzala ocenění první skutečně zdravé školy v Ústeckém kraji. Škola má zřízenou jak zahradu v přírodním stylu, pracovní, motivující děti k různým činnostem (např. kamenné moře), tak ovocno-zeleninový sad, kde děti mohou pěstovat zeleninu a bylinky. Snaží se jít směrem lepšího stravování, používají čerstvé potraviny, ideálně sezónní a lokální.

Škola provozuje čtyři třídy s kapacitou 100 dětí. Od loňského školního roku má škola nové vedení. Ve škole působí devět učitelů, jeden asistent pedagoga a jeden školní asistent.

Ve školním roce 2018/2019 škola vykazala (Výkaz o MŠ S1-01) jedno dítě se SVP, a to jak z důvodu zdravotního postižení, tak z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných

---

¹⁰ Více viz http://slovicko.9e.cz/wp-content/uploads/2017/04/EU_projekt.pdf

životních podmínek (šlo o dítě s odlišným mateřským jazykem) a to v převažujícím 3. stupni podpurných opatření (MŠMT, k 30. 9. 2018).

Co se týče dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, až třetina dětí ve škole by mohla být dle odhadu zástupce školy považována za sociálně znevýhodněné (převážně děti z chudších poměrů). Jsou mezi nimi jak romské, tak neromské děti. Romské děti přitom nechodí pouze na předškolní rok, ale do školy docházejí i mladší děti. Ze SVL momentálně žádné žáky nemají - dříve chodili, v blízkosti školy je SVL Pražská.

V rámci Šablon škola realizovala projekt¹¹ (1. 10. 2016 – 30. 9. 2018), jehož cílem je personální posílení týmu o školního asistenta a rozvoj kompetencí pedagogů a dětí prostřednictvím projektového dne ve škole a mimo školu.

Ve škole probíhá logopedická depistáž. Škola spolupracuje ze základními školami, nejvíce se ZŠ Edisonova, která se nachází nejbliž (programy, návštěvy). Organizuje zájmové činnosti pro děti např. keramika, angličtina, logopedie, sboreček Zahradka, bruslení.

Mateřská škola Varnsdorf, T. G. Masaryka 2180, příspěvková organizace (dále MŠ Stonožka)

Mateřská škola Stonožka se nachází ve funkcionalistické vile v klidné části města, nedaleko centra, v sousedství Speciální základní školy. Dříve se zaměřovala na hudební výchovu. Škola provozuje dvě věkově smíšené třídy s celkovou kapacitou 50 dětí. Ve škole působí čtyři učitelé a školní asistentka (jako podpora pro děti ohrožené školním neúspěchem).

Ve školním roce 2018/2019 škola ve výkazu (Výkaz o mateřské škole S1-01) neuváděla žádné dítě se SVP (MŠMT, k 30. 9. 2018). Od září 2019/2020 mělo nastoupit dítě s podpurnými opatřeními, pro které má ředitelka v úmyslu získat AP. Co se týče dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, v letošním školním roce školu navštěvují dvě děti ze SVL.

Škola spolupracuje s ostatními mateřskými školami, se základními školami, zejména se ZŠ Východní, ZŠ Bratislavská, ZŠ Náměstí (ukázkové hodiny), ale i se středními školami (organizují akce pro děti). Pozitivně hodnotí spolupráci s PPP Rumburk, která realizuje ve škole preventivní programy, se souhlasem rodičů před zápisem vyšetřuje děti na rizika poruch učení.

Mateřská škola Varnsdorf, Nezvalova 2024, příspěvková organizace (dále MŠ Čtyřlístek)

Mateřská škola Čtyřlístek se nachází ve vile a dvou pavilonech ve východní části města, v sousedství provozovny podniku Velveta a.s. a v sousedství SVL Kovářská. Pavilony jsou momentálně v havarijním stavu a budou se v budoucnu zavírat, město již získalo projekt na stavbu nové budovy mateřské školy, která bude odloučeným pracovištěm. Celková kapacita školy je 76 dětí a ve školním roce 2018/2019 byla plně obsazena (kapacita běžných tříd byla navýšena z 50 na 51 dětí). Do speciálních tříd dojíždějí děti z celého Šluknovského výběžku (zájem mají rodiče z České Kamenice, České Lípy a dalších míst), škola musí zájemce vzhledem ke kapacitě i odmítat.

¹¹ Více viz <https://www.mszahradkavdf.cz/files/documents/MS-Zahradka-internet.docx>

Škola provozuje:

- Dvě běžné třídy – umístěny v pavilonech, kapacita 50 dětí, věkově smíšené (navýšená kapacita).
- Tři třídy zřízené dle §16 odst. 9 ŠZ – umístěny v dvoupatrové vile:
  - o třída pro děti se závažnými vadami řeči: kapacita 14 dětí,
  - o třída pro děti s autismem: kapacita 6 dětí,
  - o třída pro děti se souběžným postižením více vadami – kapacita 6 dětí.

Ve škole působí 11 učitelů (z toho 4 učitelky v běžných třídách, 7 učitelek ve speciálních třídách) a 6 asistentů pedagoga. Dle vedení školy by potřebovali speciálního pedagoga - logopeda, jako samostatnou pracovní pozici se zaměřením na nápravu řeči.

Ve školním roce 2018/2019 navštěvovalo školu celkem 34 dětí se SVP, z toho 34 zdravotně postižených, 6 s jiným zdravotním znevýhodněním a 11 se SVP z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek (K 2, Z 6, V 3), z toho byly 4 děti z cizojazyčného prostředí a zbytek dětí ze SVL. V běžných třídách byly v převažujícím 2. stupni podpůrných opatření 4 děti a v převažujícím 3. stupni podpůrných opatření 4 děti, ve speciálních třídách v převažujícím 3. stupni podpůrných opatření 16 dětí, v převažujícím 4. stupni 9 dětí a v převažujícím 5. stupni jedno dítě (MŠMT, k 30. 9. 2018). Co se týče dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, dle kvalifikovaného odhadu zástupců školy je ve speciálních třídách 5 dětí (z 28), a v běžných třídách asi 8 dětí (z 50). Většina z nich pochází ze SVL Kovářská a Pražská.

Vzhledem k tomu, že mateřská škola má tři třídy zřízené dle § 16 odst. 9 školského zákona, je spolupráce s odbornými pracovišti intenzivní a probíhá pravidelně. Mateřská škola spolupracuje s PPP v Rumburku, dále se SPC Děčín a SPC Demosthenes Ústí nad Labem (zabezpečuje odbornou garanci dětem integrovaným ve speciálních třídách i dětem individuálně integrovaným v běžných třídách). Spolupráce probíhá také se ZŠ speciální ve Varnsdorfu (včetně společných aktivit, např. výletů). Hodně spolupracují také s mateřskými školami se speciálními třídami v okolí (Turnov, Česká Lípa apod.), realizují vzájemné návštěvy a sdílejí zkušenosti, účastnili se a prezentovali své zkušenosti na semináři v České Lípě. Ocenili by další podporu této činnosti, např. formou uspořádání podobného semináře pro tento typ mateřských škol s vzájemnou výměnou zkušeností.

Spolupracují i s varnsdorfskými mateřskými a základními školami (např. návštěva v prvních třídách, ukázkové hodiny, programy pro MŠ). Ve spolupráci s knihovnou např. organizovali i akce pro veřejnost např. školení PhDr. Lidmily Pekařové nebo PharmDr. Margit Slimákové. Mateřská škola se zapojila do projektu Skutečně zdravá škola.

V rámci Šablon škola realizuje projekt (předpokládané datum ukončení 31. 10. 2020), jehož cílem je posílení školního týmu o školního asistenta, DVPP prostřednictvím kurzu zaměřeného na ICT a rozvoj kompetencí pedagogů a dětí prostřednictvím projektového dne ve škole a mimo školu. V minulosti využili také finanční prostředky na platy od ÚP ČR

(společensky účelné pracovní místo a poskytnutí příspěvku na pracovní pozice např. sociální pedagog¹², mentor, domovník).

Momentálně je škola je zapojena do projektu *Společně si hrát a navzájem se učit* (dotační program na podporu česko-saské spolupráce) jehož cílem je nabídnout přeshraniční vzdělávání pro děti v MŠ a pro pedagogy. Hlavním cílem je získání a zprostředkování základních znalostí jazyka sousední země díky zajímavým a věku dětí odpovídajícím tématům, jejichž součástí jsou další důležité vzdělávací prvky, jako je ekologie, výživa, regionální tradice a zvyky.

Základní škola a Mateřská škola Varnsdorf, Bratislavská 994, okres Děčín, příspěvková organizace (dále MŠ Bratislavská)

Mateřská škola je součástí ZŠ a MŠ Bratislavská a u ZŠ funguje od roku 2012. Zahrnuje dvě věkově smíšené třídy. Nachází v prvním patře v budově základní školy na východním okraji města, v blízkosti SVL Kovářská.

Ve školním roce 2018/2019 bylo za mateřskou školu vykázáno (Výkaz o mateřské škole S 1-01) jedno dítě se SVP, jednalo se o dítě zdravotně postižené v převažujícím 4. stupni podpůrných opatření (MŠMT, k 30. 9. 2018). Co se týče dětí ze SVL, dle kvalifikovaného odhadu zástupců školy do školy dochází v průměru 5 dětí na třídu, tzn. 10 dětí na celou mateřskou školu.

Na škole působí pět učitelů, asistent pedagoga a školní asistent (školní asistent je financován prostřednictvím projektů Šablony).

V rámci Šablon škola realizuje projekt (1. 9. 2019 – 31. 8. 2021), jehož cílem je zvýšení kvality předškolního vzdělávání včetně usnadnění přechodu dětí na ZŠ (např. školní asistent, vzdělávání a supervize pro pedagogy atd.¹³).

Logopedická prevence se v současné době uskutečňuje v mateřské škole 1x týdně, formou skupinových logopedických hrátek. Je zaměřena především na děti s narušenou komunikační schopností. Škola dále nabízí dětem kroužky např. keramika, sportovní, logopedický, kroužek předškoláků, 1x týdně výuka angličtiny.

Ne všechny děti z mateřské školy pokračují do stejné základní školy (tj. ZŠ Bratislavská), např. v letošním školním roce z 18 loňských předškoláků v mateřské škole do základní školy Bratislavská nastoupilo pět. Škola ale spoluprací mezi mateřskou a základní školou podporuje, probíhá např. projekt *Velký malý kamarád*, v rámci kterého učitelky základní školy chodí na třídní schůzky do mateřské školy, takže rodiče se seznamují s budoucí učitelkou, i děti se seznamují se školním prostředím v rámci návštěv ve škole, které by jim měly ulehčit přechod na první stupeň.

---

¹² Sociální pedagog řeší sociální situaci žáků a její negativní dopady na vzdělávání, pravidelnou školní docházku, fungování základních společenských mechanismů v rodině a přítomnost základních sociálních a hygienických návyků u žáků (<http://katalogpo.upol.cz/obecna-cast/personalni-podminky/12-2-7-socialni-pedagog/>).

¹³ Více viz <http://www.zsms-bratislavska.cz/EU-Sablony-II/4653.html>

Dětské centrum Naděje

Jedná se o dětskou skupinu, kterou provozuje *Vzdělávací institut – středisko volného času, z.s.*¹⁴. Skupina je financovaná formou projektu z OPZ s cílem poskytování služby nerodičovské předškolní péče v denním režimu, dle zákona č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině. Kapacita skupiny je 12 dětí ve věku 1–6 let (do zahájení povinné školní docházky) a provozní doba v pracovní dny od 7:00 do 15:30 hodin. Ve škole působí dvě učitelky. Péče o dítě v dětské skupině je poskytována bez úhrady nákladů za školné. Rodiče platí příspěvek na stravu 900 Kč měsíčně, přičemž nevyčerpané prostředky se převádí do dalšího měsíce.

Skupina zahájila provoz 1. 3. 2018, dle zástupce spolku je kapacita skupiny naplněná, momentálně docházejí děti ve věku od 1,5 až do 3 let (starší děti přecházejí do školky). Jedná se převážně o děti z Varnsdorfu, méně z okolí (20 – 30 %). Děti ze SVL nedocházejí, před zahájením činnosti skupiny ale rodiče v SVL oslovovali. Měli dokonce zájem otevřít skupinu i blíže v lokalitě, ale nenašli vhodné prostory. Romské děti do skupiny docházejí.

Rodinné centrum Jonáš

Funguje pod hlavičkou Biskupského gymnázia Varnsdorf. Sídlí na faře Starokatolické církve (kde dříve fungovalo mateřské centrum Rybička), pro rodiče s malými, předškolními dětmi. Centrum je otevřené veřejnosti, dříve zde probíhalo setkávání dětí a rodičů, nabízeli dopolední program pro děti a odpoledne i pro rodiče. V současnosti se zaměřuje na dopolední program pro děti předškolního věku (zejména pro věkovou kategorii 2-3 roky) a funguje převážně jako příprava na mateřskou školu.

4.3.2 Kapacita a obsazenost varnsdorfských mateřských škol

Z dat MŠMT i rozhovorů se zástupci škol vyplývá, že mateřské školy jsou plně nebo téměř plně obsazeny (viz tabulka 3). Dle názoru všech zástupců škol je momentální kapacita mateřských škol dostačující. Z rozhovorů se zástupci MŠ vyloučilo, že oproti minulosti počet dětí v ročníku poklesl, školy jsou schopné vyhovět všem žádostem, přijímají i děti mladší než 3 roky (viz graf 5). Pouze v případě škol se speciálními třídami, které se setkávají i se zájmem rodin mimo Varnsdorf, kapacita poptávce rodičů nedostačuje. Dle dat MŠMT (k 30. 9. 2018) všechny školy vyhověly všem žádostem o přijetí do MŠ. Pouze MŠ Zahrádka nevyhověla 23 žádostem (MŠMT, k 30. 9. 2018).

---

¹⁴ Spolek funguje od roku 2009, tehdy vznikl pod názvem Romské sdružení Savore. Od roku 2017, kdy spolek převzal pan A. Dunka, se spolek přejmenoval, má nové stanovy a zaměřuje se hlavně na vzdělávání. Do budoucna by rádi provozovali i středisko volného času, jak vyjadřuje i název spolku.

Tabulka 3 - Kapacita a obsazenost mateřských škol ve Varnsdorfu

Škola	Kapacita	Počet tříd	Počet dětí	Obsazenost	
MŠ Jeřábinka	50	2	48	96 %	
MŠ Sluníčko	75	3	75	100 %	
MŠ Na Kopečku	50	2	49	98 %	
MŠ Zahrádka	100	4	100	100 %	
MŠ Stonožka	50	2	50	100 %	
MŠ Bratislavská	50	2	50	100 %	
MŠ Slovíčko	běžné třídy	25	1	24	96 %
	speciální třídy	12	1	12	100 %
MŠ Čtyřlístek	běžné třídy	51	2	51	100 %
	speciální třídy	26	3	26	100 %
Celkem/Průměr %	494	22	485	98 %	

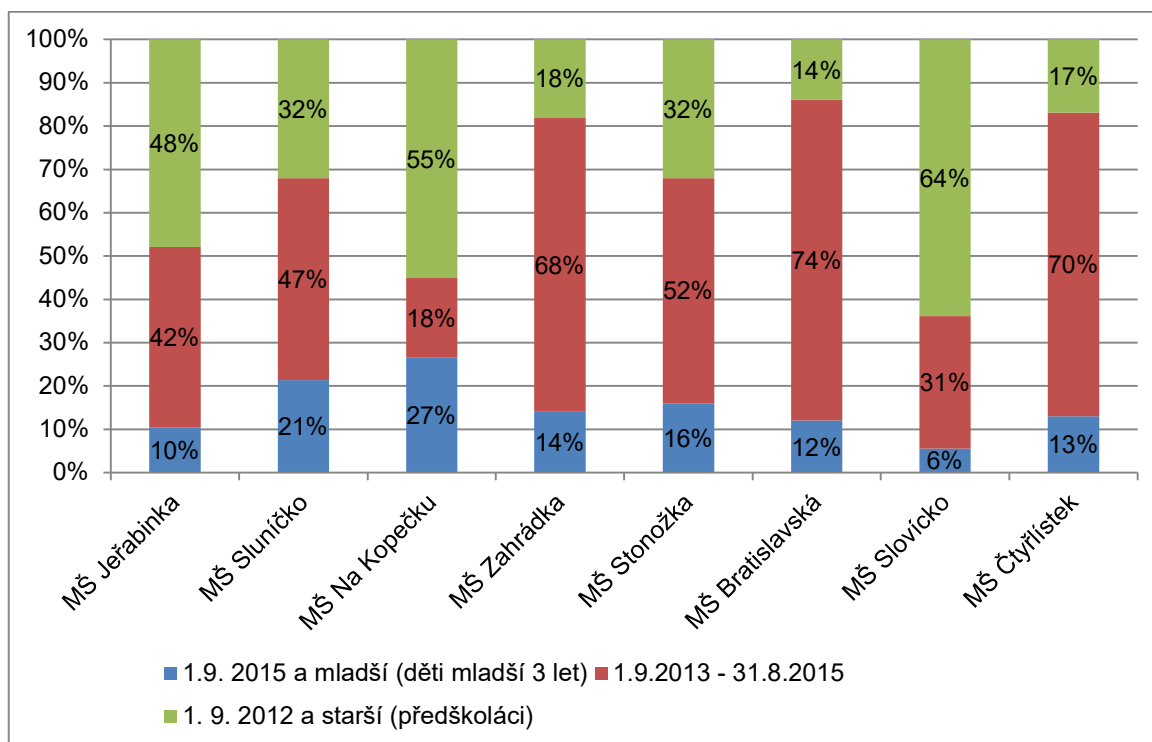
Zdroj: výroční zprávy škol; MŠMT, k 30. 9. 2018

Podíl dětí mladších tří let se mezi jednotlivými školami liší, nejméně v MŠ Slovíčko, kde tvoří 6 % dětí ve škole, nejvíce v MŠ Na Kopečku, kde tvoří téměř třetinu všech dětí. V absolutních číslech to je 74 dětí mladších tří let, které docházejí do varnsdorfských mateřských škol. Obě tyto školy (MŠ Slovíčko a MŠ Na Kopečku) ale mají naopak i nadpoloviční podíl dětí předškolního věku. Předškoláků docházelo ve školním roce 2018/2019 celkem 151, z toho 25 (17 %) bylo nově nastoupivších do vykazujících MŠ¹⁵ (viz také graf 6).

¹⁵ Viz Výkaz o MŠ S 1-01.

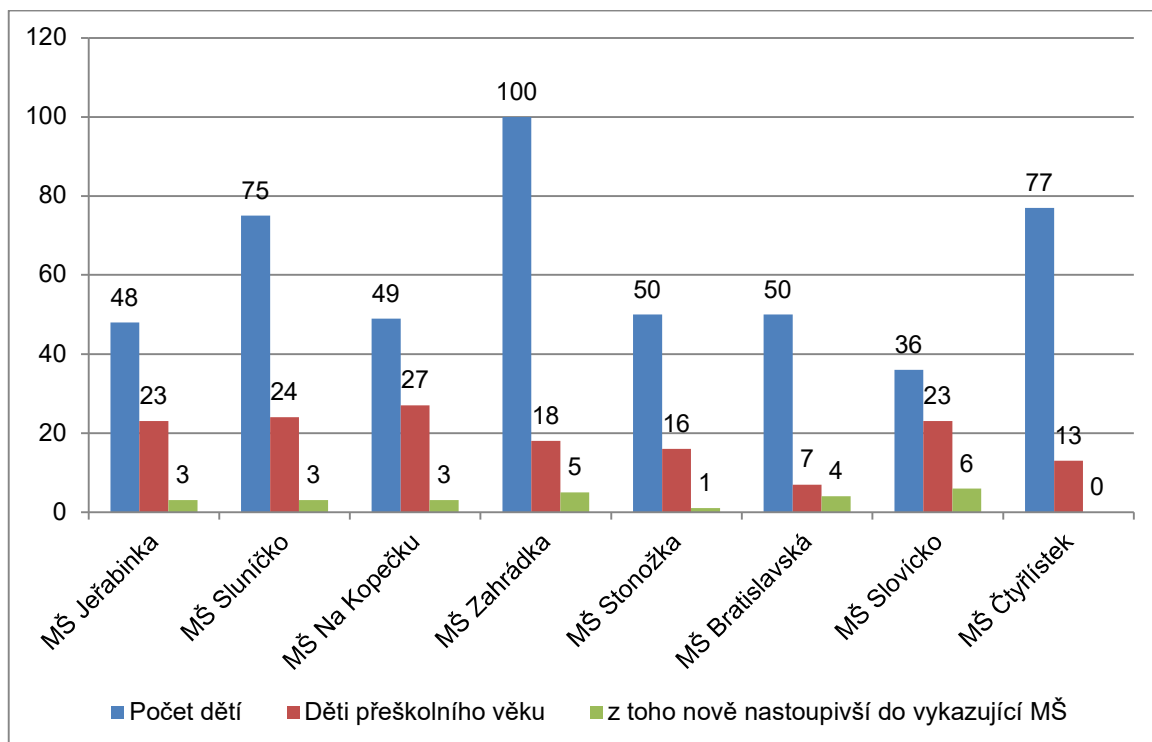

Graf 5 - Podíl předškoláků a dětí mladších tří let v jednotlivých MŠ

Zdroj: MŠMT, k 30. 9. 2018

Graf 6 - Počty dětí předškolního věku v jednotlivých MŠ

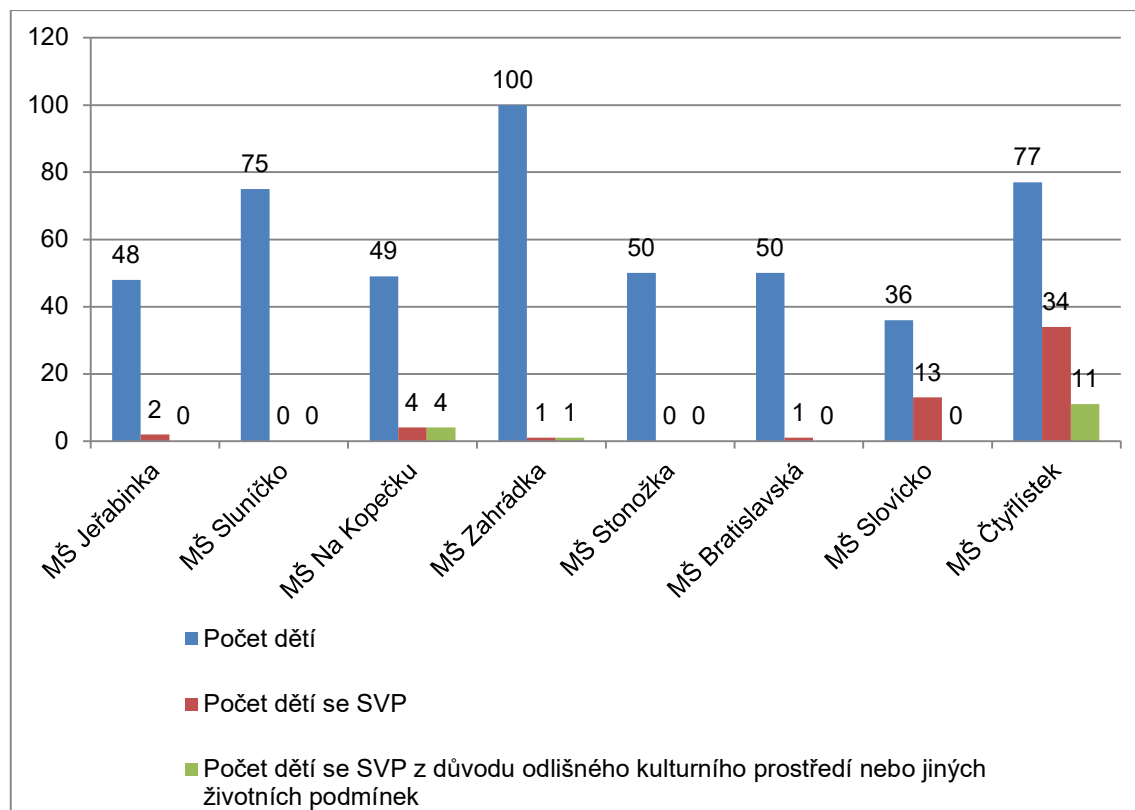

Zdroj: MŠMT, k 30. 9. 2018

4.3.3 Vzdělávání dětí se SVP a dětí s potřebou podpory z důvodu sociálního znevýhodnění

K 30. 9. 2018 bylo dle údajů MŠMT ve varnsdorfských mateřských školách zapsáno 55 dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Většina těchto dětí (69 %) docházela do speciálních tříd MŠ (MŠ Slovíčko a MŠ Čtyřlístek), ostatní se vzdělávaly v běžných třídách (viz graf 5).

Graf 7 - Počet žáků se SVP na jednotlivých mateřských školách

Zdroj: MŠMT, k 30. 9. 2018

Celkově na všech MŠ k 30. 9. 2018 (MŠMT) bylo vykázáno (Výkazy o MŠ S 1-01) 16 dětí se SVP z důvodů odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek (to je 3 % všech dětí v mateřských školách), z toho pět dětí, jejichž SVP vycházejí zejména z odlišného kulturního prostředí v rodině dítěte, malé znalosti kultury české společnosti a omezené znalosti vyučovacího jazyka; osm dětí, jejichž SVP vycházejí zejména z jiných životních podmínek v rodině dítěte (obvykle se jedná o dlouhodobě se vyskytující životní okolnosti např. sociální vyloučení výraznou chudobu apod.) a tři děti, jejichž SVP jsou způsobeny kombinací více faktorů (např. příslušníci etnických menšin, pokud se v rodině nehovoří vyučovacím jazykem, platí odlišná kulturní pravidla a rodina je sociálně vyloučená).

Na druhou stranu z rozhovorů se zástupci MŠ vyplývá, že tyto statistiky opravdu ne vždy zahrnují všechny děti pocházející ze sociálně znevýhodněného prostředí (nebo SVL) a míra vykazování se mezi jednotlivými školami liší (kromě dětí z cizojazyčného prostředí byly v této kategorii například i děti s odkladem). Výkazy tedy představují nespolehlivé vodítko pro zjištění počtu dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Blížkost SVL ve vztahu ke škole může být také dalším vodítkem, lze očekávat, že školy nacházející se v bezprostřední blízkosti SVL budou mít vyšší podíl dětí s potřebou podpory z důvodů sociálního znevýhodnění. V bezprostřední blízkosti největší SVL Kovářská ve Varnsdorfu se nachází MŠ Čtyřlístek, o něco dále MŠ a ZŠ Bratislavská.

Při porovnávání počtu dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí mezi jednotlivými školami klademe největší důraz na kvalifikovaný odhad zástupců jednotlivých škol. Nicméně je nutné mít na paměti, že kategorie sociálního znevýhodnění je mezi jednotlivými zástupci škol vnímána různě široce, jsou v této kategorii zařazeny jak děti z nižších socioekonomických vrstev, nestabilního rodinného prostředí, tak i děti bydlící v SVL. Odhady podílu sociálně znevýhodněných dětí se mezi jednotlivými školami pohybují od 0,5 % až po třetinu žáků školy. Někteří zástupci škol nedokáží jejich počet nebo podíl určit. Z výpovědí zástupců škol vyplývá, že mezi sociálně znevýhodněné děti spadají jak děti romské i neromské, ale v případě dětí ze SVL se jedná ve většině případů o děti romské (nutné je ovšem zdůraznit, že opak neplatí, tzn., že rozhodně ne všechny romské děti jsou sociálně znevýhodněné).

Počet dětí ze SVL v mateřských školách lze na základě výpovědí jednotlivých zástupců škol odhadnout ve školním roce 2018/2019 na 30 - 40 dětí. Největší podíl těchto dětí dochází do MŠ Bratislavská a MŠ Čtyřlístek, které se nacházejí v bezprostřední blízkosti SVL Kovářská, přičemž ale některé děti z této lokality docházejí i do MŠ, které v blízkosti SVL nejsou.

Tabulka 4 - Zastoupení žáků ze SVL v jednotlivých školách

Název	SVP odlišné životní a kulturní podmínky (Výkazy o MŠ S 1-01)	SVL v blízkosti školy	Počet (podíl) dětí ze SZ prostředí (kvalifikovaný odhad školy)	Počet (podíl) dětí ze SVL (kvalifikovaný odhad školy)
MŠ Jeřabinka	0	-	?	4 (8 %)
MŠ Sluníčko	0	Pražská, Hrnčířská, Mladoboleslavská	31	6 (8 %)
MŠ Na Kopečku	4	-	(0,5 %)	0
MŠ Zahrádka	1	Pražská	(33 %)	0
MŠ Stonožka	0	-	?	2 (4 %)
MŠ Bratislavská	0	Kovářská	10 (20 %)	10 (20 %)
MŠ Slovíčko	0	-	Více než 1, velká fluktuační	1 2019/2020 (3 %) v předchozím roce více, ale velká fluktuační
MŠ Čtyřlístek	11	Kovářská	13 (17 %)	Většina z 13 (17 %)
Celkem (Průměr %)	16			Cca 36 (7 %)

Zdroj: MŠMT, k 30. 9. 2018, VA Varnsdorf, kvalifikované odhady zástupců škol

Spolupráce mateřských škol

Zástupci škol i úřadů opakovaně chválili vzájemnou dobrou spolupráci mateřských škol, která funguje jak na individuální úrovni (některé školy spolu spolupracují na programech pro děti, organizují společné akce, nabízejí si projekty), tak i mezi školami jako organizacemi; všechny školy se setkávají, radí se a i koordinují a spolupracují (např. prázdninový provoz, strava, společná vánoční akce před knihovnou, kterou jedna škola organizuje pro všechny apod.).

Spolupráce je výborná, hodně tady držíme pospolu. Hodně si, nechci říkat pomáháme, ale spolupracujeme. Nabízíme si projekty, akce, děláme společný věci (zástupce školy).

A teď, díky té MASce začínáme víc spolupracovat s (MŠ). To je taky malá školka, (...). A jsou věci, na které my, jako malá školka finančně nedosáhneme. Ale tím, že se propojíme, tak ano. (zástupce školy).

Z této spolupráce tedy vyplývá i vzájemná dohoda a spolupráce na postupu při vzdělávání a rozmístění dětí ze SVL mezi všechny mateřské školy ve městě. Cílem této spolupráce je ulehčit školám v blízkosti SVL (jedná se zejména o MŠ Čtyřlístek, MŠ Bratislavská) a rozdělit děti ze SVL do jednotlivých škol dle počtu dětí a oddělení a předejít tak vytvoření segregované převážně romské školy:

My to děláme ve Varnsdorfu tak, že to máme přiměřeně stejně. Aby to neodrovnalo školku, která v té lokalitě je, tak se domlouváme u zápisu. A podle počtu oddělení v tý školce si vydělíme ty děti a rozdělujeme si je. Samozřejmě s tím ty rodiče musí souhlasit (zástupce školy).

Ředitelky škol se po zápisu sejdou, porovnájí, které děti se kam hlásí (někdy se hlásí např. do více škol), dotčené školy vytipují a osloví rodiny ze SVL (které nemají ve škole sourozence, dle informací od zástupců škol respektují přání chodit do školy s jiným konkrétním dítětem, jedná se o mladší dítě apod.) a doporučí jim zápis do jiné školy. V případě zápisu na jinou školu pak rodič v původní škole podepisuje dokument o zastavení přijímacího řízení, takže školy mají přehled, zda a kam nakonec dítě nastoupilo.

Mají tu možnost. Není to nařízením. Je to o tom, jak se jim to vysvětlí a většinou jsou to případy, že by se věkově nedostali do té MŠ. Tak jsou rádi, že mají školku. A přihlíží se i k tomu, jestli (...) mají sourozence. To se dělá. Že se jim nedělají problémy (zástupce školy).

My si uděláme seznam, podíváme se, jakou školku upřednostňují, a podle toho je přijímáme. My máme mezi sebou přehled, i o problémech (zástupce školy).

Podle mínění většiny zástupců škol tento postup funguje, i když samozřejmě ne vždy se podaří naplánované rozdělení uskutečnit úplně (viz školy, které v uvedeném roce nemají žádné děti ze SVL). Tady hraje roli migrace rodin nebo jejich osobní preference, jak vyjádřili někteří zástupci škol, např. preference nastoupit do školy, kam bude chodit někdo příbuzný/známý. Může se tedy stát, že na některou školu nakonec přijde méně či více dětí, než kolik jich tam bylo doporučeno, takže na některé školy stejně žádné děti ze SVL nenastoupí. Dle vyjádření zástupců škol někteří rodiče ze SVL sami tento postup vítají, jiní by ale preferovali mateřskou školu v blízkosti bydliště.

Výchova a vzdělávání dětí ze SVL

Z výzkumu a proběhlých rozhovorů lze vyvodit jen to, že se zkušenosti jednotlivých mateřských škol a názor jejich zástupců na jejich vzdělávání a práci s nimi velmi liší. Ve výpovědích zástupců se ale opakovaně objevovaly následující obtíže, či specifika, se kterými se setkávají při vzdělávání dětí ze SVL:

- **Potíže s hygienou:** což může vést k problémům a odmítnutí jak v kolektivu dětí, tak mezi rodiči (např. důvodem nesouladu může být oblečení načichlé od kouře). V některých

případech také zmiňovali výskyt štěnic nebo švábů ve věcech dětí. To je negativně a s obavou přijímáno také učitelkami.

- **Problémy s placením:** ve většině případů se ale školám daří vyřešit, např. formou splátkových kalendářů, opakovanou komunikací a připomínáním rodičům, v některých případech u školek zůstal dluh např. v případě, když se rodina odstěhovala:

Občas, ale většinou se s těma rodičema domluvíme, že to dají do pořádku (zástupce školy).

Je to problém. Pořád mám dlužníky. A už je nedohledám. To nejde, po třech letech mi to bude muset paní ekonomka odškrtnout z toho dluhu. Protože já už je nedohledám (zástupce školy).

Samozřejmě taky. Pokaždé byli upozorňováni, že dluží. Ale potom to dorovnali. Víím, že jinde na školkách to je nedohledatelný, ale my měli štěstí. Ale bylo to o tom, že jsme je museli uhánět každý měsíc. A to platí jen obědy. (zástupce školy).

Velkou překážkou mohou být finanční náklady právě na docházku mladších než předškolních dětí. To potvrzují jak někteří oslovení rodiče (v případě vícero dětí jsou i platby za obědy mimo možnosti rodiny), tak i zástupci škol. Přestože se zástupci škol shodují, že je důležité, aby děti chodily do školy co nejdříve, někteří mají zkušenost, že kvůli platbám musely mladší děti v několika jednotlivých případech docházku ukončit:

Chodí i dřív, měla jsem, ale ti zase nebyli schopný to platit. Byli to dva sourozenci. (zástupce školy).

- **Časté absence:** tady jako příčinu zmiňují zejména nezáměr o vzdělání, hodnotový žebříček rodiny, negativní vliv může mít ale i vzdálenost školy od místa bydliště. Opět ale jde o zkušenost jen některých školek:

Musím říct, že ještě jsme nemuseli řešit, že by do té MŠ nechodily. Spousta to řeší, to u nás problém není, i ty mladší, který nemusí, tak že chodí (zástupce školy).

Jediný problém byl, že jsme je museli víc nahánět, aby chodily atd. Ale jinak problémy nebyly. (zástupce školy)

- **Náročnější pedagogická práce:** právě z důvodu sociálního znevýhodnění může být pedagogická práce pro učitele zejména zpočátku školního roku náročnější. Nicméně většina to nevnímá jako něco nepřekonatelného. Jako velkou pomoc kvitují přítomnost dalšího člověka ve třídě, ať už asistenta ve třídě, nebo chůvy, smysl by mělo i snížení počtu dětí ve třídě. Současně pedagogové popisovali velkou vděčnost dětí a pozorovatelné výsledky na konci školního roku.

Když vezmu ty předškoláky, tak už na něčem stavíte. Že už něco znají. Ne, tam se vrátíte o minimálně rok zpátky. A máte je připravit do té školy a to prostě nejde. Nemůžete je brát s tou skupinou, že se musí zařazovat jinak, nebo individuálně. A ten den má omezenou časovou kapacitu. (zástupce školy)

Musí se sžít s tou komunitou, musí se srovnat s tím režimem atd. Jsou takový rozlitaný, ale taky se to naučí (zástupce školy).

Ano, větší přehled o tom dítěti, víc ho sledovat, zapojovat. Ony ty děti pak jsou vděčný. Jsou takový, že když se jim člověk věnuje, že si toho umí vážit. Ne všichni, ale tohle je fajn (zástupce školy).

A ty děti jsou nadšený. Ty dávají tý učitelce odměnu hned v tom směru, že je všechno baví, je to pro ně nový. A asi máme štěstí na děti. Byl by asi problém, kdybysme měli víc jak půlku těch dětí, to neříkám (zástupce školy).

- **Konflikty v kolektivu, negativní reakce ostatních rodičů** – byly spíše výjimečné, ale byly zmíněny (viz také problémy s hygienou)

našly se případy, (...) že třeba rodiče nechtěli a říkali to těm dětem, že nebudou vedle něj sedět a tak. To jsou věci, co jsme museli řešit, ty děti si to nechají vysvětlit, ale v tom reálu je to pak takový, že ty děti se s nima stejně nekamaráděj (zástupce školy).

Jinak ty děti jako takový problém nemají. Mezi dětma, to je v pohodě. Ty malý děti, když jim to neřekne dospělý, tak ani neví, že je to cikán, oni to tak neberou (zástupce školy).

Vzhledem k výše uvedeným překážkám či problémům, se kterými se školy setkávají, se jako klíčová ukázala komunikace s rodinou a komunikace citlivých záležitostí, ať už se jedná o problémy s hygienou nebo placení, jedná se o citlivá témata, vyžadující ze strany pedagogů citlivé přizpůsobení komunikačního stylu a dobré komunikační schopnosti. Proto se ve výpovědích ukázalo, že komunikace s rodinou může být jednak sama kamenem úrazu, nebo naopak nástrojem a podporou úspěšného začlenění dítěte a rodiny do života školy a vybudování důvěry. Z výpovědí vyplývá, že vybudování důvěry mezi školou a rodiči se vyplácí:

Třeba učitelky mají problém v tom, že když se těm dětem něco vytkne, tak oni si to strašně berou. I taková maličkost, která by vás nenapadla, (...) Na jakoukoli kritiku, nebo když chcete, aby zaplatili divadlo, nebo kino, tak ty rodiče si to stáhnou na sebe a jsou schopný z toho udělat hroznou scénu (zástupce školy).

Někdy s nima řešíme, to září je náročnější a musíte mít specifickéj přístup k těm rodičům. Mluvit v jednoduchých větách a stručně. Nejlépe jim to dát písemně. Konkrétně třeba že děti musí mít takové a takové oblečení, že potřebují jedny věci do MŠ a jedny na ven. Ne psát slohovky, nic. A je lepší, když jim to ta učitelka řekne jednoduše. A třeba papírek a do skříňky, přineste tepláky. Jednoduše heslovitě. A pak to není problém. I když přijde tatínek, předá to doma mamince a přinesou to. To není problém (zástupce školy).

Tady nemáme problém, opravdu ne. Ty rodiče se snaží fungovat. Jim to stačí vysvětlit a tu snahu mají. Navíc tu teď nemáme i jenom předškoláky. Máme tady i menší děti (zástupce školy).

Povinné předškolní vzdělávání

Při zápisu do povinného předškolního vzdělávání spolupracuje odbor školství, mateřské školy a sociální odbor. Školy dostanou od odboru školství seznam, podle něhož zjistí, které děti mají povinné předškolní vzdělávání a nedostavily k zápisu, což pak řeší společně

s OSPOD, který děti dohledává. V uplynulém roce se jednalo zhruba o 10 – 15 dětí, u části z nich se ale zjistilo, že už se z města odstěhovaly¹⁶.

Školy se v hodnocení povinné předškolní docházky rozcházejí v závislosti na vlastní zkušenosti. Podle některých zavedení tohoto opatření nemělo význam, protože vzhledem k vysokým absencím nemá vzdělávání v mateřské škole takový dopad, nebo i proto, že do škol děti chodily i před tímto opatřením, jiné školy přiznávají, že alespoň částí dětí to prospělo. Efekt se může projevit také s časovým odstupem, někteří zástupci škol zmínili, že navázání vztahu se školou a získání vzájemné důvěry může vést k motivaci a rozhodnutí rodičů zapsat do školy i mladší sourozence.

Oni se přihlásí, že musí chodit, my vyplníme spoustu papírů, oni pak někdy přijdou, ale strašně málo chodí. Ty, co to potřebují, tak mají velký absence. Ty, co to nepotřebují, tak chodili i před tím. (zástupce školy)

Když potom zjistí, že jemu se tam líbí, (...) že to tam je dobrý, tak já bych tam dala i tu malou. Ale ty se třeba z kapacitních důvodů nedostanou. Ale chodili sem i sourozenci, i malí. (zástupce školy).

Poradna například v tomto smyslu spíše vyzdvihuje význam mateřských center (v Rumburku je provozuje např. Schrödingerův institut), které se snaží připravit rodinu na to, že by dítě mělo jít do školky. Naopak jako problematické, a to i pro předškolní rok, školy vnímají finanční náklady na obědy (viz výše), které mohou rodiny od vzdělávání dětí v mateřských školách odrazovat. Přičemž podpora formou daru od organizace WOMEN FOR WOMEN jde pouze na obědy pro děti v základních školách, a podpora kraje, pro rodiny v hmotné nouzi, kterou lze využít i pro děti ve školkách, zase vynechává děti rodičů, kteří již jsou např. z Úřadu práce vyřazení.

4.4 Základní vzdělávání

Ve Varnsdorfu se nachází pět základních škol běžných zřizovaných městem Varnsdorf (z toho dvě jsou základní školy poskytující vzdělávání pouze na prvním stupni a tři základní školy jsou úplné) a jedna základní škola speciální zřizovaná Ústeckým krajem. Rozhovory byly realizovány s výjimkou jedné základní školy se zástupci všech základních škol.

---

¹⁶ Předškoláků docházelo ve školním roce 2018/2019 celkem 151, z toho 25 (17 %) bylo nově nastoupivších do vykazující MŠ (viz také graf 6).

Obrázek 2 - Rozmístění základních škol ve Varnsdorfu

Zdroj: uMap - OpenStreetMap

4.4.1 Přehled a struktura sítě základních škol ve Varnsdorfu

Interaktivní základní škola Varnsdorf, Karlova 1700, okres Děčín, příspěvková organizace (dále ZŠ Karlova)

Základní škola se nachází v jižní části města. Je základní školou poskytující vzdělávání na 1. stupni s pěti postupnými ročníky. Od roku 2002 je ve škole otevřena přípravná třída a od roku 2012/2013 ve škole fungovala i jedna třída s upraveným vzdělávacím programem pro žáky se zdravotním postižením dle § 16, odst. 9 s kapacitou 15 žáků různých ročníků (poslední tři roky nebyla otevřena¹⁷). Kapacita školy je 228 žáků. K 30. 9. 2018 školu navštěvovalo 123 žáků a škola byla ve stejném školním roce tedy zaplněna z 53 %. Od loňského školního roku má škola nové vedení.

Ve školním roce 2019/2020 byly otevřeny dvě první třídy, ostatní ročníky (2. – 5.) po jedné třídě a jedna přípravná třída (15 dětí). Třída s upraveným vzdělávacím programem (TUPV) nebyla pro tento školní rok otevřena.

¹⁷ Nebyla naplněna minimální kapacita. Je nutné doporučení poradny.

K 30. 9. 2018 škola vykazovala (Výkaz o ZŠ M3) celkem 21 žáků se SVP¹⁸ (17 % žáků školy). Z toho 15 se zdravotním postižením, pět s jiným zdravotním znevýhodněním a šest se SVP z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek. Ve školním roce 2018/2019 v převažujícím 1. stupni podpůrných opatření byl jeden žák, v převažujícím 2. stupni podpůrných opatření jedenáct žáků a v převažujícím 3. stupni dva žáci (MŠMT, k 30. 9. 2018¹⁹) viz také graf 9 a tabulka 6. Děti ze sociálně znevýhodněného prostředí může být dle zástupců školy zhruba třetina, ne všichni jsou ale ze SVL. Počet žáků ze SVL nedokážou odhadnout, ale jsou zastoupeni žáci, jak ze SVL Hrnčířská, která je pro školu spádová, tak i SVL Kovářská. Do školy docházejí také dva žáci s odlišným mateřským jazykem.

Ve škole působí osm učitelů a tři asistenti pedagoga. Škola zajišťuje podporu dětí formou obědů zdarma prostřednictvím projektu Obědy pro děti organizace WOMEN FOR WOMEN (v loňském školním roce podpořeno 15 dětí), a také prostřednictvím programu Ústeckého kraje (zatím nebylo administrováno, dle zástupců školy vážně na nezájmu rodin). Ve spolupráci se Schrödingerovým institutem škola nabízí žákům doučování, žáky vytipuje učitel a ve škole je odpoledne doučuje. Ne všichni žáci se dle zkušenosti školy tohoto doporučeného doučování účastní.

Škola nabízí po vyučování 15 zájmových kroužků, např. angličtina pro prvňáčky, angličtina hravě pro žáky 2. třídy, origami, dívčí klub, florbal, miniházená, stolní tenis, mladý zdravotník, hudebně pohybový kroužek, výtvarný kroužek, Sportovky (vedené trenéry TJ Slovan Varnsdorf). Žáci 5. třídy mají dále možnost připravovat se pod vedením třídní učitelky na přijímací zkoušky na gymnázium či jiné výběrové třídy. Všechny tyto aktivity jsou pro žáky bezplatné.

Škola spolupracuje s německou školou Pestalotzzi – Grundschule v Grossschönau a s mateřskou školou Kinderhaus „Bienchen“ v Seifhennersdorfu. Škola byla zapojena např. do projektu *Přátelství od A až do Z* (2016, setkávání žáků s žáky partnerské školy) a *Sousední světy – Nachbarwelten* (česko-německého jazykového a mediálního projektu).

Základní škola a Mateřská škola Varnsdorf, Bratislavská 994, okres Děčín, příspěvková organizace (dále ZŠ a MŠ Bratislavská)

Škola poskytující vzdělávání na 1. stupni s pěti postupnými ročníky se nachází na okraji východní části města. Součástí školy je i mateřská škola, která se nachází v prvním podlaží. Celková maximální kapacita školy je 200 žáků. K 30. 9. 2018 školu navštěvovalo 104 žáků v pěti třídách a je tedy naplněna z 52 %.

K 30. 9. 2018 škola vykazovala (Výkaz o ZŠ M3) celkem 21 žáků se SVP (20 % žáků školy). Z toho jedenáct se zdravotním postižením, osm s jiným zdravotním znevýhodněním a jedenáct se SVP z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek²⁰. Ve školním roce 2018/2019 v převažujícím 1. stupni podpůrných opatření byli dva žáci, v převažujícím 2. stupni devět žáků a v převažujícím 3. stupni dva žáci, tedy celkem 13 žáků

¹⁸ Žák je uveden tolikrát, kolik je druhů příčin jeho SVP.

¹⁹ Údaje o žácích se SVP a o žácích podle převažujícího stupně podpůrných opatření jsou u všech škol převzaty z Výkazů o ZŠ/ŠŠ.

²⁰ Žák je uveden tolikrát, kolik je druhů příčin jeho SVP.

s PO (MŠMT, k 30. 9. 2018²¹). Děti ze sociálně znevýhodněného prostředí může být dle zástupců školy až 50 %, většina z nich je ze SVL, zejména SVL Kovářská, která je pro školu spádová, ale setkávají se i s dětmi z lokalit, které spádově patří pod jiné školy (např. rodiny, které se odstěhovaly ze SVL Kovářské). Z toho plyne i negativní vnímání školy majoritními rodiči (např. v loňském roce z 18 předškoláků v MŠ Bratislavská nastoupilo do prvního ročníku školy 5).

Pedagogickou práci s velkým počtem žáků s potřebou podpory z důvodu sociálního znevýhodnění vyvažují nižší počty dětí na třídu a pět asistentů pedagoga na pět tříd ve škole. Kromě toho ve škole působí také šest pedagogů. Žáci mají ve škole k dispozici pomůcky (na začátku školního roku předávají rodičům žádost na pomůcky, se kterou si mohou požádat na Úřadu práce o mimořádnou okamžitou pomoc a vedení školy má k dispozici fond, který může na zakoupení pomůcek využít, nebo pro zaplacení školních výletů, plavání, návštěv kina, divadla a dalších aktivit, na které rodiče připlácejí). Nicméně vedení školy nemá jistotu, jak dlouho se jim podaří tento fond udržet. Škola také čerpá dar od organizace WOMEN FOR WOMEN na obědy pro žáky zdarma (podpořeno 16 žáků).

Dle zástupců školy, nižší počty žáků ve třídách umožňují pedagogům využívat různých (i alternativních) metod výuky. Zároveň mohou využít pomůcky z podpůrných opatření, hodně se zaměřují na učení venku (výhodou je poloha na kraji města a velká zahrada). Škola spolupracuje se Schrödingerovým institutem, který nabízí žákům doučování (Kočičí akademie), dle zástupců školy se ale děti ze SVL spíše tohoto neúčastní (chodí spíše žáci navštěvující družinu).

Škola nabízí odpolední kroužky, které jsou žákům nabízeny zdarma, např. příprava na přijímací zkoušky, zdravotní kroužek, sportovní kroužek, Kočičí akademie – doučování, přírodovědný kroužek, logopedická prevence, hodina pohybu navíc, hudební kroužky – bubny, zpěv, kytara, sport a pohyb dětem ve Šluknovském výběžku, čtenářský klub, klub zábavné logiky a deskových her, šachy, keramika. Dle zástupců školy mají žáci ze SVL zájem například o zdravotní kroužek. Schrödingerův institut spolupracuje se školou v těchto aktivitách: sportovní kroužek, hudební kroužek (3 druhy), Kočičí akademie (4x týdně).

V rámci Šablon škola realizuje projekt (1. 9. 2019 – 31. 8. 2021), jehož cílem je zlepšení kvality vzdělávání a výsledků žáků v klíčových kompetencích a zvýšení kvality vzdělávání a odborné přípravy včetně posílení jejich relevance pro trh práce (podpora pedagogů formou supervize, školní klub, doučování pro školně neúspěšné žáky, školní asistent pro ŠD/ŠK atd.)²²

Škola je organizátorem soutěže Turnaj ve florbalu (účastní se žáci všech varnsdorfských ZŠ), pro všechny varnsdorfské mateřské školy připravili také za podpory grantu MěÚ Varnsdorf Den dětské radosti. Realizuje také projekt Můj malý velký kamarád, jehož cílem je podpořit kamarádské vztahy mezi dětmi z mateřské a základní školy, společné aktivity a usnadnit přechod mezi mateřskou a základní školou.

²¹ Údaje o žácích se SVP a o žácích podle převažujícího stupně podpůrných opatření jsou u všech škol převzaty z Výkazů o ZŠ/SŠ.

²² Více viz <http://www.zsms-bratislavska.cz/EU-Sablony-II/4653.html>

Základní škola Varnsdorf, Edisonova 2821, okres Děčín, příspěvková organizace (dále ZŠ Edisonova)

Úplná základní škola pavilonového typu s devíti postupnými ročníky leží na sídlišti nedaleko centra města. Dostupnost školy je dobrá, a to jak pěšky z centra, tak i vzhledem k městské dopravě. Kapacita školy je 450 žáků a k 30. 9. 2018 školu navštěvovalo 449 žáků (MŠMT) a je tedy zaplněna z 99,8 %. V každém ročníku jsou dvě paralelní třídy. Většina žáků pochází z Varnsdorfu, dojíždí maximálně 15 žáků z celé školy. Do 6. ročníku přecházejí žáci z jednostupňových škol ve Varnsdorfu. Škola je přijímá dle pořadí přihlášek až do naplnění kapacity. Pro letošní školní rok ale nepřijali nikoho, protože třídy byly naplněné na 30 a 29 dětí (třídu navíc otevírala ZŠ Náměstí E. Beneše).

K 30. 9. 2018 škola vykazovala (Výkaz o ZŠ M3) celkem 55 žáků se SVP (12 % žáků školy). Z toho 44 se zdravotním postižením, jedenáct s jiným zdravotním znevýhodněním a pět se SVP z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek²³. Ve školním roce 2018/2019 v převažujícím 1. stupni podpůrných opatření bylo pět žáků, v převažujícím 2. stupni 37 žáků, v převažujícím 3. stupni dvanáct žáků a v převažujícím 4. stupni jeden žák (MŠMT, k 30. 9. 2018²⁴). Ze sociálně znevýhodněného prostředí dochází do školy dle odhadu zástupců školy asi 30 % žáků, z toho asi pouze 5 % pochází ze SVL (jedná se zejména o žáky ze SVL Kovářská a Pražská). Asi šest žáků pocházelo z cizojazyčného prostředí (škola komunikuje s rodiči prostřednictvím prostředníka, např. strýc, starší děti).

Ve škole působí 25 učitelů a osm asistentů pedagoga. Již třetím rokem zde také působí na půl úvazku školní asistent (Šablony), který pomáhá s administrativou, pedagogům s žáky, komunikuje s rodinami včetně návštěv do rodin. Školně neúspěšným žákům škola nabízí doučování (Šablony). Učitel vytipuje děti ohrožené školním neúspěchem a těmto dětem doučování nabídne, ne vždy ale žáci na doučování docházejí.

Na výlety a další aktivity je možné v případě potřeby přispět z FKSP, cenu je tak možné žákovi snížit na 50–30 %. Například v letošním školním roce škola také získala na adaptační pobyt žáků 6. tříd příspěvek z MAS (společný projekt ještě se školou z Podluží), kde si děti připlácely pouze 100 Kč a adaptačního pobytu se tak účastnili všichni žáci. Dříve škola na obědy zdarma pro některé žáky žádala prostřednictvím programu Obědy dětem u Drab Foundation, ale ne ve všech případech úspěšně. Nyní podporu na obědy mohou rodiny získat od Ústeckého kraje přes Úřad práce (už nezprostředkovává škola, ale s rodinami o tom komunikuje přímo školní jídelna, proto zástupci školy neví, kolika žáků se to týká).

V letošním školním roce plánuje vedení školy realizovat autoevaluaci školy, předchozí proběhla před čtyřmi lety. Plánují společně vyhodnotit silné a slabé stránky a zahrnout hodnocení ze strany dětí, rodičů i učitelů.

Školní klub každý rok nabízí asi 21 kroužků: např. sport, počítače, tvoření, sbor, jazykové kroužky. Úplata je symbolicky stanovena od letošního roku na 50 Kč za pololetí (v předchozích šesti letech to bylo 20 Kč). Škola také organizuje akce pro rodiče např. Den otevřených dveří, zahradní slavnost.

²³ Žák je uveden tolikrát, kolik je druhů příčin jeho SVP.

²⁴ Údaje o žácích se SVP a o žácích podle převažujícího stupně podpůrných opatření jsou u všech škol převzaty z Výkazů o ZŠ/ŠŠ.

V rámci Šablon škola realizovala projekt (1. 9. 2016 – 31. 8. 2018), jehož cílem bylo získat školního asistenta, zajistit vzdělávání pedagogických pracovníků ZŠ zaměřené na inkluzi, vzájemná spolupráce pedagogů ZŠ, sdílení zkušeností pedagogů z různých škol pro ZŠ, čtenářský klub pro žáky ZŠ, klub zábavné logiky a deskových her pro žáky ZŠ, doučování žáků ZŠ ohrožených školním neúspěchem²⁵.

Škola se také profiluje jako proevropská škola, zaměřuje se na mezinárodní spolupráci se zahraničními školami. Jsou zapojeni již ve třetím projektu, každý byl na dva roky. Cílem je stát se proevropskou školou s jazykově vybavenými učiteli i žáky. Konkrétně od 1. září 2016 se jedná o projekt **Sustainable Skills 2032**. V rámci projektu realizují vzájemné návštěvy, předávají si inspirace pro výuku. Partnery jsou tyto školy: ZŠ a MŠ v Llosetě – Mallorca, Španělsko, ZŠ a MŠ v Drutenu, Holandsko, ZŠ a MŠ v Dublinu, Irsko, ZŠ a MŠ v Badia Polesine, Itálie, ZŠ a MŠ v Rize, Lotyšsko.

Základní škola Varnsdorf, náměstí E. Beneše 469, okres Děčín, příspěvková organizace (dále ZŠ Náměstí)

Je úplnou základní školou s devíti postupnými ročníky. Škola se nachází v centru města v sousedství Městského úřadu. Většinou jsou otevřeny dvě paralelní třídy v ročníku. Na prvním stupni jsou pak třídy s rozšířenou výukou anglického jazyka, na druhém stupni se dělí na sportovní třídy (zaměřená na sportovní výchovu za účelem prevence) a třídy s rozšířenou výukou ICT a přírodovědných předmětů. Dle zřizovací listiny je maximální kapacita školy stanovena na 420. Za optimální stav považují zástupci školy cca 380 žáků - vzhledem k učebnám kmenovým, specializovaným i k prostorám jako takovým. K 30. 9. 2018 sem docházelo celkem 409 žáků. Je tedy naplněna z 97 % (tím se tedy překračuje stav školou považovaný za optimální).

Dle dohody s městem byly v letošním školním roce vzhledem k vysokému počtu žáků nastupujících do 6. tříd otevřeny tři paralelní třídy v 6. ročníku (a pouze jedna třída v prvním ročníku), do nichž byli žáci rozděleni dle výsledků vzdělávání, prospěchu, případně přijímacího řízení takto: do jedné třídy studijní (rozšířená výuka přírodovědných předmětů a informatiky) a dvou tříd běžných (rozšířená výuka sportu).

K 30. 9. 2018 škola vykazovala (Výkaz o ZŠ M3) celkem 52 žáků se SVP (13 % žáků školy). Z toho 48 se zdravotním postižením a šest žáků se speciálními vzdělávacími potřebami z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek, a dva nadaní žáci²⁶. V loňském školním roce (2018/2019) navštěvovalo školu pět žáků v převažujícím 1. stupni podpůrných opatření, 34 žáků v převažujícím 2. stupni podpůrných opatření, 11 žáků v převažujícím 3. stupni podpůrných opatření a dva žáci v převažujícím 4. stupni podpůrných opatření (MŠMT, k 30. 9. 2018)²⁷. Podle odhadů zástupců školy je 120 (29 %) žáků možné považovat za žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Na škole působí 26 učitelů a tři asistenti pedagoga a při škole je také zřízena pozice školního asistenta (Šablony). Při škole funguje školní parlament a školní klub KORÁLEK, dále je nabízena řada zájmových kroužků. Kroužky jsou zaměřeny na rozvoj zájmových aktivit žáků

²⁵ Více viz <https://www.zsedisonova.cz/cz/zakladni-skola/projekty-granty/skola-pro-vsechny/>

²⁶ Žák je uveden tolikrát, kolik je druhů příčin jeho SVP.

²⁷ Údaje o žácích se SVP a o žácích podle převažujícího stupně podpůrných opatření jsou u všech škol převzaty z Výkazů o ZŠ/ŠŠ.

ve volném čase, některé podporují přípravu žáků na výuku, či nabízejí možnost doučování. Navíc jsou otevřeny kroužky pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a kroužky pro cizince – bezplatná výuka ČJ.

Škola realizuje celou řadu projektů. V rámci Šablon škola realizuje projekt (1. 9. 2018 – 31. 8. 2020) s názvem *Krok za krokem*, jehož cílem je zlepšení kvality vzdělávání a výsledků žáků v klíčových kompetencích, zvýšení kvality odborné přípravy včetně posílení její relevance pro trh práce, sociální integrace dětí a žáků včetně začleňování romských dětí do vzdělávání²⁸.

Dalším je například projekt s názvem *Jedeme dál!* – realizovaný v rámci výzvy Podpora aktivit integrace cizinců, financovaný MŠMT – jehož hlavním cílem je pro žáky jiné národnosti umožnit poznávání prostředí, ve kterém žijí a ve kterém se pohybují, prostřednictvím cykloturistiky²⁹. Mimo školních projektů se škola zaměřuje na projekty regionální. Škola tvoří projekty i pro varnsdorfské žáky, děti i veřejnost (Podzimní hry, Atletika, Silvestrovský závod horských kol). V projektech se zaměřuje na inovativní výuku, na podporu sportu, jazyků, technických dovedností, zlepšování podmínek ve škole.

Základní škola Varnsdorf, Východní 1602, okres Děčín, příspěvková organizace (dále ZŠ Východní)

Je úplnou základní školou s devíti postupnými ročníky a jednou třídou v ročníku, která se nachází v severovýchodní části města v oblasti s rodinnými domy. Před dvěma lety došlo ke změně názvu školy ze Základní škola Varnsdorf, Seifertova 1650, okres Děčín, příspěvková organizace na Základní škola Varnsdorf, Východní 1602, okres Děčín, příspěvková organizace, která vešla v platnost k 1. 9. 2017 (na základě žádosti zřizovatele a rozhodnutím MŠMT Z 26. 5. 2017), a to na základě rozhodnutí Města Varnsdorf o zamítnutí rekonstrukce budovy č. p. 1650 v Seifertově ulici, která byla uzavřena z hygienických důvodů, a která byla do této doby sídlem školy.

Z důvodu nedostatku prostoru v budově Východní 1602 pro vybudování odborných učeben i kabinetů, které jsou pro výuku na 2. stupni nezbytné, probíhá vzdělávání ve dvou budovách: Východní 1602 a Střelecká 1800 (budova Gymnázia). Výuka na 2. stupni je tedy organizována v blocích. Jsou stanoveny vyučovací dny, ve kterých pobývají určené ročníky 2. stupně po celý den v budově Střelecká 1800, přičemž rozvrh je nastaven tak, aby nemuseli přecházet mezi jednotlivými budovami. Na tyto konkrétní dny mají žáci i vyučující zajištěno stravování v bližší školní jídelně na náměstí E. Beneše.

Škola změnila před dvěma lety vedení. Kapacita školy je v současnosti 240 žáků, k 30. 9. 2018 školu navštěvovalo 183 žáků a byla tedy obsazena ze 76 %.

K 30. 9. 2018 škola vykazovala (Výkaz o ZŠ M3) celkem 29 žáků se SVP (16 % žáků školy). Z toho 25 se zdravotním postižením, sedm žáků s jiným zdravotním znevýhodněním, čtyři žáci se speciálními vzdělávacími potřebami z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek a tři nadaní žáci³⁰. V loňském školním roce (2018/2019) navštěvovalo školu 23 žáků v převažujícím 2. stupni PO a šest žáků v převažujícím 3. stupni

²⁸ Více viz <https://www.zs-namesti.eu/krok-za-krokem/>.

²⁹ Více viz <https://www.zs-namesti.eu/jedeme-dal/>.

³⁰ Žák je uveden tolikrát, kolik je druhů příčin jeho SVP.

PO (MŠMT, k 30. 9. 2018)³¹. Podle odhadů zástupců školy je třetinu žáků možné považovat za žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí (ve většině případů se jedná o žáky ze SVL, jsou zde žáci ze SVL Kovářská a Hrnčířská), přičemž na 2. stupni je jejich podíl větší. To je dáno tím, že sem přechází velká část SZ žáků z prvostupňových škol. To je ovlivněno dle jejich názoru i vzdáleností školy (žáci preferují bližší školu) a naplněností ostatních škol. Přicházejí sem tedy žáci, kteří se na předchozí dvě školy nedostali.

Na škole působí 16 učitelů a tři asistenti pedagoga a jedna školní asistentka. Učitelé nabízejí školsky neúspěšným žákům doučování, naráží ale na nezáměr dětí a rodin a jejich neúčast. Ohledně účasti sociálně znevýhodněných dětí na akcích školy, pedagogové vždy zvažují, kolik takových akcí plánovat, v případě, že se jedná o aktivitu s preventivní působností, je jim možné poplatek uhradit. Pomůcky mají někteří žáci na základě potvrzení uhrazené dávkou mimořádné okamžité pomoci, zapůjčování jednotlivých pomůcek ve třídách je pak v gesci každého jednotlivého učitele.

V loňském roce dělali za účasti žáků 8. a 9. tříd sebehodnocení školy (SWOT analýza), které je teď v procesu vyhodnocování. Na škole od loňského roku funguje také školní parlament, volby se v loňském školním roce konaly v tělocvičně, parlament byl představen i starostovi města. Cílem je vybídnout žáky k aktivitě.

Škola je zapojena do projektu „Hodina pohybu navíc“. U školy je hřiště, které za poplatek nabízí k využití veřejnosti. Škola spolupracuje i s MŠ, např. projektový týden Cirkus Happy Kids, do kterého se zapojili i předškoláci z MŠ Stonožka. Škola nabízí volnočasové aktivity: deskové hry, florbal, přehazovaná, dramatický kroužek, knižní klub. Zástupci školy by rádi nabídli více možností volnočasových aktivit pro žáky 2. stupně, dle jejich názoru by mohl být zájem o sport nebo výtvarné aktivity.

Speciální základní škola a Mateřská škola, Varnsdorf, T. G. Masaryka 1804, příspěvková organizace (dále Speciální ZŠ)

Součástí školy je i ZŠ a MŠ při zdravotnickém zařízení Rumburk (detašované pracoviště při Lužické nemocnici Rumburk, U Nemocnice 1298/6, jejíž kapacita činí v případě mateřské školy 20 žáků a v případě základní školy také 20 žáků). Ve Varnsdorfu škola nabízí vzdělávání v oboru vzdělání 79-012-C/01 Základní škola ve třídách zřízených podle § 16 odst. 9 ŠZ v rozsahu všech 9 ročníků, a v oboru vzdělání 79-01-B/01 ZŠ speciální (pro žáky se středním a těžkým mentálním postižením) v rozsahu 10 ročníků a zřizuje ještě jednu přípravnou třídu. Kapacita přípravné třídy je 15 žáků. V letošním školním roce navštěvuje přípravnou třídu 12 dětí.

Celková kapacita školy je 125 žáků. K 30. 9. 2018 navštěvovalo školu celkem 77 žáků, všichni žáci byli se SVP (100 % žáků školy). Z toho 77 se zdravotním postižením, pět s jiným zdravotním znevýhodněním a **63 žáků se speciálními vzdělávacími potřebami z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek**³². Podle druhu zdravotního postižení, v loňském školním roce navštěvovalo školu 64 žáků mentálně postižených (jeden středně těžce, tři těžce postižení a zbývajících **60 žáků s LMP**), 8 s více

³¹ Údaje o žácích se SVP a o žácích podle převažujícího stupně podpůrných opatření jsou u všech škol převzaty z Výkazů o ZŠ/SS.

³² Žák je uveden tolikrát, kolik je druhů příčin jeho SVP.

vadami a 5 autistů. V loňském školním roce (2018/2019) navštěvovalo školu 62 žáků v převažujícím 3. stupni podpůrných opatření, osm žáků v převažujícím 4. stupni podpůrných opatření a sedm žáků v 5. stupni podpůrných opatření (MŠMT, k 30. 9. 2018)³³. Dle názoru zástupců školy ze SVL pochází přibližně 5 % žáků v oboru 79-012-C/01 Základní škola ve třídách zřízených podle § 16 odst. 9 ŠZ a tito žáci potřebují podporu z důvodu sociálního znevýhodnění. Tento odhad ale neodpovídá počtu a podílu vykázaných žáků se SVP z důvodu jiného kulturního a životního prostředí, naopak je mnohem nižší. V případě Speciální základní školy se tedy počet vykázaných žáků se SVP z důvodu odlišných kulturních a životních podmínek jeví jako spolehlivější ukazatel počtu žáků s potřebou podpory sociálního znevýhodnění.

Na škole působí 13 učitelů a šest asistentů pedagoga. Škola nabízí kroužky zdarma: např. turistický, kreativní, pěvecký sbor, rukodělný kroužek, technicko-modelářský, sportovní, pedagogické intervence. Největší zájem mají žáci zejména o sportovní, taneční nebo zpívání. Učitelé nedávají žákům domácí úkoly, žáci ani nenosí domů cvičební úbor či tašku. Vše si nechávají ve třídě (je to zejména ale z hygienických důvodů, omezení nebezpečí přenosu štěnic a švábů).

Přechod na běžnou základní školu se v minulosti uskutečnil (jednou to bylo na přání rodičů a dvakrát na návrh samotné školy). V současnosti vedení školy další přechody nepředpokládá.

4.4.2 Kapacita a obsazenost varnsdorfských základních škol

Ve Varnsdorfu je celkem šest základních škol. Pro účely vzdělávání na 1. stupni jsou stanoveny obecně závaznou vyhláškou³⁴ školské obvody jednotlivých základních škol. Pro účely poskytování základního vzdělávání na druhém stupni je školským obvodem všech úplných základních škol (ZŠ Edisonova, ZŠ Východní a ZŠ Náměstí) celé území města Varnsdorf.

Celková kapacita základních škol činí 1 663 žáků. K 30. 9. 2018 základní školy navštěvovalo celkem 1 345 žáků a jejich kapacita tedy byla naplněna z 81 %. Naplněnost jednotlivých škol se velmi liší, viz tabulka 5 a graf 7. Přestože kapacita jako celek není úplně vyčerpaná, v některých ročnících může být nedostatečná (viz níže). Navíc některé školy uvádějí skutečnou kapacitu nižší, než jaká je uvedena, a jsou tedy zaplněny nad svoji kapacitu (viz ZŠ Náměstí E. Beneše). Téměř plně obsazená škola (99,7 %) je také Základní škola Edisonova. Z rozhovorů se zástupci škol, města i úřadů přitom vyplývá, že obsazenost jednotlivých škol může souviset jak s jejich polohou v rámci města, s tím, zda se jedná o školu prvostupňovou nebo úplnou, tak také s pověstí jednotlivých škol, a to i v souvislosti s počty žáků ze sociálně vyloučených lokalit.

³³ Údaje o žácích se SVP a o žácích podle převažujícího stupně podpůrných opatření jsou u všech škol převzaty z Výkazů o ZŠ/SS.

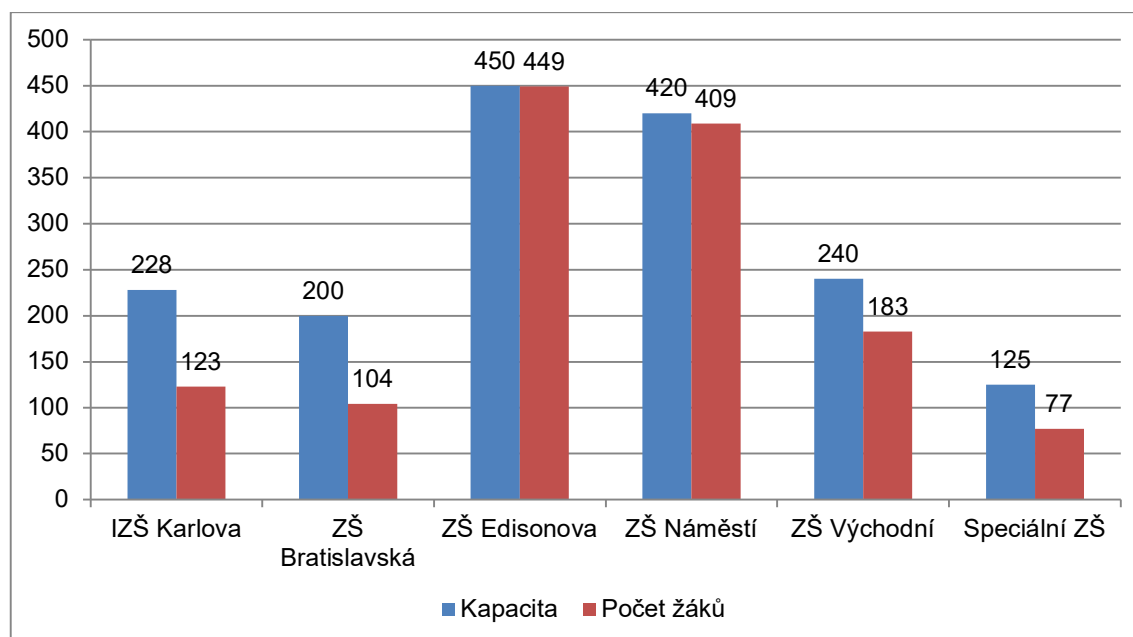
³⁴ Obecně závazná vyhláška č. 1/2016.

Tabulka 5 Přehled základních škol, jejich kapacita a obsazenost

Škola	Třídy	Kapacita	Počet tříd	Počet žáků	Naplněnost
IZŠ Karlova	běžné, 1. st. a přípravná třída	228	6	123	53,9 %
ZŠ Bratislavská	běžné, 1. st.	200	5	104	52 %
ZŠ Edisonova	běžné, 1. i 2. st.	450	18	449	99,7 %
ZŠ Náměstí	běžné, 1. i 2. st.	420	18	409	97,7 %
ZŠ Východní	běžné, 1. i 2. st.	240	9	183	61 %
Speciální ZŠ	speciální, 1. i 2. st., přípravná tř.	125	10	77	61,6 %
Celkem		1663	66	1345	81 %

Zdroj: materiály škol, MŠMT, k 30. 9. 2018

Graf 8 - Obsazenost varnsdorfských základních škol

Zdroj: Materiály škol, MŠMT, k 30. 9. 2018

Spádové oblasti jsou stanoveny pro jednotlivé základní školy pro účely poskytování základního vzdělávání na prvním stupni Vyhláškou č. 14/2005. Spádovým obvodem všech úplných základních škol je pro účely poskytování základního vzdělávání na druhém stupni základní školy celé území města Varnsdorf, tzn., že žáci, kteří ukončili docházku na prvostupňových školách, mohou vybírat a přihlásit se na jakoukoliv úplnou základní školu, případně po absolvování přijímacího řízení na víceleté gymnázium (to se nachází ve Varnsdorfu a Rumburku).

Přechod z 1. na 2 stupeň se tak může stávat problematickým momentem. Před dvěma lety nebyl z důvodu početného ročníku dostatek míst v šestých třídách pro všechny žáky vycházející z pátých ročníků a část žáků, kteří končili pátou třídu na prvostupňových školách, se nedostala do žádné navazující školy (šlo např. o cca 5 dětí ze ZŠ Bratislavská). Děti tedy nakonec musely do školy dojíždět, dle informací nastoupily do 6. třídy na ZŠ a MŠ Tadeáše Haenkeho Chřibská, příspě.org. (která má i svozový autobus) a do ZŠ Dolní Podluží, okres Děčín.

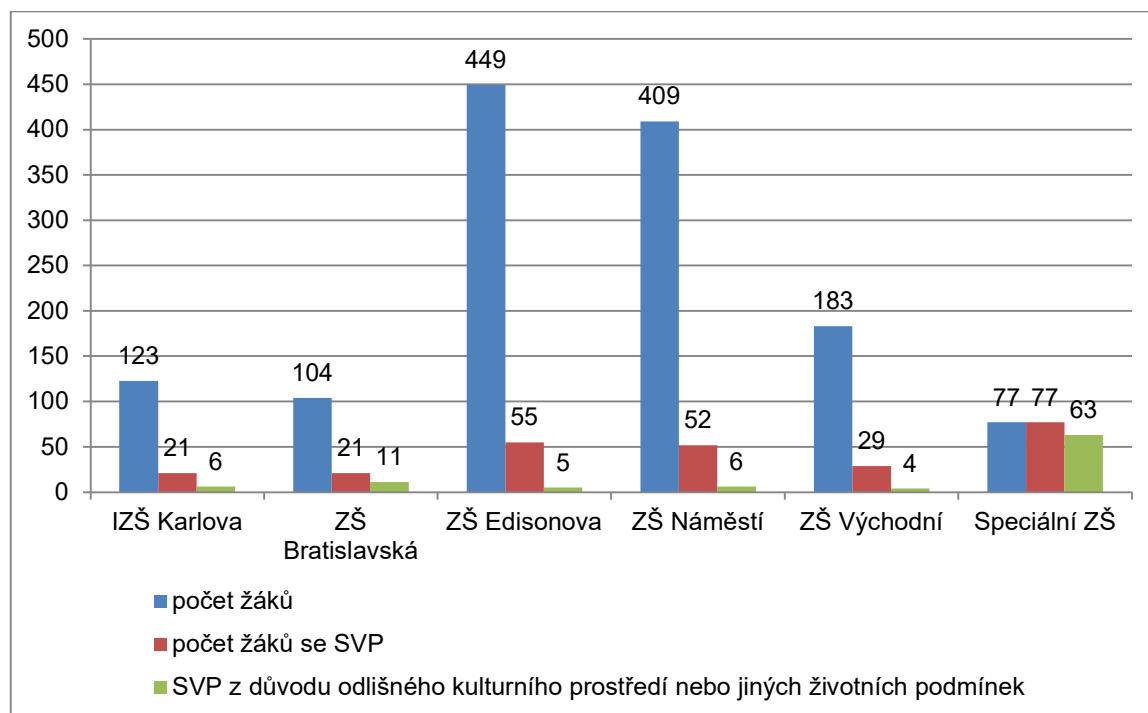

V loňském školním roce tedy došlo k dohodě města jako zřizovatele se školami, že ZŠ Náměstí E. Beneše otevře ve školním roce 2019/2020 tři paralelní třídy v 6. ročníku (a pouze jednu první třídu, dvě první třídy naopak IZŠ Karlova). Rozhodnutí vycházelo také ze spádovosti a počtu žáků, kteří by měli pro daný školní rok nastoupit do prvních tříd. V současných pátých ročnících je také hodně dětí, ale je jich méně, než v loňském roce, takže město počítá, že by se měly vejít do stávajících tříd. Další ročníky nejsou již dle zástupců škol i úřadů tak početné. Viz také graf 3, který ukazuje, že část druhého nejpočetnějšího ročníku 2009 bude do 6. tříd vstupovat v tomto a příštím školním roce a pak už se množství dětí v jednotlivých ročnících snižuje.

4.4.3 Vzdělávání žáků se SVP a žáků s potřebou podpory z důvodu sociálního znevýhodnění

K 30. 9. 2018 se ve varnsdorfské základní školy vykazovaly ve Výkazu o ZŠ M3 celkem 255 žáků se SVP (viz graf 8). Zhruba 30 % těchto žáků se vzdělávalo na Speciální ZŠ (kde tvořili 100 % žáků školy). Na běžných školách se zastoupení žáků se SVP pohybuje v rozmezí 12 – 20 %. Ve většině případů se jedná o žáky se zdravotním postižením, případně žáky s jiným zdravotním znevýhodněním. **Celkový vykázaný počet žáků se SVP z důvodu odlišných kulturních a životních podmínek byl 95, přičemž největší počet z nich, celých 81 % procent, docházel opět na Speciální základní školu.**

Graf 9 - Počet žáků se SVP na jednotlivých ZŠ

Zdroj: MŠMT, k 30. 9. 2018

Tabulka 6 - Přehled převažujících podpůrných opatření u jednotlivých žáků na varnsdorfských ZŠ

Škola	Třídy	1. stupeň	2. stupeň	3. stupeň	4. stupeň	5. stupeň
IZŠ Karlova	Běžné	1	11	9	0	0
ZŠ Bratislavská		2	9	10	0	0
ZŠ Edisonova		5	37	12	1	0
ZŠ Náměstí		5	34	11	2	0
ZŠ Východní		0	23	6	0	0
Speciální ZŠ	Speciální	0	0	62	8	7
Celkem		13	114	110	11	7

Zdroj: MŠMT, k 30. 9. 2018

Podobně jako v jiných lokalitách i ve Varnsdorfu vyvstává otázka identifikace žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí a z toho vyplývající problematické zjištění jejich počtu na jednotlivých školách. Z terénního šetření vyplynulo, že počet žáků, které školy vykazují jako žáky se SVP z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek (k 30. 9. 2018 se v základních školách vzděláváno celkem 95 takových žáků), neodráží skutečný počet žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí na jednotlivých školách. Podíl žáků se SVP z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek se na jednotlivých běžných školách pohyboval mezi 1 % (ZŠ Edisonova) a 82 % na Speciální ZŠ.

Žáci, kteří mají SVP z důvodů odlišných kulturních a životních podmínek diagnostikované poradnou, do poradny přicházejí vzhledem k jejich potížím ve škole, např. nezvládají nároky školy. Toto nezdravotní znevýhodnění je určováno na základě kombinace více faktorů, které jsou zjišťovány i formou dotazníku vyplněného školou (samotné bydliště v SVL bez dalších faktorů není diagnostikováno jako sociální vyloučení, musí jít o kombinaci více faktorů, např. žák nenosí do školy pomůcky, chybí domácí příprava, rodina spolupracuje se sociálním odborem). Dle zástupců poradny se jedná o citlivou záležitost.

Přítomnost a podíl dětí ze SVL na jednotlivých základních školách lze částečně odhadovat také na základě vymezených spádových oblastí a počtu dětí v jednotlivých sociálně vyloučených lokalitách spadajících do těchto oblastí. Spádové oblasti jsou ve Varnsdorfu stanoveny pouze pro první stupeň. Největší SVL ve Varnsdorfu, SVL Kovářská, se nachází v blízkosti a ve spádové oblasti ZŠ Bratislavská. SVL Hrnčířská je ve spádové oblasti IZŠ Karlova a SVL Pražská ve spádové oblasti ZŠ Edisonova (viz tabulka 7).

Pro zjišťování přítomnosti dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí na jednotlivých školách vycházíme tedy zejména z kvalifikovaného odhadu zástupců jednotlivých škol. Problematičnost tohoto přístupu vyplývá zejména z toho, že kategorii sociálního znevýhodnění nedefinují všichni stejně. Stejně jako v případě mateřských škol, je tato kategorie různě široká (žáci z nestabilního rodinného prostředí, z cizojazyčného prostředí, žáci z chudších poměrů atd.). Školy jako nejproblematičtější vnímají mezi sociálně znevýhodněnými žáky právě žáky ze SVL. Podíly jednotlivých žáků SZ a žáků ze SVL se ale mohou na jednotlivých školách lišit.

A ještě ta úroveň, v těch sociálních rodinách je taky různorodá. Tady třeba víme, že maminka je třeba sama a dělá uklízečku, ale snaží se na maximum. A na tom dítěti nevidíte, že by strádalo. A pak jsou tu děti, na kterých to vidíte na první pohled (zástupce školy).

Tabulka 7 - Zastoupení žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí na jednotlivých školách

Název	Počet/podíl žáků se SVP odlišné kulturní a životní podmínky - Výkaz o ZŠ M3	SVL ve spádové oblasti/blízkosti školy	Počet/podíl žáků ze soc. zn. prostř. (podíl žáků ze SVL) - kvalifikovaný odhad školy
IZŠ Karlova	6 / 5 %	Hrnčířská	40 / 33 %
ZŠ Bratislavská	11 / 11 %	Kovářská, Mladoboleslavská	52 / 50 % (většina z nich ze SVL)
ZŠ Edisonova	5 / 1 %	Pražská	135 / 30 % (5 % ze SVL)
ZŠ Náměstí	6 / 1 %	-	120 / 29 %
ZŠ Východní	4 / 2 %	-	55 / 30 % (většina z nich ze SVL)
Speciální ZŠ	63 / 82 %	NA	? (5 % ze SVL)
Celkem	95 / 7 %		Více než 402 ³⁵

Zdroj: MŠMT, k 30. 9. 2018, Obecně závazná vyhláška č. 14/2005, VA Varnsdorf, rozhovory se zástupci škol

Pokud se zaměříme na běžné základní školy, největší podíl žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí najdeme na ZŠ Bratislavská, kde se většinou jedná právě o žáky ze SVL. Což odpovídá i blízkosti největší sociálně vyloučené lokality. Naopak, přestože ostatní školy odhadly počet sociálně znevýhodněných žáků kolem 30 %, počet žáků pocházejících ze SVL může být na jednotlivých školách mnohem nižší (viz tabulka 7). Ne všichni zástupci škol byli ochotni nebo schopni počet či podíl těchto žáků odhadnout. Pohybuje se pravděpodobně mezi 5 % na ZŠ Edisonova a většinou z 50 % sociálně znevýhodněných žáků na ZŠ Bratislavská.

Vzhledem k tomu, že ZŠ Bratislavská, s vysokým podílem žáků ze SVL, a IZŠ Karlova jsou školy jednostupňové, a žáci odtud na druhý stupeň přecházejí na ostatní školy, a vzhledem k tomu, že část žáků odchází z 5. třídy na gymnázium (téměř vždy se nejedná o žáky ze SVL), lze odvodit, že podíly žáků ze SVL se budou na druhém stupni úplných běžných škol zvyšovat. Větší část dětí z IZS Karlovy většinou přechází do ZŠ Edisonovy a větší část dětí ze ZŠ Bratislavská se dělí mezi ZŠ Náměstí a ZŠ Východní. Při přechodu, dle názoru některých dotázaných, hraje roli blízkost školy, její naplněnost i kapacita nové žáky přijmout a pověst školy.

Na rozdíl od mateřských škol neexistuje spolupráce mezi základními školami a neexistuje tedy ani společný postup či spolupráce při vzdělávání žáků ze SVL a snaha omezit jejich kumulaci na jedné základní škole. Samotné školy, ale i zástupci úřadů a dalších organizací, vnímají vztahy mezi základními školami jako konkurenční. V minulosti podněty ZŠ Bratislavská zabývat se počtem přicházejících žáků ze SVL do prvního ročníku nenašly odezvu a dle zástupců úřadů se nakonec vyřešily úbytkem počtu obyvatel v lokalitě (a tím, že část žáků nastupuje na Speciální ZŠ). Zatímco mezi některými respondenty panuje

³⁵ Vzhledem k tomu, že kvalifikovaný odhad podílu žáků ze SVL na Speciální ZŠ je mnohem nižší než podíl žáků vykázaných jako žáci se SVP z důvodu kulturních a životních podmínek, lze v tomto případě brát jako spolehlivější ukazatel podíl žáků vykázaných. V tomto případě pak bude celkový počet žáků s potřebou podpory z důvodu sociálního znevýhodnění dosahovat alespoň 465 žáků, tzn. půjde o 35 % všech žáků na základních školách ve Varnsdorfu.

přesvědčení, že velké školy některé problematické žáky odmítají, některé velké školy přímo deklarovaly ochotu tyto žáky do určitého počtu přijmout.

4.4.5 Vzdělávání žáků ze SVL pohledem škol

Z rozhovorů se zástupci škol vyplývá, že vzdělávání žáků s potřebou podpory z důvodu sociálního znevýhodnění má svá specifika a klade na učitele celou řadu nároků. Názory mezi jednotlivými zástupci jednotlivých škol se lišily, ale v jejich výpovědích se opakovalo několik následujících překážek:

Zástupci škol nejčastěji zmiňovali **absenci podpory rodiny**, postoje rodiny, které **nepřikládají vzdělávání váhu**, nevnímají ho jako hodnotu. Což ve školách může vést k tomu, že sociální znevýhodnění nevnímají jako speciální vzdělávací potřebu a tím pádem nevidí možnosti, jak takového žáka podpořit. Sociální znevýhodnění není vnímáno jako problém školy, ale problém rodiny (v některých případech tedy vyvozují závěr, že škola s tím nemůže nic dělat, zajímat se a řešit situaci by měl někdo další):

Je to všechno o té rodině. Pokud by ty děti měly jiné zázemí, tak věřím, že jsou šikovné a snaživé (zástupce školy).

Myslím, že vaše organizace by spíš s těma rodinama měla pracovat a ne s těma dětma. Děti mají možnost kroužků, družiny, všechno možné. Ale v rodině je zakopaný pes (zástupce školy).

Určitě daleko menší motivace se vzdělávat. Protože nemají doma dostatečný příklad, ale zase to nejsou všichni. (...) Ale hodně to na tom tak je a ty děti příliš motivace nemají. (...) A my můžeme regulovat něco málo. (...) Ale když toho je potom hodně, tak pak už člověk musí pokrčit rameny a ta pomoc už není. Pro ně, ani pro nás (zástupce školy).

Z chybějící podpory rodiny dle zástupců škol vyplývají další potíže jako **nespolupráce rodiny se školou**, **nedostatečná domácí příprava**, zapomínání, žák i rodina jsou dle zástupců škol bez zájmu o dění ve škole, nemají dostatek motivace, špatně se s nimi komunikuje. **Chybí připravenost na výuku** (včetně pomůcek). S předchozím souvisí i **vysoké (ať už omluvené nebo i neomluvené) absence**. Vysoké absence mohou vést ke školní neúspěšnosti. Školy nabízejí ve škole **doučování**, ale to selhává, protože žáci mnohdy na doučování nedochází. Některé školy si umí poradit více, jiné méně.

Je to specifické, ty děti mají úplně jiné vzorce chování, jinej denní režim, jinej přístup a hodnoty ke všemu, (...). Musím říct, že ty děti nejsou vyložené, že by byly problematický, že by tady docházelo k nějakým konfliktům, třeba mezi učitelkou a tím dítětem, celkem i ty rodiče jakoby jsou schopní, po nějaký intervenci, třeba i delší přijít, je s nima nějaká řeč, takže já ten problém v tomhle až tak nevnímám (zástupce školy).

Stejně jako mateřské školy, i základní se potýkají s problémem **hygieny**, jako nejzávažnější vnímají ohrožení štěnicemi a šváby, které žáci mohou nevědomky přinést z domova do školy. Komplikovaná vlastnická situace v jednotlivých domech a migrace rodin v rámci domů dle zástupců škol znesnadňuje řešení této situace, navzdory spolupráci s městem nebo hygienickou stanicí.

Loni jsme řešili štěnice, to nebylo příjemný, protože ta pomoc není. Oni jsou v paneláku, který je zahlcený štěnicema. (...) Pak, když se stalo, že tomu klukovi ta štěnice lezla po kapuci, tak to řešte, usmívejte se na něj a říkejte, nic se neděje, když tady pak několik

učitelů řeklo, že nemůže v noci spát. Protože se jim zdá o tom, že si je přinesou domů (zástupce školy).

A v neposlední řadě je to i otázka **chudoby a finančních nákladů** spojených s docházkou do školy. Zástupci školy si uvědomují nákladnost některých pomůcek a dalších školních potřeb a aktivit, zejména pro rodiny s více dětmi. Případně také dokážou reflektovat, že charakter bydlení žáků v nevyhovujícím prostředí výrazně ovlivňuje jejich školní úspěšnost. Přesto se ale často vrací k problému prvnímu, a tím je rodina a chybějící hodnota vzdělání.

Mezi částí oslovených zástupců škol přetrvávají ale i přesvědčení o genetických příčinách neúspěchu sociálně znevýhodněných dětí ve škole.

Jak tyto problematické situace školy řeší a jaké nástroje využívají, a které by naopak potřebovaly, bude představeno v kapitole 4.6 Nástroje podpory.

4.4.6 Přejchod do středního vzdělávání a předčasné odchody

V rámci kariérového poradenství na základních školách kariéroví poradci většinou předávají informace žákům a rodičům, organizují speciální schůzky pro rodiče žáků 9. tříd, včetně rodičů žáků, co končí v dřívějších ročnících, předávají pozvánky na burzy škol, na dny otevřených dveří, vedou informační nástěnku, předávají nabídku ÚP na program pro žáky a nabídku testů zaměřených na volbu oboru. Dle škol tohoto žáci devátých ročníků využívají. Absolvování testu profesní orientace pro žáky nabízí ÚP v Rumburku.

Nabídka oborů středního vzdělávání je dle zástupců škol pro žáky dostatečná, ať už ve Varnsdorfu nebo jsou dostupné i školy v okolí. Problémem je dle zástupců škol spíše velký zájem o maturitní obory u žáků, kteří na ně nemají a nakonec neodmaturují. Nicméně žáci ze sociálně znevýhodněného prostředí volí většinou možnost studovat v místě, dojíždění je pro ně překážka. E obory, které často volí, nabízí Střední škola ve Varnsdorfu, případně škola ve Šluknově, kam je ale špatná doprava.

Ve školním roce 2017/2018 ukončilo povinnou školní docházku na základních školách ve Varnsdorfu celkem 106 žáků, z toho 99 v běžných třídách a sedm ve speciálních třídách. 93 žáků ukončilo vzdělávání v 9. ročníku, osm v 8. ročníku, čtyři v 7. ročníku a jeden v 10. ročníku (viz tab. 8). Podíl žáků, kteří předčasně ukončili povinnou školní docházku v 7. a 8. ročníku (11,11 %) je ale celkově v běžných třídách vyšší a méně příznivý, než je průměr za ČR (4,45 %) a to o necelých 7 procentních bodů. Ve speciálních třídách šlo o jednoho žáka ze sedmi (tedy 14,2 % ze školy vycházejících žáků), což vzhledem k počtu žáků odpovídá celorepublikovému průměru (12,48 %).

Tabulka 8 - Počet žáků, kteří ukončili povinnou školní docházku ve školním roce 2017/2018

Škola	třídy	7. roč.	8. roč.	9. roč.	10. roč.	celkem
ZŠ Edisonova	běžné	0	4	38	0	42
ZŠ Náměstí	běžné	3	2	38	0	43
ZŠ Východní	běžné	1	1	12	0	14
ZŠ speciální	speciální	0	1	5	1	7
Celkem		4	8	93	1	106

Zdroj: MŠMT, k 30. 9. 2018

4.5 Střední vzdělávání

4.5.1 Přehled a struktura sítě středních škol ve Varnsdorfu

Ve Varnsdorfu se nachází jedno gymnázium (pouze osmileté), a dvě střední školy. V rámci terénního šetření byl realizován rozhovor se zástupci gymnázia a využití přepis rozhovoru se zástupci VOŠ, SPŠ a SOŠS a CR Varnsdorf uskutečněný v rámci další výzkumné činnosti ASZ.

Biskupské gymnázium Varnsdorf, Střelecká 1800 (dále Gymnázium)

Osmileté všeobecné gymnázium zřizuje Biskupství litoměřické. Zaměřuje se na výchovu a výuku v duchu křesťanské výchovy. Spolupracuje s Lužickosrbským gymnáziem v Budyšině a školami v regionu. Profiluje se jako rodinná škola, zaměřuje se na vztahy a klima ve škole³⁶. Kapacita školy je 320 žáků. K 30. 9. 2018 školu navštívilo 300 žáků v 10 třídách (ve dvou ročnících jsou dvě paralelní třídy) a je tedy zaplněná z 94 %. Z toho 162 žáků plnilo povinnou školní docházku. Většina žáků je z Varnsdorfu, ale část (asi 20 %) také dojíždí.

K 30. 9. 2018 škola vykazovala (Výkaz o SŠ M8) celkem 27 žáků se SVP (9 % žáků školy), viz graf 11. Z toho 16 se zdravotním postižením, jeden žák s jiným zdravotním znevýhodněním a dva nadaní žáci³⁷. V loňském školním roce (2018/2019) navštívilo školu 12 žáků v převažujícím 1. stupni podpůrných opatření, 13 žáků v převažujícím 2. stupni podpůrných opatření a 2 žáci v převažujícím 3. stupni podpůrných opatření (MŠMT, k 30. 9. 2018)³⁸. Podle odhadů zástupců školy je 5 % žáků možné považovat za žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí (např. pěstounská péče, žáci z cizojazyčného prostředí, nesoulad v rodině), ze SVL se nikdo ve škole nevzdělává. Kromě žáků z cizojazyčného prostředí se zde vzdělávají i žáci z bilingvních rodin. Individuální plán má také vypracovaný žák v 3. stupni mimořádného nadání.

Na škole nepůsobí ani asistent pedagoga, ani školní asistent. Na škole jeden den v týdnu působí speciální pedagožka.

³⁶ Další gymnázium je v Rumburku (9 km od Varnsdorfu), dle názoru škol je veřejností považováno za starší, tradičnější a orientované na výkon.

³⁷ Žák je uveden tolikrát, kolik je druhů příčin jeho SVP.

³⁸ Údaje o žácích se SVP a o žácích podle převažujícího stupně podpůrných opatření jsou u všech škol převzaty z Výkazů o ZŠ/SS.

Škola nabízí z prostředků zřizovatele sociální a pobídková stipendia. Udělení stipendií se řídí stipendijním řádem³⁹. V loňském školním roce bylo sociální stipendium uděleno v pěti případech. Nejedná se o velké částky, mělo by pokrýt například obědy nebo náklady na dojíždění, případně pomůcky. Udělení pobídkového stipendia navrhuje třídní učitel, činí 500 – 1000 Kč měsíčně.

K největšímu odchodu žáků ze školy dochází dle zástupců školy v kvartě. Jedna odcházející skupina jsou žáci, kteří zjistí, že neplánují studovat vysokou školu a přecházejí tedy na střední odborné školy a druhá skupina jsou sportovci, kteří jdou za sportem. Žáků, kteří by odešli a nepokračovali na žádné jiné škole, je minimum. Učitelé a vedení školy důkladně zjišťují, z jakých důvodů školu opouští a v případě jiných důvodů, než jsou uvedeny výše, se vždy snaží vyjít žákovi vstříc, nastavit podmínky, aby mohl překlenout případnou krizovou situaci, např. formou individuálního studijního plánu, opakováním ročníku.

Škola je také zapojena do *Projektu Mediace*⁴⁰. V každé třídě mají dva až tři mediátory, tzn. celkem se jedná o skupinu 15 žáků, kteří hlídají vztahy ve třídě a klima, v případě potřeby dochází k mediacím (které řeší dětští mediátoři). Jsou proškoleni i další tři pedagogové. Podle zástupců školy to vede k zachycení potenciálních problémů již v zárodku a škola si vede seznam případů, ve kterých dětští mediátoři pomohli.

Škola se účastní mezinárodních projektů podporovaných Evropskou unií, realizuje výměnné pobyty žáků a učitelů mezi Gymnáziem Varnsdorf a Lužickosrbským gymnáziem v Budyšině, snaží se o navázání spolupráce s Gymnáziem Dreikönigshule v Drážďanech.

Spolupráci se základními školami ve Varnsdorfu, zejména s prvostupňovými školami, považují za dobrou. Žáci těchto základních škol se účastní i přípravy k přijímacím zkouškám (kurz je bezplatný). Školy realizují společné projekty, vzájemně se navštěvují, studenti gymnázia hrají ve školách divadlo. Úplné školy je vnímají více jako konkurenci. V budově Gymnázia probíhá částečně vyučování ZŠ Východní.

Při škole funguje Akademie příslibu (více viz Kapitola Volný čas). Volnočasové aktivity jsou nabízeny zdarma v klubu a ve středisku. Většina účastníků jsou žáci školy, ale aktivity Akademie jsou nabízeny i veřejnosti. Žáci také mohou využít prostor klubu (pod dohledem učitele) kdykoliv během otevírací doby budovy od 6:30 do 16:30. Při gymnáziu funguje i Mateřské centrum Jonáš (více viz kapitola Předškolní vzdělávání).

Vyšší odborná škola, Střední průmyslová škola a Střední odborná škola služeb a cestovního ruchu, Varnsdorf, Bratislavská 2166, příspěvková organizace (dále VOŠ, SPŠ a SOŠS a CR Varnsdorf)

Škola vznikla v roce 2010 sloučením tří středních škol: Střední školy služeb a cestovního ruchu, Bratislavská 2166, Varnsdorf, Vyšší odborné školy a střední průmyslové školy, Mariánská 1100, Varnsdorf a Střední průmyslové školy technické, Karolíny Světlé 2703,

³⁹ https://www.bgv.cz/ckfinder/userfiles/files/stipendijni_rad_2019.pdf

⁴⁰ Na deseti školách v České republice probíhal v období 8/2016 a 4/2017 pilotní projekt Agentury pro sociální začleňování při Úřadu vlády ČR, který si kladl za cíl zjistit, za jakých podmínek a v jaké podobě může mediace a peer-mediace v českých školách fungovat. V současné době (od 5/2017) pokračuje na pěti zapojených školách ve Šluknovském výběžku spolupráce formou intervizních skupin, kde účastníci společně sdílí, jak se mediaci na školách daří, pracují na plánech dalšího rozvoje, vyhodnocují jejich činnost. Více viz <https://www.mediaceveskole.cz/>.

Varnsdorf. Od loňského školního roku má škola nové vedení (plánuje centralizovat a optimalizovat provoz, budovy modernizovat, odstranit duplicitu dvou domovů mládeže a školních jídelen). Kapacita školy je celkem 2 667 žáků, z toho 500 na VOŠ a 2 167 na střední škole. K 30. 9. 2018 navštěvovalo střední školu 958 žáků a byla tedy naplněna ze 44 %.

V současné době nabízí vzdělávání v těchto oborech:

- Učební obory:
  - H: Kadeřník, Kuchař – číšník, Krejčí, Rekondiční a sportovní masér, Karosář, Mechanik opravář motorových vozidel, Elektrikář, Obráběč kovů, Truhlář, Strojní mechanik, Vlásokář a maskér
  - E: Pečovatelské služby, Stravovací a ubytovací služby, Zednické práce, Zahradnické práce
- Maturitní obory SŠ
  - M: Hotelnictví, Cestovní ruch, Veřejnosprávní činnost, Bezpečnostní právní služby, Strojírenství, Dopravní prostředky, Elektrotechnika, Informační technologie, Modelářství a návrhářství oděvů, Grafický design, Průmyslový design
  - Čtyřleté L zakončené maturitní zkouškou: Masér sportovní a rekondiční, Kosmetické služby, Mechanik seřizovač, Mechanik elektrotechnik
  - Dvouleté nástavbové, L: Podnikání
- Vzdělávací programy VOŠ
  - N: Sociální práce, Veřejnosprávní činnosti, Cestovní ruch, Informační technologie, Výroba, přenos a užití elektrické energie, Počítačová grafika v technických oborech, Strojírenství s využitím CAD/CAM technologií, Bezpečnostně právní činnosti

Součástí školy je domov mládeže (pro žáky SPŠ), studentská ubytovna (pro studenty VOŠ), školní jídelna s bufetem, internetové kavárny pro studenty, studentské sportovní a kulturní centrum, rekreační zařízení Sloup.

Na škole působí jedna asistentka pedagoga a jeden sociální pracovník (momentálně nepřítomen z důvodu dlouhodobé nemoci), jehož náplní práce je zajišťovat kontakt s rodinami, podpora žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí a řešení případných konfliktních situací. Jednou za měsíc do školy dojíždí klinický psycholog a speciální pedagog, oba dojíždějí z Ústí nad Labem (hrazeno ze Šablon).

K 30. 9. 2018 škola vykazovala (Výkaz o SŠ M8) celkem 144 žáků se SVP (15 % žáků školy). Z toho 96 se zdravotním postižením a 67 žáků s jiným zdravotním znevýhodněním a 62 žáků se SVP z důvodů odlišných kulturních a životních podmínek a tři nadaní žáci⁴¹. V loňském školním roce (2018/2019) navštěvovalo školu 41 žáků v převažujícím 2. stupni podpůrných opatření a 10 žáků v převažujícím 3. stupni podpůrných opatření (MŠMT, k 30. 9. 2018)⁴². Co se týče sociálně znevýhodněných žáků, navštěvují školu i žáci ze SVL (Kovářská), přičemž jejich podíl se liší dle jednotlivých oborů. Zatímco u M oborů sociálně

⁴¹ Žák je uveden tolikrát, kolik je druhů příčin jeho SVP.

⁴² Údaje o žácích se SVP a o žácích podle převažujícího stupně podpůrných opatření jsou u všech škol převzaty z Výkazů o ZŠ/SŠ.

znevýhodněných dětí mnoho není, v H oborech jich je již více a u E oborů většina. V případě vzdělávání žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí se setkávají s problematikou častých absencí a také častými předčasnými odchody ze studia.

Velká fluktuace a velký počet odchodů nastává hned v prvním ročníku, každý rok odejde 5 – 10 % žáků prvního ročníku. Důvodem je dle zástupců školy především špatná volba oboru, zkrácené představy žáků o jednotlivých oborech a výběr nového oboru. V poslední době se ale také často objevují žádosti o přerušení studia nebo ukončení z důvodu, že si žáci našli práci a odcházejí pracovat, aniž by ukončili vzdělání. Důvodem odchodu může být někdy i těhotenství.

Škola vychází změně oborů vstříc, žáci mohou přestupovat jak horizontálně mezi obory, tak i vertikálně, a pokračovat až na VOŠ. Dle zástupců školy jsou i školní vzdělávací plány postavené tak, aby přechod po prvním ročníku proběhl co nejvíce bez problémů s minimem rozdílových zkoušek. Jako prevence časté změny oborů v prvním ročníku se škole osvědčil projekt, který realizovala ZŠ v Krásné Lípě ve spolupráci s Kostkou o.s., kdy si žáci základní školy z nabídky střední školy vybrali dva obory a dva dny si je ve škole přímo vyzkoušeli. Tento projekt již nepokračuje, ale vedení školy uvažuje o nabídnutí této možnosti základním školám.

Od roku 2016 je škola každoročně zapojena do projektu *Podpora znevýhodněných romských žáků středních škol a studentů vyšších odborných škol*, v roce 2019 čerpá nejvíce v Ústeckém kraji. V loňském školním roce měla kolem 70 žádostí. Z jejich zkušenosti právě zapojení do projektu a možnost čerpat podporu může být pro některé žáky a jejich rodiny důvodem, proč zvolit právě tuto školu. Pozitivně také škola vnímá motivaci k docházce a prospěchu v rámci podmínek udělování stipendií (žáci nesmí mít pětku na vysvědčení, podmíněčné vyloučení, neklasifikaci). Zástupci školy vnímají, že náklady na dojíždění mohou být pro žáky problém, zároveň ale je pro ně náročné dokládat doklady a jízdenky. V minulosti také škola spolupracovala ohledně podpory žáků s organizací Člověk v tísni Hrádek nad Nisou, Kostkou Krásná Lípa, p.o.⁴³, nebo Asociací hotelů a cestovního ruchu.

Další projekty:

- Minipodniky na SŠ (01. 09. 2017 - 31. 08. 2019), Projekt je zaměřen na přípravu, vytvoření a následné fungování fiktivních minipodniků (FM) - firem podnikajících v cestovním ruchu - na středních školách v ČR, Polsku a Litvě.
- Varnsdorfské vzdělávání v šablonách (01. 02. 2018 - 31. 12. 2019) Projekt se zaměřuje na personální podporu, osobnostně profesní rozvoj pedagogů, společné vzdělávání žáků a studentů, podporu extrakurikulárních aktivit, aktivity rozvíjející ICT.

Žáci se také mají možnost zapojit do projektu Erasmus plus. Dle zástupců školy se hlásí i žáci ze SVL.

Škola nabízí žákům volnočasové aktivity: práce s ICT (multimediální, televizní, programování, tvorba www stránek, sharewarové apod.), technické (elektrotechnický, strojírenský), sportovní (atletika, míčové hry, paintball, kulečnický, posilovna, cykloturistika, vodácký, hokej, sauna apod.), umělecké (keramický, figurální kresba, modelářství),

⁴³ Komunitní centrum v Krásné Lípě, poskytující sociální služby, více viz <http://www.komunitnicentrum.com/>.

společenské (hudební, modeling, školní časopis apod.). Škola organizuje akce pro ZŠ a MŠ, např. jako součást svého Dne otevřených dveří nebo například jako soutěž řemeslnických dovedností žáků základních škol Šluknovského výběžku.

Střední průmyslová škola TOS Varnsdorf, s.r.o.

K 1. 9. 2016 vznikla ve Varnsdorfu nová soukromá Střední průmyslová škola TOS VARNSDORF s.r.o. Škola je zaměřena na strojírenství a je svázána s úspěšným výrobcem obráběcích strojů. Kapacita školy je 190 žáků. K 30. 9. 2018 školu navštěvovalo 123 žáků a byla tedy zaplněna z 65 %.

Škola nabízí vzdělávání v těchto oborech:

- Tříleté učební obory
  - H: Strojní mechanik – montér, Obráběč kovů – operátor CNC strojů, Elektromechanik pro zařízení a přístroje
- Čtyřleté maturitní obory:
  - M: Strojírenství – konstrukce strojů, technologie obrábění
  - L: Mechanik seřizovač – programátor CNC strojů, Mechanik, elektrotechnik – mechatronik

K 30. 9. 2018 navštěvovalo školu celkem 7 žáků se SVP (6 % žáků školy). Z toho 7 se zdravotním postižením. V loňském školním roce (2018/2019) navštěvovalo školu 6 žáků v převažujícím 2. stupni podpůrných opatření a 1 žák v převažujícím 3. stupni podpůrných opatření (MŠMT, k 30. 9. 2018)⁴⁴ viz graf 11.

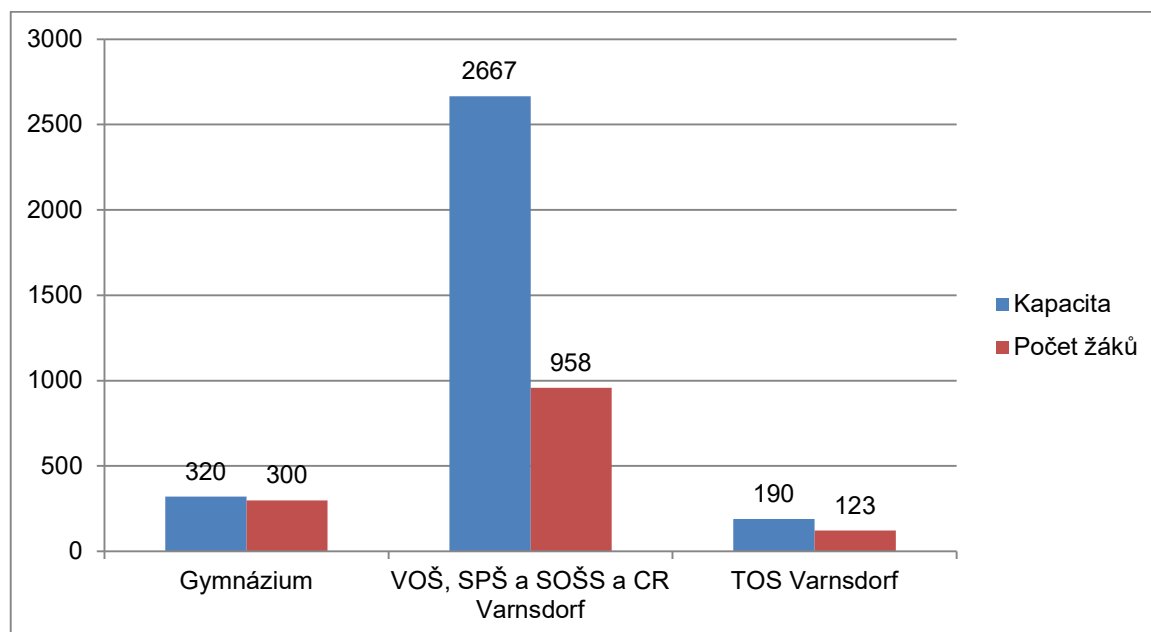
4.5.2 Naplněnost a počty žáků se SVP na středních školách ve Varnsdorfu

Celková kapacita středních škol ve Varnsdorfu činí 3 177 žáků, přičemž jejich naplněnost se pohybuje mezi 94 % (gymnázium) a 44 % (VOŠ, SPŠ a SOŠS a CR Varnsdorf) viz graf 10. Naopak největší podíl žáků se SVP se vzdělává právě na VOŠ, SPŠ a SOŠS a CR Varnsdorf: 15 % žáků školy, přičemž téměř 7 % žáků školy (62 žáků) má SVP z důvodů odlišných kulturních a životních podmínek, viz graf 11. Největší podíl žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí je v učebních oborech (H, E).

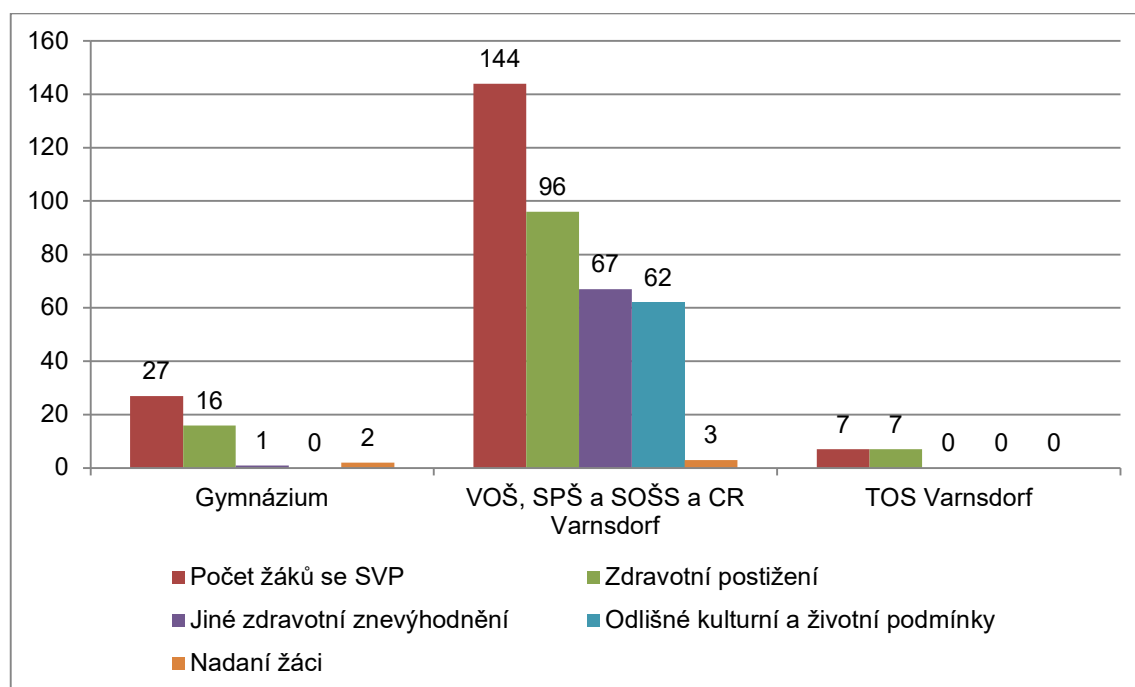
⁴⁴ Údaje o žácích se SVP a o žácích podle převažujícího stupně podpůrných opatření jsou u všech škol převzaty z Výkazů o ZŠ/ŠS.

Graf 10 - Kapacita a naplněnost středních škol ve Varnsdorfu

Zdroj: MŠMT, k 30. 9. 2018

Graf 11 - Žáci se SVP na SŠ ve Varnsdorfu

Zdroj: MŠMT, k 30. 9. 2018

4.5.3 Předčasné odchody ze vzdělávání

Předčasné odchody ze vzdělávání se ve Varnsdorfu ukazují jako přetrvávající problém. Z terénního šetření vyplynulo, že část předčasně odcházejících ze vzdělávání jsou i žáci základních škol, kteří do středního vzdělávání vůbec nenastoupí. Ale dle názorů zástupců

jednotlivých základních škol se jedná řádově spíše o výjimky, jeden nebo dva v ročníku, kteří na střední školu nenastupují. Většina na střední školu nastupuje.

Na druhou stranu ale zase musím říct, že jako nemáme to ověřené, ale ten fenomén toho, že vědí, že tu školu trošku potřebují, aby se měli jako líp, tak tam lehce se začíná ozývat. (...) Je pár případů, ale ve většině případů to normálně dokonče (zástupce úřadu).

Největší podíl předčasných odchodů je tedy mezi žáky středních škol. SPŠ a SOŠS a CR Varnsdorf se s předčasnými odchody potýká často (viz výše informace o škole). Na problém předčasných odchodů ze vzdělávání poukazují zástupci Úřadu práce i data o uchazečích o zaměstnání. Z analýzy dat o uchazečích o zaměstnání poskytnutých Úřadem práce, kontaktním pracovištěm Varnsdorf vyplývá, že k 25. 7. 2019 bylo ve Varnsdorfu v evidenci ÚP ČR celkem 58 mladistvých a mladých lidí ve věku 15-24 let, z toho 14 ve věku 15-19 let (viz tabulka 10). Mladí lidé ve věku 15-24 tvořili 14,6 %, (respektive 3,5 % pro kategorii 15-19 let) z celkového počtu 397 uchazečů o zaměstnání, což je v kategorii mladých lidí 15-24 více než celorepublikový průměr (11 %) i průměr pro Ústecký kraj (13,2 %). V kategorii 15-19 let je jejich podíl srovnatelný s celorepublikovým průměrem (3,4 %) a dokonce nižší než průměr pro Ústecký kraj (5,1 %) (MPSV).

Mezi nimi nejpočetnější vzdělanostní kategorie byli právě mladí lidé bez ukončeného nebo s neúplným či základním vzděláním (tyto kategorie tvořily 64 % uchazečů o zaměstnání ve věku 16 – 24 let). 23 uchazečů bylo bez vzdělání nebo s neúplným základním vzděláním, 14 dosáhlo základního vzdělání, šest nižší střední odborné, pět bylo vyučeno, devět úplně střední vzdělání s maturitou a jeden uchazeč vysokoškolské vzdělání. Pouze jeden mladistvý uchazeč je v evidenci déle než jeden rok.

Tabulka 9 - Uchazeči o zaměstnání ve věku 15-24 let ve Varnsdorfu

Vzdělání	Věk										Celkem
	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Bez vzdělání a neúplné základní	0	2	1	2	2	8	2	3	2	1	23
Základní a praktická škola	0	1	2	0	1	1	0	4	1	4	14
Nižší střední odborná	0	0	0	0	1	1	1	0	2	1	6
Střední odborná (vyučen)	0	0	0	0	2	1	1	0	1	0	5
Úplné střední odborné v. s mat.	0	0	0	0	0	2	0	1	3	1	7
Úplné střední vzdělání	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	2
Vysokoškolské	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Celkem	0	3	3	2	6	14	4	8	10	8	58

Zdroj: ÚP, k 25. 7. 2019

Dle zástupců ÚP velkou skupinou mezi mladými uchazeči o zaměstnání jsou žáci bez ukončeného základního vzdělání (často propadli na základní škole a z učiliště odcházejí na začátku studia). Dalším „rizikovým“ obdobím je dle jejich názoru dosažení plnoletosti. Tyto žáky se pracovníci ÚP se snaží namotivovat k návratu do školy, dle zástupce úřadu se to občas podaří, dle hrubého odhadu až v polovině případů, ale neví, jaká je jejich následná úspěšnost, či školu opravdu dokončí nebo znovu odcházejí. V současné době skončil projekt

*Iniciativa podpory zaměstnanosti mládeže*⁴⁵, kterým prošlo 94 uchazečů. Navazujícím projektem jsou *Záruky pro mladá*⁴⁶ – v červnu proběhl první výběr uchazečů, kdy ve Varnsdorfu vstoupili 4 uchazeči, další výběry budou nadále probíhat. (k 27. 7. 2019).

Dle údajů Úřadu práce mladí uchazeči o zaměstnání zůstávají v evidenci kolem 30 dnů, v jednom případě to bylo 100 dnů. Vzhledem k vysoké nabídce práce se mladé uchazeče o zaměstnání sice daří umístit do zaměstnání, ale také se často stává, že jsou vyřazeni z důvodů maření součinnosti (někam nepřijdou, někam se nedostaví) a opakovaně se do evidence vrací. Ti, co v evidenci zůstávají, jsou většinou dívky, které nastupují na rodičovskou dovolenou.

Jako další prevenci by zástupci Úřadu práce viděli a také nabízeli možnost větší spolupráce se základními školami, například formou návštěv žáků na ÚP: „zvýšit jejich informovanost, provést žáky, ukázat jak to tam vypadá, vysvětlit, kdo a jak se eviduje, jak to funguje“ (v návaznosti na zvyšování finanční gramotnosti). Podpořit také informovanost žáků o tom, že pokud vyjdou v nižším ročníku, nemají dokončené vzdělání a jaké to má následky pro jejich pracovní uplatnění.

Důvody předčasných odchodů:

Jedním z nejčastěji zmiňovaných důvodů předčasných odchodů, z pohledu zástupců škol i úřadů, je **potřeba výdělku, finanční podpory rodiny**, nebo v případě osamostatnění se potřeba si přivydělat. VOŠ SPŠ a SOŠS a CR Varnsdorf v poslední době řeší žádosti o přerušení studia nebo ukončení z důvodu zaměstnání, žáci tak odcházejí pracovat, aniž by ukončili vzdělání. Tento důvod zazněl i během krátkých rozhovorů na ulici s obyvateli SVL, kdy jeden mladý muž zdůvodnil svůj odchod ze střední školy těhotenstvím přítelkyně a potřebou postarat se o rodinu.

Většinou jsou to kluci, co vidí, že když žijou s maminkou samostatně, mají větší počet sourozenců, tak se jí snaží pomoci. Oni většinou díky tomu tu školu nedodělají, protože mají k tomu ještě práci. (zástupce úřadu)

S tímto souvisí další, institucionálními aktéry zmiňovaný důvod předčasných odchodů, kterým je již základními školami zmiňované **nemotivující rodinné prostředí**, ať už jako nemotivující vzor v rodině, nebo jako překážka někam dál se posunout:

Někteří přebírají vzor těch rodičů, že bez vzdělání, buď má práci, nebo bez vzdělání podporu. A dělat nemusí a uživí se. Tak asi ty důvody budou takovýhle. Špatný vzor v rodině. (zástupce školy)

S nepodporou rodiny také souvisí časté **absence**, které dále prohlubují **školní neúspěch** a mohou vést k předčasnému odchodu. VOŠ SPŠ a SOŠS a CR Varnsdorf se s absencemi žáků potýká ve velké míře a to u všech oborů, dle jejich informací činí průměrná absence

---

⁴⁵ Projekt na podporu Podpora zaměstnání a zvýšení zaměstnatelnosti mladých osob ve věku 15-29 let, více viz https://www.esfcr.cz/detail-clanku/-/asset_publisher/BBFAoaudKGfE/content/iniciativa-podpory-zamestnanosti-mladeze-pro-region-nuts-2-severozapad-v-usteckem-kraji?inheritRedirect=false.

⁴⁶ Projekt na podporu zaměstnání a zvýšení zaměstnatelnosti mladých osob ve věku 15-29 let, více viz https://www.esfcr.cz/projekty-opz/-/asset_publisher/ODuZumtPTtA/content/zaruky-pro-mlade-v-usteckem-kraji?inheritRedirect=false.

u žáka maturitního oboru přes 100 hodin za pololetí, u učebních oborů ještě vyšší, tzn., že výjimkami jsou spíše ti žáci, kteří velké absence nemají.

Dalším problémem u žáků, kteří odcházejí ze základní školy v nižším než 9. ročníku a nedokončí střední vzdělávání, může být vlastně to, že **sami mnohdy netuší, že nemají dokončené vzdělání:**

Oni si neuvědomují, že když propadnou na ZŠ, že to vzdělání už nemají. A když nedodělají tu SŠ, tak jsou bez vzdělání. A na ÚP potom špatně shání práci. Pomalu nikdo je nechce zaměstnat. Ty zaměstnavatelé si radši vyberou někoho, kdo má už výuční list. Pokud by pak chtěli rekvalifikaci, nelze to. Aby si pak nemysleli, já si tu školu pak dodělám v rámci rekvalifikace. Nepůjde to (zástupce úřadu).

Zástupci institucí zmiňovali občas i špatnou volbu oboru a s tím související přecenění svých schopností, což naopak zase odráží prostor pro zlepšení kariérového poradenství.

Náklady na studium (pomůcky, dojíždění apod.) mohou být překážkou, obzvláště pro rodiny s více dětmi, ale zde dle zástupců institucí funguje celá řada programů a mechanismů, která může žákům s náklady ať už na pomůcky, dojíždění atd., ulevit. Žáci mohou získat podporu prostřednictvím Úřadu práce formou mimořádné okamžité pomoci, školy jim mohou pomoci zprostředkovat stipendia (viz výše VOŠ SPŠ a SOŠS a CR Varnsdorf). V tomto případě se zástupci škol i úřadů shodují, že z tohoto hlediska by mohly napomoci například průkazky na dopravu, případně i možnost pobytu na domově mládeže – pro některé děti, i ty, které nejsou zdaleka.

Doprava je to nejhorší na co tady narážíme u těch předčasných odchodů, protože to jsou peníze. Teď momentálně ne, protože platí 6, 10,- Kč, ale až jim zvednou jízdný, tak oni na to fakt nemají. Ono, když je to 60, 100 denně a je to 500 za týden tak pro ty rodiny....(zástupce školy).

Myslím, že to má hodně velký vliv. To že se jedná o sociálně slabý rodiny, který prostě jsou rádi, že nějakým způsobem přežijou měsíc, aby prostě dostaly další dávku, tak tam vlastně jakýkoliv výdaj navíc, s tou školou je ohromně znát, i když jsou různé formy pomoci, ať už prostě z úřadu práce formou morkou třeba, nebo existují nějaký programy pro romský děti, ale pořád, pořád je to pro ně starost navíc. Je to, ať už finančně zatěžující, tak i možná zatěžující, vlastně, že ty děti, oni ty rodiče z nich chtějí prostě, ne mít někoho studovaného, vzdělaného a čekat nějakou dobu než prostě nastoupí do zaměstnání a bude na tom dobře, oni potřebují pomoci hned (zástupce úřadu).

Ještě problematičtější je to u dětí, které si už nesou **negativní zkušenost z předchozího vzdělávání**, tedy děti, které měly problémy už na základní škole, kde se setkávaly s nepřátelským školním klimatem. Proto mohou být tyto děti frustrované školou do takové míry, že už ve vzdělávání nechtějí dále pokračovat. Většinou je to právě kombinace vícero faktorů, které se ve výsledku násobí. Jsou to děti, které **musí překonávat více překážek** a pokud se **setkají s neochotou jim pomoci**, vyjít vstříc, snadno se dalšího úsilí dostudovat vzdávají. A i institucionální aktéři znali příběhy takovýchto dětí:

On už teď vidí ve všem problém. Za první vzdálenost, protože odsud dojíždět do Šluknova, tam jsou za první hrozně špatný spoje, bude to stát spoustu peněz, takže se pak jako uvažovalo, jestli by nebylo dobrý, kdyby zůstal na intru, což samozřejmě pro něj

by bylo výhodný (...) (protože) dokázal pochopit, že ta rodina právě ho tlačí ke dnu. Takže se chce co nejdřív od nich dostat pryč. (...) Já mám takovej pocit, že mu to tam zamítli, že není z dostatečně velké vzdálenosti. Takže to je další překážka k tomu... (zástupce úřadu)

To už jsem tady viděla, že to vzdělání nedokončí a snaží se pracovat. (...) U těch je mi to líto, protože tam by ta pomoc u nich byla velká, ale tam je to případ od případu, a škola od školy, jedna vyjde vstříc a jiná ne. A on to prostě vzdal. A oni, jak vidí, že se jim jednou nepomůže, tak to vzdají. Nejdou do toho. Už nevidí vizi, že by jim někdo pomohl (zástupce úřadu)

4.6 Nástroje podpory žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí a škol

Následuje seznam nástrojů, které zástupci škol a dalších organizací zmiňovali jako důležité pro zvýšení inkluze školy. Část z nich již některé školy využívají, některé využívají méně, jiné označují jako potřebné. Některé jsou realizovatelné na úrovni samotné školy, jiné na úrovni obce, zatímco některé se týkají systémových opatření. Seznam nástrojů není vyčerpávající, ale má sloužit pouze jako tzv. odrazový můstek pro další spolupráci.

Personální podpora

Asistenti pedagoga a školní asistenti: Pohled na pomoc asistentů se v jednotlivých školách liší. Nicméně převažoval názor, že ač byli pedagogové k výpomoci asistentů pedagoga, tak i školních asistentů dříve skeptičtí nebo je vnímali s obavami, ve většině případů zkušenost ukázala, že je to vítaná pomoc. Pouze výjimečně zaznívalo přesvědčení, že pedagogové je nedokáží dobře využít, neumí s asistenty pracovat, očekávali jejich větší odbornost, samostatnost, a současné pojetí tedy nevnímají moc jako pomoc.

Školy ale upozorňují, že stejně jako v případě jiných personálních kapacit, ne vždy kvalifikace znamená kvalitního asistenta. Přestože uvádějí, že najít kvalitního asistenta může být problém, často zaznívalo, že oni „měli štěstí“. Výhrady mají spíše k nejistotě financování, zejména, co se týče školních asistentů (financované převážně ze Šablon) a obavy z návaznosti této pozice. Jako nedostatečné někteří zástupci škol vnímají jejich finanční ohodnocení. Obtížnější může být také sehnat asistenty pedagoga pro druhý stupeň, kde je práce s žáky náročnější. Jejich současné počty na školách většinou považují za dostatečné:

Tabulka 10 - Počty asistentů pedagoga a školních asistentů v mateřských a základních školách

	Škola	Asistent pedagoga	Školní asistent (Chůva)
MŠ	MŠ Jeřabinka	0	0
	MŠ Sluníčko	1	1 (Chůva)
	MŠ Na Kopečku	0	1
	MŠ Slovíčko	1	1
	MŠ Zahrádka	1	1
	MŠ Stonožka	0	1
	MŠ Čtyřlístek	6	0
	MŠ Bratislavská	1	1
ZŠ	IZŠ Karlova	3	0
	ZŠ Bratislavská	5	1
	ZŠ Edisonova	8	1
	ZŠ Náměstí		
	ZŠ Východní	3	1
	Speciální ZŠ	6	

Zdroj: rozhovory se zástupci škol, výroční zprávy, webové stránky škol

Pozice školního asistenta je hojně využívána v mateřských školách, jejich role je různá, často ale fungují jako „ruce navíc“, jako výpomoc při obsluze malých dětí, umožňují individuálnější přístup k dětem, umožňují učitelce věnovat se plněji pedagogické práci apod. V základních školách může školní asistent hrát roli právě pro kontakt s rodinami (nejen) žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí (dopomoc ve vzdělávání, v přípravě na školu), či žáků ohrožených školním neúspěchem, nebo dokáže školám ulevit i s administrativními úkoly.

A je to velká pomoc. Protože ona je ta kontaktní osoba i mezi těma rodinama. V pátek jsem jí posílala do toho domu právě kvůli tomu vyšetření v poradně. Nebo, když nám děti marodí, a ukazuje to na skryté záškoláctví, tak jí taky vyšleme aby došla do rodiny. Dopoledne, během vyučování. To si my, jako učitelé, nemůžeme dovolit. To se osvědčilo, je to dobrá pozice, funkce, kterou jsme tady měli dřív díky šablonám. A pomáhá s dětma, rodinama a administrativou. (zástupce školy)

Ale kdyby fungoval člověk, co by se staral o tu komunikaci s rodinama, a byl by iniciativní. Je rozdíl mezi těma A. Tak by to bylo fajn (zástupce školy).

Sociální pracovník: Ačkoliv sociální pracovníci mají na některých školách dopomáhat s komunikací s rodinami sociálně znevýhodněných žáků, většina škol není o potřebnosti a opodstatněnosti sociálního pracovníka přímo ve škole přesvědčena. A to přestože vnímají právě tuto oblast spolupráce s rodinami žáků ze SVL jako problematickou, a její zlepšení pro další vzdělávání a školní úspěšnosti těchto žáků klíčovou. Přetrvává zde přesvědčení, že toto není úkol a oblast působení školy; **jako řešení jim přijde pozice společného sociálního pracovníka, který by působil pod městem a dával podporu všem školám:**

Vyřešit to nějakým sociálním pracovníkem, který spolupracuje s těma rodinama, ok, to jde (...) ale my asi spíš hodně řešíme tu výuku, vzdělávání. Z mého pohledu vzdělávání je sociální pracovník ve škole zbytečný, protože ten nám tam nepomůže, možná těm vztahům mezi rodinou a školou (zástupce školy).

Psycholog: Ve Varnsdorfu je ve školách velká poptávka škol po psychologovi, i ve formě sdílené pozice pro více škol. Panuje ale shoda, že zde nemožná realizace této pozice zejména kvůli nedostatku kvalifikovaných psychologů v regionu, podstav byl popisován také v poradnách.

Hodně dětí má problémy osobní, vztahový, vidíme, jak těžce nesou konflikty v rodině. A pak se to tady projevuje. Buď apatií, nezájmem, protože je něco trápí, nebo naopak se tady potřebují vybit. To jsou dva extrémy. A takový děti tady máme, že nechtějí se školou nic mít, nebo se nepřipravují a jsou pasivní. Nebo tady o nich slyšíme každý týden. Tak spíš psychologa. Ale když jsem ho chtěla platit z té výzvy, tam to bylo možné, z té druhé výzvy, tak já jsem nesehnala. Prostě nejsou lidi. Je nedostatek specialistů (zástupce školy).

Taky by to byl přínos, kdyby tady byl (psycholog) pro ty školy a střídal to. To jsou cesty podpory (zástupce školy).

Speciální pedagog: Podobné to je s pozicí speciálního pedagoga:

To samý asi i služby speciálního pedagoga, (...) nemusej si (učitelky) s tím vědět se vším rady, dělej to všechno za chodu, intuitivně a ta podpora tam jakoby není. (...) myslím si, že ten speciální pedagog, kdyby tady byl na škole na nějaké částečné úvazek, že by to bylo úplně super (zástupce školy).

Další podpůrný personál: podpora odborného personálu, který by nebyl vázán rozvrhem, ať v podobě administrativní podpory, pomoci s projekty a další podpora fungování školy.

Vzdělávání a další podpora pedagogů

Nabídka vzdělávání je pro pedagogy dle názoru zástupců škol poměrně široká a zajímavá, dokážou si vybrat. Nevýhodnou je finanční náročnost, vzdálenost, školení je často v Liberci, v Děčíně, Teplicích, Ústí nad Labem či v Praze, kam není snadné se dostat. Tím je DVPP i časově a organizačně náročné (nutné ve škole zajistit suplování, náhradu za pracovníka). Školám by také nejvíce vyhovovalo, kdyby bylo možné lektory zvat k nim, není nutné přímo do školy či do Varnsdorfu, ale někam do Šluknovského výběžku. Školy kladně hodnotí a využívají nabídku vzdělávání prostřednictvím MAS Český sever. A spolupráce v tomto ohledu s MAS dle škol funguje, např. školy doporučují lektory, které by chtěly prostřednictvím MAS oslovit apod. Někteří zástupci škol, konkrétně mateřských, zmínili potřebu vzdělávání i pro nepedagogické pracovníky, provozní pracovníky, kteří přicházejí do kontaktu s dětmi i rodiči.

Dle názoru zástupců škol i zástupců poraden, to, co by pedagogům mohlo pomoci právě v oblasti vzdělávání žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí z hlediska DVPP, je systematické vzdělávání v oblasti **krizové komunikace a zvládání krizových situací ve třídě**.

Pracovníci poradny by ocenili dlouhodobý výcvik pro všechny pracovníky, který je ale finančně náročné. Současně by dlouhodobý výcvik jako benefit mohl sloužit i jako pozitivní motivace pro psychology pro práci v regionu.

Ze strany (většiny) škol zaznívala také poptávka po **supervizích**. Některé školy si již i zajistily služby supervizora v rámci Šablon, ale opět se potýkají se zajištěním těchto služeb do budoucna.

Nemáme vlastně vůbec žádný supervizory. (...) myslím, že to je taky to, co školám hrozně vadí, že nemají ty učitelé možnost někoho, kdo by jim tam byl nápomocen a myslím, že mnohdy by to pomohlo víc než ten asistent. Někoho kdo vidí, jak ta třída funguje, jaká tam je ta dynamika třídy, co by ten učitel mohl zlepšit (zástupce školy).

(...) supervizora, kterého teda vnímám v tom pedagogickém sboru jako velký přínos, protože si myslím, že to není pro školu úplně standardní. Nevím, jak v jiných krajích, ale sociální služby to mají jako standard, školy ještě ne a myslím si, že je to velká škoda (zástupce školy).

Spolupráce se školskými poradenskými zařízeními

Při většině rozhovorů si školy školní poradenská zařízení v podstatě chválí, hlavním problémem se tedy zdá zejména jejich nedostatečná kapacita, nedostatek personálních sil (na nedostatek zaměstnanců upozorňují i poradny samotné, např. PPP by potřebovala dalšího pracovníka na plný úvazek, naráží ale především na nedostatek kvalifikovaných pracovníků, zejména psychologů, ale i speciálních pedagogů v oblasti), což vede k delším čekacím lhůtám na vyšetření v poradně.

V souvislosti se žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí školy narážejí zejména na problém, že se rodiče s žákem na domluvené vyšetření nedostaví (dle názoru školy i poradny i opakovaně). Vzhledem k tomu, že jak PPP, tak SPC se nachází v Rumburku, určitou překážkou je tedy i vzdálenost, nutnost dopravy (finanční překážky), dle některých zástupců institucí je možné, že rodiny se v Rumburku třeba nevyznají, může být pro ně problematické zjistit si spoje, opět pro rodiny s více dětmi může být cesta náročná apod.

Některé školy se tomu snaží předcházet tím, že termín dávají rodinám napsaný písemně a den předem to rodině ještě připomenou, např. školní asistentka zajde za rodinou. Pomocí může být doprovod nabízený některými organizacemi ve Šluknovském výběžku (poradna zmiňovala např. CEDR – komunitní spolek a Kostka v Krásné Lípě). Ve Varnsdorfu některé školy uváděly, že se obracejí na terénní službu sociálního odboru (přičemž některé rodiny této možnosti využívají), ne všechny školy ale o této možnosti ví či ji využívají.

Síťování, spolupráce se sociálními službami

Vzhledem k povaze potřeb vyplývajících ze sociálního znevýhodnění je nezbytná spolupráce školy v dalších oblastech a spolupráce dalších organizací a služeb v lokalitě. Nevýhodou v tomto ohledu, jak vyplývá z výpovědí jednotlivých aktérů, je absence některých potřebných služeb ve Varnsdorfu. Navíc sociální odbor, který některé sociální služby poskytuje, se potýká s nedostatkem personálních kapacit. Z výpovědí jednotlivých aktérů se také zdá, že ne všichni místní aktéři o sobě vědí, nepanuje úplně přesná představa, o tom, co nabízejí, jak mohou tyto služby využít a jak se mohou vlastně vzájemně doplňovat, aby to prospělo danému dítěti. Mezi některými školami a sociálními službami spolupráce funguje více, někde méně.

My jsme hodně zvyklí pracovat se sociálkou. Protože máme ty děti se spec. vzděl. potřebama, tak ty děvčata ze sociálky sem často jezdí. S nima se už známe a ta spolupráce má už i smysl. A když něco potřebujeme, tak si ty maminky pozvu a řeknu, že tady v tom by potřebovaly pomoc, tak oslovíme soc. pracovníci, ta přijde k nim domů, že jim třeba pomůže (zástupce školy).

Mám pocit z OSPODu, že ta spolupráce, a je to možná i personální, že tam jsou oslabení, že to je slabý, ta spolupráce. Moc nám vstříc nevycházej, oni se zabývají horšími případy, což jsou napadení, vraždy, nějaký zneužití, ale nebudou s náma řešit pomůcky, vši a zameškané hodiny. Což my taky nemáme s kým (zástupce školy).

Výhodou by byla i pozice koordinátora, který by měl zasíťování a vzájemné sladění a postupy jednotlivých stran na starosti. Respondenti zmiňovali potřebu případových setkání a hledání společného řešení ve vzájemné spolupráci více subjektů (OSPOD, NNO, škola...). V některých městech OSPOD pořádá pravidelná setkání pro zástupce škol, kde vysvětlují novinky, ladí společné postupy.

Nechodí do školky, nechodí do školy. V první třídě propadnou, už postupují věkem, mi chybí pomoc tak jakoby komplexně, že by to mělo být i více subjektů, případový komise, nebo tady to, to jsem nezažila, že by se sešla sociálka, škola, policie. A máme tady prostě případy dětí, který si tady všichni přehazují, jak horkej brambor a já mám svý kompetence taky omezený a už nemám energii a čas přes nějaký ten přesah suplovat sociální služby ve Varnsdorfu. (...) Takový nějaký koordinátor tady toho všeho, aby ta pomoc byla komplexní ze všech těch stran. I v zdravotních službách ve finále, protože nám děti nechodí do školy. My požadujeme potvrzení od lékaře a lékař jim automaticky, píše jakoby omluvenky, ale už nevnímá tu problematiku škola – sociálka, zda zajišťuje péči nezajišťuje péči, takže tohleto mi tady chybí, no (zástupce školy).

Ve Varnsdorfu dle zástupců jednotlivých institucí chybí zejména dluhová poradna, zařízení pro rodinu, pomoc obětem trestných činů, např. domácího násilí, péče o recidivisty, raná péče (podpora rodičů autistických dětí), klinický psycholog, dobrovolnická služba. Školy by také uvítaly větší propojení a nastavení spolupráce s lékaři. Školám chybí možnost klubu, prostoru s pracovníky, který by se zaměřoval na domácí přípravu dětí přímo v lokalitě nebo domácnostech žáků (vzhledem k tomu, že nabízené doučování ve škole selhává na nezájmu žáků), např. i v případě dlouhodobé nemoci žáka.

Nicméně např. Schrödingerův institut (více dále viz Volný čas) měl zájem provozovat podobné zařízení přímo v lokalitě, což selhalo na nedostatku vhodných prostor. V minulosti pod spolkem Communio, později pod organizací Na Křižovatce fungovala např. občanská poradna, NZDM⁴⁷. Dobrovolnickou službu zajišťoval Strakapoud pod AC Hosana. Tyto aktivity zkrachovaly buď na nedostatku financování, nebo na nedostatku dobrovolníků.

Spolupráce mezi školami

Síťování souvisí i se spoluprací mezi školami navzájem. Jak již bylo uvedeno výše, ve Varnsdorfu je možné stavět na dobré spolupráci mezi MŠ a ZŠ, která může další kroky dítěte

⁴⁷ Kolem roku 2000 Starokatolická farnost zřídila středisko Communio, které zastřešovalo nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, občanskou poradnu, centrum pro maminky s dětmi, služby pro drogově závislé atd. Tyto služby skončily pro změně zákona o sociálních službách, kdy už nedosáhly na dotace. Některé aktivity převzala nově zřízená organizace Na křižovatce, z.s. ve Varnsdorfu, která už také nefunguje.

do školy velmi usnadnit. Naopak nevýhodnou je **v podstatě neexistující spolupráce mezi ZŠ, jež by bylo potřeba vytvořit a podpořit.**

Dále bude potřeba podpořit i spolupráci mezi jednotlivými stupni škol, která funguje na úrovni různých společných aktivit (jedna škola organizuje akci pro další školy), ale už ne taková, která se týká spolupráce na začleňování jednotlivých žáků. Informace mezi jednotlivými školami i mezi jednotlivými stupni jsou předávány pouze neformálně, pokud se znají učitelé.

Důležitá je včasná podpora (nejen) žákům ze sociálně znevýhodněného prostředí, kterou je možné zajistit jejich včasnou identifikací. To může být zkomplikováno přechody mezi jednotlivými stupni vzdělávání (mezi MŠ a ZŠ, mezi 1. a 2. stupněm ZŠ, mezi ZŠ a SŠ, kde by přenos informací mohl být prevencí proti předčasným odchodům ze vzdělávání). Přestože žáci opouštějí studium většinou až na střední škole, pozitivní vztah ke vzdělávání a chuť se vzdělávat je potřeba budovat mnohem dříve. Středním školám by například mohlo pomoci včasné identifikování žáků ohrožených předčasnými odchody ze vzdělávání – nástroj k jejich identifikaci testovaly např. školy ve Zlínském kraji v rámci mezinárodního projektu Leonardo da Vinci s názvem *Safe Arrival*⁴⁸.

Zástupci škol souhlasí, že předávání některých informací by mohlo pomoci při přestupu, na druhou stranu někteří upozorňují na dvousečnost tohoto opatření, kdy dítě už přechází s nějakou nálepkou.

(Absolvujeme) dlouhou cestou s těma rodičema, se nám podaří ty rodiče dostat do SPC, nebo poradny a získat informace odborníka, tak to se založí v MŠ a v té ZŠ jedou od září odznova. Mělo by to dítě, když jde k zápisu a na ZŠ by už měli tyhle dokumenty, že to dítě třeba mělo asistenta, nebo podúrná opatření, tak by to věděli a mohli se připravit na to, že mají shánět asistenta. Ulehčilo by všem. Ta škola, než to vyřídí, to trvá měsíce. A to dítě je třeba bez asistenta září, říjen. Pak už je třeba i problém sehnat kvalitní sílu. Měl by být nějaký papír z MŠ, jak jsme to dítě viděli, a tyhle informace, říkála jsem hodně papírů, ale myslím, že tohle by k něčemu vedlo. Jeden papír vyplnit na každého předškoláka pro tu školu. Ale oficiálně, aby to bylo schválený (zástupce školy).

Intenzivní komunikace a spolupráce s rodinami

Někteří zástupci škol případně dalších organizací poukazují i na to, že mnozí pedagogové si neumí představit, z jakého prostředí dítě ze SVL vlastně pochází.

Ten učitel, když v tom nevyrostal, tak to není schopnej pochopit. (...) oni nevidí, že to dítě je obětí dospělých. To dítě je vidí jako nepřítel, co jim komplikuje život. (...) Pak tam vzniká vzájemná nevraživost. A to školní prostředí je pro oba dva nepřátelský. A trpí obě dvě strany. Mě je líto těch učitelů i těch dětí. Jediný, co můžeme udělat, je předložit těm učitelům ten jejich příběh. Toho dítěte. Pak to vidí jinak a mají i soucit. (zástupce volnočasové organizace).

Kluk mi nechodil v devátý třídě do školy. A co jsem zjistil? Musel do čistírny chodit makat, aby dal tátovi prachy. A jak toho kluka máte trestat? (...) Nebo máma to... jde někam pryč a velký děti musí hlídat malý děti. To je pravidlo. (zástupce školy)

---

⁴⁸ Více viz https://zkola.cz/management/omsrlz/mezinardnispolupracezk/Document/Safe-ARRIVAL_brochure_CZ.pdf.

Naopak škola také může být některými rodiči vnímána jako nepřátelské prostředí. Proto klíčovou se ukazuje intenzivní komunikace a navázání vzájemné důvěry (viz také role školního asistenta). Někde se školám daří více, jinde méně.

Komplikací při komunikaci s rodinami ze SVL je častá změna telefonních čísel (u menších dětí tedy využívají spíše možnost komunikace s rodičem, když dítě přivede do školy, přijde vyzvednout). Někteří zástupci škol povídali o strategii, pokud je komunikace s některými rodiči náročná, bývá u toho ředitel/ka, kterého/ou rodiče vnímají jako větší autoritu, přikládají tomu větší váhu.

4.7 Volný čas

Volným časem máme na mysli to období, kdy si dítě svobodně volí svou činnost na základě svých zájmů, pocitů či nálad. Jde o tu část mimoškolního času, který zbude po zabezpečení individuálních, rodinných, existenčních a biologických potřeb (Sak, Saková 2001). Zde budeme rozlišovat čas trávený organizovaně v organizacích poskytující zájmové a neformální vzdělávání a volnočasové aktivity, a volný čas trávený individuálně, sám, s kamarády, rodiči apod.

4.7.1 Přehled poskytovatelů zájmového a neformálního vzdělávání

Ve Varnsdorfu funguje celá řada poskytovatelů neformálního a zájmového vzdělávání. Mezi největší z nich patří Dům dětí a mládeže Varnsdorf a ZUŠ Varnsdorf, Schrödingerův institut, Akademie příslibu. Volnočasové aktivity také nabízejí všechny základní školy a celá řada menších organizací nebo spolků a sportovních klubů. Město pravidelně aktualizuje přehled volnočasových aktivit na svých stránkách⁴⁹.

Základní umělecká škola Varnsdorf (ZUŠ)

ZUŠ nabízí vzdělávání v těchto oborech: taneční, hudební, výtvarný (nová větev, součástí je i např. multimediální tvorba) a literárně-dramatický, pro děti od 5 do 18 let. Školu navštěvuje necelých 400 žáků, nejvíce žáci ZŠ, méně středoškoláků. Většina žáků pochází z Varnsdorfu. Školu navštěvuje i několik dospělých žáků⁵⁰, záleží na naplnění kapacity, přednost mají děti.

Dle zástupců školy jsou otevřeni dětem se SVP. Záleží na rodičích, jestli SVP žáka škole sdělí (jsou to spíše výjimky). Mezi pedagogy mají jednu speciální pedagožku, ale většinou SVP nijak do chodu výuky nezasahuje, pedagogové jsou zvyklí pracovat s dětmi individuálně. Žáci ze sociálně znevýhodněného prostředí tvoří cca 5 % žáků školy, většinou se jedná o chudší rodiny, mnohé z nich jsou ale ochotné do vzdělání investovat (např. rodina se čtyřmi dětmi a každé chodí do několika oborů). Do školy chodí i romské děti nebo děti ze smíšených manželství, ale dle zkušenosti školy většinou nevydrží. Jestli do školy chodí děti přímo ze SVL nezjišťovali, ale pravděpodobně spíše ne.

Ceny se pohybují od 600 Kč/pololetí za literárně-dramatický obor (obor, o který je menší zájem a snaží se ho zachránit), přes 1000-1500 Kč/pololetí za taneční a výtvarný obor, až po 1900 Kč/pololetí za hudební obor s individuální výukou. Nejoblíbenější je hudební obor,

⁴⁹ Viz Registr volnočasových aktivit pro děti a mládež ve Varnsdorfu <https://www.varnsdorf.cz/cz/volny-cas/turistika/registr-volnocasovych-aktivit.html>.

⁵⁰ Dospělí hradí výrazně vyšší cenu.

zejména klavír. V případě potřeby mohou poskytnout slevy nebo odpuštění poplatku, ale posledních několik let nedostali žádnou žádost, spíše dávají potvrzení, protože rodiny si najdou jiné možnosti uhrazení. Splátkového kalendáře využije cca 20 žáků ročně.

Dům dětí a mládeže (DDM)

DDM nabízí zejména zájmové útvary (kroužky) pro malé děti MŠ až po studenty SŠ a VŠ. Naprostá většina jsou děti základních škol. Dochází i několik dospělých, např. na keramiku nebo tancování. Většina žáků je jak z Varnsdorfu, tak i z okolí (Rumburk, Rybníště, Jiřetín, Mikulášovice, Chřibská). V loňském roce měli kolem 450 pravidelných účastníků a nabízeli 41 zájmových útvarů.

Dle zástupců DMM jsou kroužky dětem dostupné, stojí v rozmezí 200-900 Kč/rok. Rodinám, které jsou ve finanční nouzi, mohou dát slevu nebo školné prominout na základě potvrzení o pobírání dávky v hmotné nouzi. Dle zkušenosti DDM toho rodiny ale moc nevyužívají, spíše dítě po několika urgencích platby přestane chodit. Informace je ale dle jejich mínění rodičům známá, je i na stránkách DDM (Q&A), včetně možnosti poskytnout slevu nebo splátkový kalendář. Stává se, že některé děti nezaplatí vůbec, pokud ale chodí pravidelně, tak ho nechají.

Co se týká žáků přímo ze SVL, na pravidelné aktivity spíše nechodí, „ale chodí na akce, chodí sem si i zahrát fotbal, na takovou tu spontánní činnost“. V minulosti byli osloveni, zda by zastřešili kroužek romských tanců, ale pak z toho sešlo, nicméně do budoucna se dalším nápadům nebrání.

Mají zkušenosti s prací s žáky se SVP, docházejí např. děti s ADHD, autismem apod. Práci s těmito žáky zvládají bez nějakých podpůrných opatření. V případě potřeby to řeší tak, že dítě doprovází rodič.

Talentované děti doporučují do ZUŠ. Spolupracují např. se Skauty, kteří pomáhají na akcích. Snaží se spolupracovat se školami, nabízí různé aktivity - např. keramika pro MŠ, dílničky pro školy. Snaží se nabízet jiné aktivity než školy, reagovat na zájmy dětí, hledají i nové věci. Loni zavedli nově jógu, fotografování, oboje mělo velký úspěch. Hodně populární jsou Mladí záchranáři.

Organizují i jednorázové akce, např. Pohádkový les, narozeniny maskota DDM, akce na Den dětí, Halloween, Mikuláš, dále různé výlety o prázdninách, pro maminky relaxační den (objednají učně z kosmetiky a kadeřníky – spolupráce se střední školou). V létě pořádají hlavně příměstské tábory, příští rok by měl proběhnout i pobytový záchranářský tábor. Postrádají vlastní zahradu, pozemek, kde by mohli dělat nějaké akce a aktivity.

Schrödingerův institut: středisko volného času pro Šluknovský výběžek (SI)

Zřizovatelem institutu je Biskupství litoměřické⁵¹. V současnosti nabízí pravidelné i nepravidelné aktivity pro děti i dospělé, ale zejména pro lidi ohrožené vyloučením (např. matky s dětmi a samoživitelé, senioři, sociálně vyloučení). Základem činnosti jsou ale

---

⁵¹ Schrödingerův institut vznikl v roce 2012 na půdě Biskupského gymnázia v reakci na rozsáhlé sociální nepokoje ve Šluknovském výběžku v roce 2011. S růstem a přírůstkem členů se institut osamostatnil.

volnočasové aktivity pro žáky. V současnosti mají asi 3 500 dětských členů v celém výběžku. Působí ve Varnsdorfu a okolí, Rumburku a okolí, Jiříkově, Šluknově, Velkém Šenově, Krásné Lípě, Vilémově, Mikulášovicích, Starých Křečanech, Dolním Podluží, Dolní Poustevně. Členové platí roční členský příspěvek, který činí 200 Kč na rok, a za tento mohou navštěvovat více kroužků a získávají slevu na pobytové i příměstské tábory.

V rámci volnočasových aktivit se zaměřují se na sportovní oblast – basketbal, volejbal, sportovní aktivity různého zaměření, dále na hudbu a na vzdělávání (Kočíčí akademie). Rozjíždějí akademii pro talentované a nadané děti, a to nejen v uměleckých směrech, ale i vědních oborech a dalších oblastech. Cílem je rozšířit nabídku v jednotlivých lokalitách, tzn., že na začátku v každé lokalitě sledují existující nabídku i poptávku (např. parkour se vyvinul z juda, kde si trenér všiml, že před tréninkem žáci zkouší parkourové prvky, momentálně je také oblíbený např. kin-ball nebo deskové hry. Schrödingerův institut působí také na školách, kde může zajistit kroužky, které škola sama nezvládne, ale sama zajistí prostory (např. hudební výchova, sportovní aktivity, cyklistická škola, basketbal). Ve Varnsdorfu spolupracují s IZŠ Karlovou, ZŠ Bratislavskou, ZŠ Východní, kde organizují volnočasové aktivity pro děti, od ZŠ Edisonovy si pronajímají tělocvičny.

Kočíčí akademie má charakter domácí přípravy pro žáky (nejen ze sociálně znevýhodněného prostředí). Ideálně probíhá ve střediscích, aby děti nezůstávaly ve školním prostředí. Ve středisku by to mělo vypadat jako doma v obývacím pokoji. Tutoří sedí s dětmi u stolu, dívají se, jak dělají úkol, poradí, vyzkouší je, zkontrolují jim, jestli si ořezaly tužky atd. Spolupracují s učiteli. Cílem je propojit učitele a rodinu a pomoci učiteli i dítěti. SI chtěl vytvořit středisko i ve Varnsdorfu v SVL Kovářská. Selhalo to na nemožnosti sehnat vhodné prostory.

V Mikulášovicích, v Jiříkově a dříve i v Rumburku nabízí další aktivitu – **Kotátko**, což je klub pro rodiče s předškolními dětmi. I tato aktivita zatím nebyla ve Varnsdorfu realizována.

Gymnázium Varnsdorf – Akademie příslibu

Akademie příslibu je součástí gymnázia od roku 2010. Školní klub (Akademie příslibu I) a Středisko volného času (Akademie příslibu II) je prostor pro mimoškolní aktivity, který vychází z principů Promise Academy, školy, kterou v roce 2004 založil pedagog a aktivista Geoffrey Canada v Harlemu v New Yorku⁵². Akademie příslibu nabízí volnočasové aktivity zdarma ve středisku na Gymnáziu. Aktivity organizují učitelé gymnázia, ale spolupracují i s rodiči a dalšími subjekty v regionu. Jedná se zejména o činnosti vzdělávací, sportovní, kulturní a jazykové. Většina účastníků jsou žáci školy, ale jsou nabízeny i veřejnosti. Žáci také mohou využít prostor klubu, (s dohledem a možností nápojů) dole v budově, kdykoliv v průběhu dne, kdy je otevřená budova od 6:30 do 16:30.

Apoštolská církev Hosana

Křesťanské centrum ve Varnsdorfu kromě nedělních křesťanských shromáždění nabízí i další aktivity pro děti i mládež. Jedna z aktivit pro děti **Royal Rangers** se odehrává v Rumburku, probíhá podobně jako skaut s důrazem na křesťanské hodnoty a víru. V rámci

---

⁵² Více viz <https://hczpromise.org/>.

nedělních bohoslužeb ve Varnsdorfu centrum nabízí i programy pro děti pro dvě věkové kategorie: pro batolata a pro děti ve věku 1. stupně základní školy.

Pro mládež ve věku 13-25 let nabízí službu s názvem **Elevate**, společná pravidelná setkávání (každý druhý pátek, zdarma) a akce (např. grilování, s dobrovolným příspěvkem), které organizují mladí lidé z církevní komunity. Nicméně většina mladých lidí, kteří se setkání účastní, jsou nevěřící. Ač není program cílen přímo na mládež ze sociálně znevýhodněného prostředí (např. nestabilní a neúplné rodinné zázemí, chudoba, alkoholismus v rodinách), jsou jim dle zástupců církve otevřeni a občas se stalo, že na některé aktivity přišli. Tito mladí lidé se občas pro setkávání i komunitu mladých lidí nadchnou, ale toto nadšení často nemá dlouhodobého trvání. V rámci pravidelných setkání se zaměřují na určitá témata např. vztahy doma a rodina, životní cíle.

V letech 2012-2017 v rámci církve fungovalo i **Dobrovolnické centrum Strakapoud**. Dobrovolníci působili na LDN (dobrovolník si adoptoval svého dědečka nebo babičku), doučovali žáky základních škol, za žáky chodili domů nebo se setkávali např. v kavárně. Ve velké míře to byli studenti gymnázia (Varnsdorf i Rumburk). Tato aktivita je přerušena kvůli nedostatku dobrovolníků.

Městská knihovna Varnsdorf

Knihovna organizuje kulturní a vzdělávací akce pro veřejnost. Oblíbené jsou například cestopisné přednášky, dále pořádají na chodbách knihovny výstavy a s tím souvisejí vernisáže, letní koncerty, nebo i Regionální knižní minitrh, Svátek lužickosrbské literatury a akce Prvňáček. Pořádají i besedy pro školky a školy, které mají na starosti knihovnice z dětského oddělení.

Možnosti individuálního trávení volného času

Ve Varnsdorfu se nachází bazén, zastřešený zimní stadion, fotbalový stadion s umělou trávou, sportovní hala s kurty na plážový volejbal a multifunkčním hřištěm s venkovní posilovnou, tenisové kurty a další. Školy nabízí možnost využití svých venkovních hřišť i pro veřejnost.

4.7.2 Sociální služby

Městský úřad, Odbor sociálních věcí a zdravotnictví, Centrum sociálních služeb

Provozuje tyto služby:

- Nízkoprahový klub pro děti a mládež Modrý Kámen
- Terénní sociální program
- Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Modrý kámen (NZDM)

NZDM Modrý kámen provozuje v Centru sociálních služeb Město Varnsdorf, a to od roku 2007. Ve stejné budově město provozuje ještě ubytovnu a noclehárnu. Prostory NZDM jsou rozdělené na prostor pro starší děti, kde je pro ně zřízená i malá posilovna, a prostor pro menší děti. Okamžitá kapacita je 30 dětí na 3 pracovníky. Cílovou skupinou jsou děti od 6 do 26 let. Počet klientů aktuálně (k 7. 8. 2019) je 56, dříve kolem 100. Většina pochází ze

sociálně slabých rodin (zhruba 70 % ze SVL) a jsou žáky všech škol (dříve byla velká část ze speciální ZŠ). Ze 70 % jde spíše o mladší děti 6-12 let, ze 30 % starší děti ve věku 13-20, nad 20 chodí méně, z 80 % se jedná o romské děti.

Dle vyjádření zástupců, NZDM pro děti a mládež funguje jako bezpečné místo trávení volného času, také zde nabízej pomoc s přípravou na školu a domácími úkoly. Dále organizuje i aktivity a společné akce pro děti i jejich rodiče (Mikulášská a karneval). Pracovnice NZDM zpracovávají pro jednotlivé klienty NZDM v jejich součinnosti individuální plány, v případě zájmu o zlepšení prospěchu ve škole pak navazují spolupráci s učiteli. Podpora funguje také ve spolupráci se SAS, kterou mají školy možnost v případě potřeby kontaktovat.

Nadané žáky pracovníci NZDM doporučovali do dalších zájmových útvarů, z jejich zkušenosti v nich žáci ale nevytrvali a kroužek časem opustili.

Z pěti dětí, které se účastnily skupinového rozhovoru (3 dívky, 2 chlapci, věk 10-13 let, navštěvovaly čtyři různé základní školy), čtyři docházejí ještě do zájmových aktivit organizovaných školou (např. gymnastika a sportovky, zdravotnický, deskové hry, basketbal atd.). O víkendů a o prázdninách využívají také akcí organizovaných NZDM, jako jsou výlety, návštěva bazénu, letní tábor. Ve městě navštěvují například hřiště a parky např. u knihovny, dopravní hřiště (momentálně se necítí bezpečně), skate park, Varnsdorfský rybník (lidově Rio).

DRUG – OUT Klub, z.s. Ústí nad Labem - Poradna pro závislosti Varnsdorf

Bezplatná poradna je určena pro blízké osoby (zejména rodiče) uživatelů návykových látek, dále pro osoby nad 15 let ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách a osoby s problémem patologického hráčství. Pracovníci poskytují sociální a adiktologické poradenství a vyhledávají vhodný způsob léčby, nabízí motivační trénink ke změně rizikového chování, pomáhají v krizi nebo doprovázejí klienta do spolupracující instituce ve městě. Poradna také zajišťuje vzdělávací akce pro mládež na školách a pro širší veřejnost. Prostřednictvím zhruba dvouhodinových přednášek informují mládež o rizicích užívání návykových látek a motivují k životu bez jejich užívání. Některé zdejší školy ve městě již těchto služeb primární prevence využily (Hlas severu, č. 10, 2019 s. 4, informační leták poradny).

Dle zástupců organizace nemají školy vždy přesnou představu, co organizace nabízí (např. netestují děti, když má škola podezření na zneužívání drogy) a ne vždy mají zájem o prevenci. Přitom dle jejich názoru jsou drogy, a to i tvrdé drogy typu pervitinu, problémem i u dětí chodících na základní školy (13-14 let).

5. Shrnutí

Předškolní vzdělávání

Z dat MŠMT i rozhovorů se zástupci škol vyplývá, že mateřské školy jsou plně nebo téměř plně obsazeny, ale momentální kapacita mateřských škol je dostačující, oproti minulosti počet dětí v ročníku poklesl, přijímají i děti mladší než 3 roky. Pouze v případě škol se speciálními třídami, které se setkávají i se zájmem rodin mimo Varnsdorf, kapacita poptávce rodičů nedostačuje.

K 30. 9. 2018 dle údajů MŠMT do varnsdorfských mateřských škol chodilo celkem 485 dětí, z toho bylo zapsáno 55 dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Celkově na všech MŠ k 30. 9. 2018 (MŠMT) docházelo 16 dětí se SVP z důvodů odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek (to jsou 3 % všech dětí v mateřských školách).

V bezprostřední blízkosti největší SVL Kovářská ve Varnsdorfu se nachází MŠ Čtyřlístek, o něco dále MŠ a ZŠ Bratislavská. Odhady podílu sociálně znevýhodněných dětí (děti z nižších socioekonomických vrstev, nestabilního rodinného prostředí i děti bydlící v SVL) se se mezi jednotlivými školami pohybují od 0,5 % až po třetinu žáků školy. Někteří zástupci škol nedokáží jejich počet nebo podíl určit. Počet dětí ze SVL v mateřských školách lze na základě výpovědí jednotlivých zástupců škol odhadnout ve školním roce 2018/2019 na 30 - 40 dětí. Největší podíl těchto dětí dochází do MŠ Bratislavská a MŠ Čtyřlístek, které se nachází v bezprostřední blízkosti SVL Kovářská, přičemž některé děti z této lokality docházejí i do MŠ, které v blízkosti SVL nejsou.

Zástupci škol i úřadů opakovaně chválili vzájemnou dobrou spolupráci mateřských škol, z níž vyplývá i vzájemná dohoda a spolupráce na postupu při vzdělávání a rozmístění dětí ze SVL mezi všechny mateřské školy ve městě. Cílem této spolupráce je ulehčit školám v blízkosti SVL (jedná se zejména o MŠ Čtyřlístek, MŠ Bratislavská) a rozdělit děti ze SVL do jednotlivých škol dle počtu dětí a oddělení a předejít tak vytvoření segregované převážně romské školy. Při zápisu do povinného předškolního vzdělávání spolupracuje odbor školství, mateřské školy a sociální odbor. Školy dostanou od odboru školství seznam, podle něhož zjistí, které děti mají povinné předškolní vzdělávání a nedostavily k zápisu, což pak řeší společně s OSPOD, který děti dohledává. V uplynulém roce se jednalo zhruba o 10 – 15 dětí (u části z nich se ale zjistilo, že už se z města odstěhovaly).

Zkušenosti jednotlivých škol a názor jejich zástupců na jejich vzdělávání a práci s nimi se liší. Nejčastěji musí řešit následující záležitosti: potíže s hygienou, včetně výskytu štenic nebo švábů, problémy s placením, časté absence, náročnější pedagogická práce, spíše výjimečně konflikty v kolektivu, negativní reakce ostatních rodičů. Finanční náklady (pro předškolní rok např. obědy) školy vnímají jako překážku, která může rodiny od pravidelné docházky nebo účasti mladších dětí na předškolním vzdělávání odrazovat.

Základní vzdělávání

Celková kapacita základních škol činí 1 663 žáků. K 30. 9. 2018 základní školy navštěvovalo celkem 1 345 žáků (81 %). Přičemž naplněnost jednotlivých škol se velmi liší. Přestože kapacita jako celek není úplně vyčerpaná, v některých ročnících může být nedostatečná. Přejít z 1. na 2 stupeň se v minulosti stal problematickým momentem. Před dvěma lety nebyl z důvodu početného ročníku dostatek míst v šestých třídách pro všechny žáky vycházející z pátých ročníků, a část žáků, kteří končili pátou třídu na prvostupňových školách, se nedostala do žádné navazující školy. V loňském školním roce tedy došlo k dohodě města jako zřizovatele se školami, že ZŠ Náměstí E. Beneše otevře ve školním roce 2019/2020 tři paralelní třídy v 6. ročníku (a pouze jednu první třídu, dvě první třídy naopak IZŠ Karlova). V současných pátých ročnících je také hodně dětí, ale je jich méně, než v loňském roce, takže město počítá, že by se měli vejít do stávajících tříd. Další ročníky nejsou již tak početné.

K 30. 9. 2018 se ve varnsdorfských základních školách vzdělávalo 255 žáků se SVP. Zhruba 30 % těchto žáků se vzdělávalo na Speciální ZŠ (kde tvořili 100 % žáků školy). Na běžných školách se zastoupení žáků se SVP pohybuje v rozmezí 12-20 %. Celkový vykázaný počet žáků se SVP z důvodu odlišných kulturních a životních podmínek byl 95, přičemž největší počet z nich, celých 81 % procent docházel opět na Speciální základní školu. Podíl žáků se SVP z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek se na jednotlivých běžných školách pohyboval mezi 1 % (ZŠ Edisonova) a 82 % na Speciální ZŠ.

Spádové oblasti jsou ve Varnsdorfu stanoveny pouze pro první stupeň. Největší SVL ve Varnsdorfu, SVL Kovářská, se nachází v blízkosti a ve spádové oblasti ZŠ Bratislavská. SVL Hrnčířská je ve spádové oblasti IZŠ Karlova a SVL Pražská ve spádové oblasti ZŠ Edisonova.

Pokud se zaměříme na běžné základní školy, největší podíl žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí najdeme na ZŠ Bratislavská, kde se většinou jedná právě o žáky ze SVL, což odpovídá i blízkosti největší sociálně vyloučené lokality. Naopak, přestože ostatní školy odhadly počet sociálně znevýhodněných žáků kolem 30 %, počet žáků pocházejících ze SVL může být na jednotlivých školách mnohem nižší. Ne všichni zástupci škol byli ochotni nebo schopni počet či podíl těchto žáků odhadnout. Pohybuje se pravděpodobně mezi 5 % na ZŠ Edisonova a většinou z 50 % sociálně znevýhodněných žáků na ZŠ Bratislavská.

Na rozdíl od mateřských škol neexistuje spolupráce mezi základními školami a neexistuje tedy ani společný postup či spolupráce při vzdělávání žáků ze SVL a snaha omezit jejich kumulaci na jedné základní škole. Samotné školy, ale i zástupci úřadů a dalších organizací, vnímají vztahy mezi základními školami jako konkurenční.

Při hodnocení zkušeností se vzdáváním žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí zástupci škol nejčastěji zmiňovali absenci podpory rodiny, postoje rodiny, které vzdělávání nevnímají jako hodnotu (sociální znevýhodnění není vnímáno jako problém školy, ale problém rodiny). Z chybějící podpory rodiny dle zástupců škol vyplývají další potíže, jako je **nespolupráce rodiny se školou, nedostatečná domácí příprava**, včetně pomůcek. S předchozím souvisí i **vysoké (ať už omluvené nebo i neomluvené) absence**, které mohou vést ke školní neúspěšnosti. Školy nabízejí ve škole **doučování**, ale to selhává, protože žáci mnohdy na doučování nedocházejí. Stejně jako mateřské školy, i základní se potýkají s problémem **hygieny** (jako nejzávažnější vnímají ohrožení štěnicemi a šváby). V neposlední řadě je to i otázka **chudoby a finančních nákladů** spojených s docházkou do školy. **Mezi částí oslovených zástupců škol přetrvávají ale i přesvědčení o genetických příčinách neúspěchu sociálně znevýhodněných dětí ve škole.**

Ve školním roce 2017/2018 odešlo ze základních škol ve Varnsdorfu celkem 106 žáků, z toho 99 z běžných tříd a sedm ze speciálních tříd. 93 žáků ukončilo vzdělávání v 9. ročníku, osm v 8. ročníku, čtyři v 7. ročníku a jeden v 10. ročníku.

Střední vzdělávání

Ze zkušenosti škol vyplývá, že zatímco na gymnáziích a maturitních oborech se se žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí setkávají minimálně, sociálně znevýhodnění žáci častěji přecházejí na učební obory (zejména E obory zřízené dle §. 16 odst. 9). V případě

vzdělávání žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí se setkávají zejména s problematikou absencí a předčasných odchodů.

Jedním z nejčastěji zmiňovaných důvodů předčasných odchodů, z pohledu zástupců škol i úřadů, je **potřeba výdělku, finanční podpory rodiny a nemotivující rodinné prostředí**. S nepodporou rodiny také souvisejí časté **absence**, které dále prohlubují **školní neúspěch** a mohou vést k předčasnému odchodu. Zástupci institucí zmiňovali občas i špatnou volbu oboru a s tím související přecenění svých schopností, což naopak zase odráží prostor pro zlepšení kariérového poradenství. **Náklady na studium** (pomůcky, dojíždění apod.) mohou být překážkou, obzvláště pro rodiny s více dětmi. Ještě problematičtější je to u dětí, které si už nesou **negativní zkušenost z předchozího vzdělávání**. Proto mohou být tyto děti frustrované školou do takové míry, že už ve vzdělávání nechtějí dále pokračovat. Většinou je to právě kombinace vícero faktorů, které se ve výsledku násobí. Jsou to děti, které **musejí překonávat více překážek**, a pokud se **setkají s neochotou jim pomoci**, snadno se dalšího úsilí vzdávají. Dalším problémem u žáků, kteří odcházejí ze základní školy v nižším než 9. ročníku a nedokončí střední vzdělávání, může být i to, že sami mnohdy netuší, že nemají dokončené vzdělání.

Doporučení:

Z analýzy lze tedy vyvodit několik oblastí doporučení. Ta jsou uvedena pouze obecně a mají sloužit jako odrazový můstek pro další diskusi. Rozhodně se nejedná ani o vyčerpávající výčet. Cílem by mělo být přijmout opatření předcházející segregaci a kumulaci sociálně znevýhodněných žáků na některých školách a poskytnout těmto dětem a žákům dostatečnou podporu:

- Navázat na dobrou spolupráci mezi MŠ, posílit spolupráci mezi ZŠa také mezi jednotlivými stupni vzdělávání. Podpořit vzájemnou výměnu zkušeností mezi jednotlivými učiteli i mezi školami (setkávání, návštěvy, náslechy, semináře, sdílení dobré praxe atd.).
- Nastavit reálné kapacity škol v rejstříku, aby školy mohly lépe pracovat s tím, koho přijmou a nepřijmou, případně vyhodnotit a upravit spádové oblasti. Zajistit všem žákům prvostupňových škol plynulý a spravedlivý přechod do úplných varnsdorfských škol.
- Posílit spolupráci škol s existujícími sociálními službami (viz doprovody do poraden atd.) a NNO, např. formou role koordinátora, který by měl síťování a realizaci jednotlivých případových setkávání na starosti, seznámení všech stran s tím, co si mohou vzájemně nabídnout.
- Personální podpora škol: sociální pracovník pro školy, psycholog a speciální pedagog, administrativní podpora.
- DVPP v oblasti nenásilné a krizové komunikace, případně také specifika vzdělávání romských a sociálně znevýhodněných dětí. Supervize.
- Podpora využívání různých didaktických přístupů, které jsou pro vzdělávání žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí vhodné.

- Posílení komunikace škol s rodinami: zajímat se o to, co jim v MŠ/ZŠ vyhovuje/nehovuje a co by potřebovaly – viz školní asistent/sociální pracovník a DVPP krizová komunikace atd. Hledat řešení.
- V rámci kariérového poradenství např. – větší spolupráce s ÚP, včetně nabídky návštěv na ÚP, prohloubení spolupráce se střední školou (viz např. projekt nabízející žákům vyzkoušet si během dvou dnů dva různé obory), větší informování o ukončení/neukončení základního vzdělávání a jeho důsledcích, možnost dokončit ZŠ nad rámec PŠD, zvážit využití nástrojů pro identifikaci žáků ohrožených předčasnými odchody ze vzdělávání, viz projekt Safe Arrival https://zkola.cz//management/omsrlz/mezinarodnispolupracezlk/Documents/SAFE-ARRIVAL_brochure_CZ.pdf.
- Možnost obědů zdarma pro SZ děti v mateřských školách, možnost odcházet před obědem.
- Průkazky na dopravu nebo úprava podmínek pro ubytování v Domovech mládeže pro sociálně znevýhodněné žáky středních škol.
- Podpora činnosti NZDM – jiný atraktivní prostor mimo ubytovnu, vybavení.
- Doučování blíže k rodinám.

6. Zdroje a literatura

ČSÚ (přístupné na risy.cz).

MPSV. Statistiky nezaměstnanosti.

MŠMT. Školní výkazy.

Výroční zprávy škol.

Oficiální webové stránky města Varnsdorf (varnsdorf.cz).

Vepřková, R. (2016) *Vstupní analýza města Varnsdorf*. Praha: Agentura pro sociální začleňování.

Sak, P., Saková K. (2004) *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda servis.

Švec, J. (ed.) (2009) *Příručka pro sociální integraci*. Praha: Úřad vlády ČR, Odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách.